

PLAN OCHRONY DLA SULEJOWSKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

OPERAT ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Łódź - Warszawa, 2025

Fundusze Europejskie
dla Łódzkiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Operat zagospodarowania przestrzennego:
dr hab. Dominik Drzazga
dr Dorota Sikora-Fernandez
dr Katarzyna Leśniewska-Napierała
dr Tomasz Napierała
dr Marta Nalej

Wykonawca prac:

Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska;
ul. Erazma Ciołka 13, 01-445 Warszawa

ZESPÓŁ PARKÓW
KRAJOBRAZOWYCH
WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Plan ochrony dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego sporządzono na zlecenie
Województwa Łódzkiego – Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego
ul. Solna 14, 91-423 Łódź

Fundusze Europejskie
dla Łódzkiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Priorytetu FELD 02. Fundusze europejskie dla zielonego Łódzkiego, Działanie FELD.02.15 Bioróżnorodność, typ 4. Opracowanie, aktualizacja dokumentów dla obszarów chronionych lub wdrażanie ich zapisów, programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021 - 2027.

Fot. okładka: Rzeka Pilica (S. Tanaś, 2025)

Spis treści:

1.	WSTĘP.....	7
1.1.	Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony.....	7
1.2.	Metodyka i zakres prac.....	7
1.2.1.	Ogólne założenia prac nad Planem ochrony	7
1.2.2.	Metodyka i zakres prac w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego	8
1.3.	Zespół autorski	11
1.4.	Ogólna charakterystyka Parku.....	11
2.	OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA	15
2.1.	Ogólna charakterystyka stanu wiedzy.....	15
2.2.	Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu	16
3.	OGÓLNE (INSTYTUCJONALNE I FORMALNO-PRAWNE) UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.....	22
3.1.	Uwarunkowania wynikające z prawa powszechnego	22
3.1.1.	Uwarunkowania wynikające z przepisów prawa powszechnego o zasięgu ogólnokrajowym.....	22
3.1.2.	Uwarunkowania wynikające z aktów normatywnych stanowiących podstawę funkcjonowania Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.....	23
3.2.	Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych i planistycznych województwa łódzkiego i innych dokumentów ponadlokalnych	28
3.2.1.	Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030.....	28
3.2.2.	Uwarunkowania wynikające z Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+	33
3.3.	Uwarunkowania wynikające z prawa miejscowego oraz strategii rozwoju, polityk i innych dokumentów gmin	52
3.4.	Ocena wpływu regionalnych i lokalnych aktów planowania strategicznego na funkcjonowanie parków krajobrazowych	52
4.	CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA ORAZ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU I JEGO OTOCZENIA.....	54
4.1.	Struktura administracyjna Parku i jego powiązania przestrzenne	54
4.2.	Struktura użytkowania i władania gruntów	56
4.3.	Stan zagospodarowania przestrzennego.....	56
4.3.1.	Osadnictwo i elementy demografii	57
4.3.2.	Usługi oświaty, kultury, zdrowia i inne.....	60

4.3.3.	Przemysł	61
4.3.4.	Leśnictwo.....	62
4.3.5.	Rolnictwo.....	63
4.3.6.	Rybołówstwo	64
4.4.	Infrastruktura komunikacyjna (drogowa, kolejowa, wodna)	64
4.5.	Infrastruktura techniczna	65
4.5.1.	Infrastruktura zaopatrzenia (woda, gaz, energia elektryczna, energia ciepła, telekomunikacja).....	65
4.5.2.	Infrastruktura ochrony środowiska (ścieki komunalne i przemysłowe, ścieki opadowe, odpady, akustyka)	66
4.5.3.	Infrastruktura hydrotechniczna (przeciwpowodziowa, melioracyjna itd.)	66
4.6.	Tereny specjalne (wojskowe)	67
4.7.	Istniejące i projektowane lokalizacje przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko	67
4.8.	Ocena przekształceń zagospodarowania przestrzennego, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 20-lecia	67
5.	UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU WYNIKAJĄCE Z ANTROPOGENICZNEGO OBCIĄŻENIA PRZYRODY	69
5.1.	Przekształcenia litosfery i pedosfery	69
5.2.	Zanieczyszczenie atmosfery substancjami i energią	70
5.3.	Zmiany hydrosfery w zakresie obiegu wody oraz zanieczyszczeń wód podziemnych i powierzchniowych.....	71
5.4.	Synantropizacja i dewastacja biosfery	73
5.5.	Przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko	75
5.6.	Ruch turystyczny jako element obciążenia środowiska przyrodniczego.....	75
5.7.	Stan przekształcenia przyrody - synteza.....	76
6.	UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU WYNIKAJĄCE Z OCHRONY PRZYRODY ORAZ WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH I KULTUROWYCH	78
6.1.	Uwarunkowania ochrony przyrody – synteza	78
6.1.1.	Park w regionalnej strukturze form ochrony przyrody	78
6.1.2.	Ustanowione formy ochrony przyrody w Parku i jego otulinie.....	80
6.1.3.	Park w sieci korytarzy ekologicznych – synteza	84
6.2.	Uwarunkowania ochrony krajobrazu – synteza	86
6.3.	Uwarunkowania ochrony dziedzictwa kulturowego - synteza.....	87
7.	ZAGROŻENIA CHRONIONYCH ZASOBÓW PARKU WYNIKAJĄCE Z ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ORAZ MOŻLIWE SPOSOBY ICH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIA	88

7.1. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego dla przyrody, dziedzictwa kulturowego i walorów krajobrazu oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia	88
7.2. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego dla przyrody, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia	94
8. Literatura	97
9. SPIS RYCIN, FOTOGRAFII I TABEL	98

Część I

Charakterystyka i diagnoza stanu

Zgodnie z przyjętymi założeniami, niniejszy materiał przedstawia stan prac na koniec II etapu. Jednocześnie prace diagnostyczne będą kontynuowane w III etapie, a tym samym wybrane rozdziały Operatu mogą ulec uzupełnieniu

1. WSTĘP

1.1. Cel opracowania wraz z ogólną informacją o Planie ochrony

„Operat zagospodarowania przestrzennego” (dalej: Operat) jest jednym z sześciu operatów szczegółowych stanowiących wraz z Operatem generalnym dokumentację Planu ochrony dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego (dalej: SuPK lub Park). Głównym celem opracowania jest sformułowanie kompleksowych zaleceń dotyczących ochrony i zrównoważonego użytkowania przestrzeni Parku oraz jego otuliny, z uwzględnieniem charakterystycznych uwarunkowań środowiskowych, kulturowych i urbanistycznych tego obszaru na kolejne 20 lat. Operat składa się z dwóch zasadniczych części: diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego oraz części strategicznej zawierającej cele ochronne, działania planistyczne i wskazania do dokumentów planistycznych różnych szczebli.

Ustalenia Operatu będą stanowić podstawę merytoryczną dla przyjęcia uchwały Sejmiku Województwa Łódzkiego w sprawie Planu ochrony dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego. Treść operatu jest zatem rozwinięciem i uzasadnieniem wspomnianej uchwały przy czym należy podkreślić, że w toku procedury opiniowania, uzgadniania oraz konsultacji społecznych, ostateczne brzmienie zapisów przyjętych przez Sejmik może ulec zmianie w stosunku do propozycji zawartych w niniejszym dokumencie, szczególnie w zakresie identyfikacji zagrożeń, działań ochronnych, form ochrony przyrody, a także ustaleń rekomendowanych do wprowadzenia w dokumentach planistycznych i strategicznych, sporządzanych przez samorządy terytorialne, a związanych z zagospodarowaniem przestrzennym i ochroną zasobów przyrodniczo-krajobrazowych SuPK.

Obowiązek sporządzania planów ochrony dla parków krajobrazowych wynika z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1478 z późniejszymi zmianami). Zakres treści oraz podział planu na poszczególne operaty wynika z art. 20 ust. 4 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Z kolei sam tryb sporządzania planu, zakres wymaganych działań oraz możliwe formy i sposoby ochrony zasobów, tworów i składników przyrody reguluje rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów przyrodniczych (Dz. U. z 2005 r. Nr 94, poz. 794).

Organem sporządzającym plan jest Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego (ZPKWŁ), a wykonawcą opracowania Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska (NFOŚ) wraz z podwykonawcami.

1.2. Metodyka i zakres prac

1.2.1. Ogólne założenia prac nad Planem ochrony

Zakres prac wykonanych w ramach opracowania Planu ochrony dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego uwzględnia zarówno formalne wymogi wynikające z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r., jak i rzeczywiste potrzeby wynikające z rozpoznania aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego oraz identyfikacji zagrożeń dla zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Parku. Prace inwentaryzacyjne i waloryzacyjne były niezbędne do opracowania spójnej, długofalowej strategii ochrony wartości tego obszaru. Należy jednak podkreślić, że pomimo szerokiego zakresu analiz i bogatego materiału źródłowego, dokumentacja Planu ochrony, w tym także „Operat zagospodarowania przestrzennego”, nie powinna być traktowana jako monografia przyrodnicza Parku, lecz jako narzędzie planistyczne wspierające skuteczną ochronę i racjonalne gospodarowanie przestrzenią w granicach SuPK.

Prace nad wszystkimi szczegółowymi operatami przestrzennymi składały się z następujących etapów:

1. Etap wstępny, obejmujący ocenę stanu rozpoznania analizowanych komponentów (zagadnień) przestrzennych oraz zaplanowanie niezbędnych prac uzupełniających;
2. Etap charakterystyki i diagnozy stanu, obejmujący:
 - analizę dostępnych danych,
 - wykonanie uzupełniających badań inwentaryzacyjnych,
 - ocenę zachodzących zmian i ocenę skuteczności dotychczasowych sposobów ochrony,
 - analizę uwarunkowań ochrony,
 - identyfikację zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych.
3. Etap strategii ochrony, obejmujący:
 - określenie celów ochrony,
 - określenie zakresu prac rekomendowanych w celu ochrony analizowanych komponentów oraz monitorowania skuteczności podjętych działań,
 - określenie zasad i kierunków użytkowania obszaru Parku oraz propozycji ustaleń do dokumentów planistycznych i strategicznych różnych szczebli,
 - określenie propozycji uzupełnienia wiedzy dotyczącej analizowanych komponentów oraz propozycji ich wykorzystania w rozwoju funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych Parku,
 - prognozę stanu analizowanych komponentów w perspektywie 20 lat w wariantcie pełnej realizacji ustaleń Planu ochrony oraz w wariantcie utrzymania dotychczasowych trendów, a także oszacowanie kosztów realizacji proponowanych działań.

Szczegółowa metodyka prac diagnostycznych wykonanych w ramach opracowywania „Operatu zagospodarowania przestrzennego” została omówiona poniżej.

1.2.2. Metodyka i zakres prac w odniesieniu do zagospodarowania przestrzennego

Zakres działań realizowanych w ramach opracowania Planu ochrony dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego został zaprojektowany w sposób umożliwiający jednocześnie spełnienie obowiązujących wymogów prawnych, określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r., oraz uwzględnienie specyficznych potrzeb diagnostycznych wynikających z aktualnego stanu środowiska, presji urbanizacyjnych i złożonych uwarunkowań przestrzennych tego obszaru. W szczególności nacisk położono na identyfikację głównych zagrożeń ekologicznych i inwestycyjnych oraz wyzwań planistycznych, które mogą wpływać na integralność przyrodniczą i krajobrazową Parku, a także na sformułowanie skutecznych, długoterminowych kierunków ochrony i zarządzania przestrzenią w oparciu o istniejące i planowane instrumenty polityki przestrzennej.

Jednym z kluczowych założeń przy opracowywaniu Planu ochrony dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego jest wyodrębnienie na jego obszarze stref działań ochronnych, które stanowią podstawę do różnicowania form i intensywności ochrony w zależności od charakteru przestrzeni oraz występujących w niej wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych. Strefy te posłużą jako odniesienie dla szczegółowych ustaleń zawartych w części strategicznej Operatu, określając zakres dopuszczalnych form użytkowania terenu oraz kierunki działań służących zachowaniu integralności i tożsamości przestrzennej Parku.

W skład literatury źródłowej wykorzystanej na potrzeby opracowania weszły zarówno publikacje naukowe: artykuły i monografie dotyczące środowiska przyrodniczego regionu, jak również raporty o stanie środowiska, opracowania regionalne, mapy tematyczne wraz z objaśnieniami, a także materiały

niepublikowane, takie jak ekspertyzy branżowe, studia planistyczne i dokumentacja przestrzenna. Zakres analizowanych zagadnień został dostosowany do wymagań wynikających z opracowywania Planu ochrony SuPK, niemniej jednak w niektórych przypadkach ograniczona dostępność danych, ich rozproszenie, różny poziom aktualności oraz ograniczona wiarygodność, mogą stanowić istotne wyzwanie dla pełnej i precyzyjnej diagnozy.

Część diagnostyczna Operatu dla SuPK została opracowana w oparciu o analizę uwarunkowań przestrzennych, środowiskowych oraz społeczno-gospodarczych w granicach Parku. Uwzględniono przy tym również teren otuliny, który ze względu na silne powiązania funkcjonalne z przestrzenią Parku oraz narastającą presję urbanizacyjną odgrywa istotną rolę w procesach kształtowania i ochrony jego wartości przyrodniczo-krajobrazowych. Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na całościowe rozpoznanie aktualnego stanu zagospodarowania, wskazanie głównych zagrożeń oraz wyodrębnienie kluczowych wyzwań planistycznych i ochronnych, przed jakimi stoi obszar Parku w kontekście intensyfikujących się przemian przestrzennych w województwie łódzkim.

Ponadto istotnym źródłem wiedzy o istniejącym zagospodarowaniu przestrzennym są obowiązujące do 30 czerwca 2025 r. studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Dokumenty te, mimo że formalnie obejmują cały obszar Parku, nie posiadają mocy wiążącej, stanowiąc jedynie opracowania wskazujące kierunki przekształceń funkcjonalno-przestrzennych JST. Co więcej, w związku z reformą systemu planowania przestrzennego, przewiduje się ich zastąpienie przez nowe instrumenty – plany ogólne i strategie rozwoju lokalnego i ponadlokalnego – kształtujące politykę przestrzenną. W tym kontekście kluczową rolę w kształtowaniu przestrzeni Parku odgrywają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Mają one charakter aktów prawa miejscowego, co oznacza, że ich ustalenia są wiążące zarówno dla organów administracji, jak i inwestorów. To właśnie te dokumenty w praktyce przesądzają o możliwości lokalizacji zabudowy, kierunkach przekształceń terenu oraz sposobach ochrony cennych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych.

Na potrzeby opracowania charakterystyki społeczno-gospodarczej SuPK oraz jego otuliny, zgromadzono i poddano analizie szeroki zakres danych pochodzących z wielu źródeł. Wśród nich znalazły się:

- informacje oraz materiały uzyskane bezpośrednio od jednostek samorządu terytorialnego, w szczególności urzędów gmin leżących w granicach Parku i jego strefy ochronnej,
- dane statystyczne pozyskane z zasobów Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL GUS), obejmujące m.in. strukturę demograficzną, sektorową aktywność zawodową i stopień urbanizacji,
- zasoby pochodzące z oficjalnych serwisów internetowych, takich jak: *wykaz.ekoportal.pl*, *baza.oos.gdos.gov.pl*, a także z innych specjalistycznych portali tematycznych poświęconych zagadnieniom ochrony środowiska i planowania przestrzennego,
- informacje przestrzenne dostępne na dedykowanych platformach mapowych, takich jak: *geoportal.gov.pl*, *mapa.inspire-hub.pl*, *geoserwis.gdos.gov.pl*, *bdl.lasy.gov.pl*, jak również inne źródła danych geoprzestrzennych o charakterze referencyjnym i tematycznym.

Zebrane dane pozwoliły na przeprowadzenie przekrojowej analizy społeczno-gospodarczej, stanowiącej integralny komponent diagnozy operatu, z uwzględnieniem specyfiki funkcjonalno-przestrzennej regionu łódzkiego oraz wpływu procesów urbanizacyjnych na stan zagospodarowania Parku i jego otoczenia.

W przypadkach, gdy dostępne dane źródłowe okazały się niewystarczające, niespójne lub zdezaktualizowane, podjęto działania mające na celu ich uzupełnienie i weryfikację. Dokonano

odpowiednich obserwacji i przeprowadzono rozpoznania terenowe w newralgicznych lokalizacjach SuPK oraz przeprowadzono bezpośrednie rozmowy z przedstawicielami administracji samorządowej szczebla gminnego. Szczególną rolę odegrała współpraca z pracownikami merytorycznymi odpowiedzialnymi za politykę przestrzenną, kwestie środowiskowe, rolnictwo oraz zarządzanie gruntami. Dzięki temu możliwe było uzupełnienie braków informacyjnych i uzyskanie aktualnego, zintegrowanego zestawu danych, który posłużył jako fundament dla dalszych prac analitycznych i prognostycznych, a także dla sformułowania kierunków działań ochronnych w odniesieniu do przestrzeni Parku.

„Operat zagospodarowania przestrzennego” zrealizowany został wg następującego schematu metodycznego:

1. Analiza dostępnych publikacji i innych niepublikowanych opracowań dotyczących zagospodarowania przestrzennego.
2. Zebranie i analiza informacji nt. wszelkich form zagospodarowania przestrzennego obszaru Parku oraz powiatów i gmin położonych na jego obszarze, w szczególności ze źródeł statystycznych, ewidencyjnych i archiwalnych.
3. Analiza zawartości studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin obejmujących obszar SuPK i jego otuliny oraz uchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z obszaru Parku i otuliny,
4. Przeprowadzenie wizji terenowych, dokumentujących stan zagospodarowania przestrzennego Parku i jego otuliny.
5. Weryfikacja i usystematyzowanie zebranych informacji w postaciach tabelarycznej, katalogowej, fotograficznej i kartograficznej.
6. Sporządzenie syntez uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego Parku wynikających z ochrony przyrody (głównie na podstawie materiałów publikowanych) oraz dziedzictwa kulturowego i krajobrazu (głównie na podstawie „Operatu ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu”).
7. Adaptacja dla potrzeb „Operatu zagospodarowania przestrzennego” materiałów z innych operatów sporządzanych na potrzeby planu ochrony Parku w celu zapewnienia spójności diagnozy przestrzennej.
8. Opracowanie diagnozy stanu zagospodarowania przestrzennego w układzie opisowym.
9. Identyfikacja i analiza zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych Parku, wynikających z aktualnego stanu zagospodarowania przestrzennego oraz planowanych zmian.
10. Określenie uwarunkowań rozwoju przestrzennego, w tym z uwzględnieniem diagnozy elementów środowiska określonych w innych operatach szczegółowych.
11. Określenie celów rozwojowych, w szczególności w odniesieniu do zdiagnozowanych zagrożeń w Parku oraz na zewnątrz jego granic.
12. Wskazanie działań planistycznych i organizacyjnych, których wdrożenie warunkuje realizację przyjętych celów ochrony i rozwoju Parku, w tym zaleceń dotyczących aktualizacji lokalnych dokumentów planistycznych oraz wzmocnienia współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego.

Zakres problemowy niniejszego operatu jest określony w spisie treści, natomiast zakres terytorialny pod względem diagnozy stanu zagospodarowania, obejmuje obszar SuPK i wybiórczo obszar jego otuliny i sąsiednich terenów, szczególnie pod względem identyfikacji zagrożeń zewnętrznych.

1.3. Zespół autorski

Autorami niniejszego opracowania są:

- dr hab. Dominik Drzazga – kierownik zespołu, pracownik Katedry Zarządzania Miastem i Regionem na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, ekspert w zakresie planowania przestrzennego, polityki rozwoju lokalnego i urbanistyki; przewodniczący Miejskiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej w Łodzi, członek Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej w Łodzi; były prezes Oddziału Towarzystwa Urbanistów Polskich w Łodzi, były członek Regionalnej Rady Ochrony Przyrody w Łodzi.
- dr Dorota Sikora-Fernandez – pracownica Katedry Zarządzania Miastem i Regionem na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, ekspertka w zakresie: rozwoju lokalnego, zarządzania w JST, członkini Towarzystwa Urbanistów Polskich.
- dr Katarzyna Leśniewska-Napierała – pracownica Instytutu Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego; ekspertka w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, partycypacji społecznej, gospodarki przestrzennej, turystyki, geografii politycznej.
- dr Tomasz Napierała – pracownik w Instytut Geografii Miast, Turyzmu i Geoinformacji na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego; ekspert w zakresie badań, edukacji i zaangażowania społecznego – kształtowanie tożsamości turystycznej Łodzi i regionu.
- dr Marta Nalej – pracownica w Instytucie Geografii Miast, Turyzmu i Geoinformacji na Wydziale Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego; ekspertka w zakresie Systemów Informacji Geograficznej (GIS), badań użytkowania gruntów i pokrycia terenu (LULC) z wykorzystaniem Machine Learning i Deep Learning oraz badania czynników wpływających na zmiany LULC.

Zespół autorski posiada szerokie doświadczenie w sporządzaniu dokumentów strategicznych, planistycznych i diagnostycznych. Członkowie zespołu są autorami wielu publikacji (książek, monografii, artykułów naukowych) polskich i obcojęzycznych w zakresie rozwoju lokalnego, zarządzania strategicznego, planowania przestrzennego. Prowadzą także badania naukowe w tych obszarach.

1.4. Ogólna charakterystyka Parku

Sulejowski Park Krajobrazowy został utworzony 21 lipca 1994 roku rozporządzeniem Wojewody Piotrkowskiego (Rozporządzenie Nr 3/94 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 21 lipca 1994 r. – Dz. Urz. Woj. Piotr. z dnia 5 sierpnia 1994 roku, Nr 22, poz. 136) na pograniczu województw łódzkiego i świętokrzyskiego, w dolinie Pilicy, obejmując obszar o wysokich walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. Wraz z Przedborskim i Spalskim Parkiem należy do oddziału terenowego Nadpilicznych Parków Krajobrazowych, wchodzących od 2013 r. w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego.

Park znajduje się w makroregionie Wzniesień Południowomazowieckich (Równina Piotrkowska) i Wyżyny Przedborskiej (Wzgórza Radomszczańskie i Wzgórza Opoczyńskie). Charakterystyczną cechą budowy geologicznej terenu jest zróżnicowana pokrywa osadów czwartorzędowych, które w wielu miejscach tracą ciągłość, odsłaniając starsze formacje jury i kredy, szczególnie w partiach wyniesionych i erozyjnych, co nadaje krajobrazowi wyraźnie urozmaicony charakter.

Zajmuje powierzchnię ponad 17 000 ha, rozciągając się na terenach gmin Ręčno, Aleksandrów, Tomaszów Mazowiecki, Sulejów, Wolbórz, Mniszków oraz miasta Piotrkowa Trybunalskiego. Otulina Parku znajduje się w granicach gmin Wolbórz, Sulejów, Ręčno, Łęki Szlacheckie, Rozprza, Mniszków,

Przedbórz, Aleksandrów, miasta i gminy Tomaszów Mazowiecki oraz miasta Piotrków Trybunalski. Jego powstanie miało na celu ochronę naturalnych systemów rzecznych, zróżnicowanej mozaiki siedlisk oraz cennych krajobrazów nadrzecznych i leśnych, charakterystycznych dla tego regionu.

SULEJOWSKI PARK KRAJOBRAZOWY

Ryc. 1. Mapa Sulejowskiego Parku Krajobrazowego

Źródło: ZPKWŁ

Dominującym elementem przestrzennym Parku jest Zalew Sulejowski, sztuczny zbiornik wodny o długości ok. 17 km, utworzony przez spiętrzenie Pilicy w latach 1979-1983, który obecnie pełni funkcje retencyjne, rekreacyjne i krajobrazowe. Otoczenie zbiornika obejmuje kompleksy leśne, łąki i torfowiska, a także liczne doliny rzeczne i meandrujące cieki. Park odznacza się wysoką różnorodnością form ukształtowania terenu, z obecnością sandrów, wydym, kotlin oraz fragmentów równin zalewowych, stanowiących pozostałości po działalności lodowcowej i fluwialnej.

Dla ograniczenia oddziaływań zewnętrznych i minimalizacji presji wynikającej z działalności człowieka, Park otoczony jest otuliną, stanowiącą strefę ochronną przylegającą bezpośrednio do jego granic. Powierzchnia Parku wynosi 17026,00 ha, natomiast jego otuliny - 36411,10 ha, co łącznie daje 53437,10 ha obszaru objętego kompleksową ochroną i planowaniem przestrzennym uwzględniającym jego szczególne walory i funkcje.

Park ochronia krajobraz nadrzeczny Pilicy, Czarnej Malenieckiej (Koneckiej), delty Łuciąży, śródleśnych strumieni, np. strugi Młynki czy Rosochy. Znajduje się w nim fragment najlepiej zachowanego koryta Pilicy, który charakteryzuje się licznymi, naturalnymi i malowniczymi meandrami. Doliny rzek przepływających przez tereny Parku są schronieniem dla wielu gatunków roślin i zwierząt, a obecność siedlisk priorytetowych i licznych gatunków chronionych, w tym bobra, wydry, bielika, zimorodka, nietoperzy i storczyków, świadczy o wyjątkowej wartości przyrodniczej tego terenu.

Pozornie nizinne tereny poprzecinane są dolinami i wąwozami, zachowując jednocześnie pagórkowaty charakter z wyraźnymi obniżeniami dna dolin oraz wzniesionymi brzegami odsłaniającymi widoki na otaczające tereny (ZPKWł).

W granicach SuPK i jego otuliny znajdują się 12 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni ok. 650 ha (Błogie, Bory nad Pilicą, Gaik, Twarda, Czarny Ług, Jaksonek, Jawora, Las Jabłoniowy, Lubiaszów, Meszcze, Niebieskie Źródła i Wielkopole), 2 użytki ekologiczne (Murowaniec i Bronisławów), pomniki przyrody oraz 5 obszarów wchodzących w skład europejskiej sieci Natura 2000 (PLH260015 Dolina Czarnej, PLH100008 Dolina Środkowej Pilicy, PLH100026 Lubiaszów w Puszczy Pilickiej, PLH100031 Wielkopole – Jodły pod Czartorią, PLH100005 Niebieskie Źródła).

Obszar Sulejowskiego Parku Krajobrazowego wyróżnia się znaczącym bogactwem dziedzictwa kulturowego, które ściśle powiązane jest z historią osadnictwa nad Pilicą oraz tradycyjnym modelem użytkowania przestrzeni wiejskiej. Szczególną rangę wśród obiektów o znaczeniu historyczno-kulturowym zajmuje zespół klasztorny opactwa Cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu, założony w XII wieku. Kompleks ten, obejmujący romańsko-gotycki kościół św. Tomasza oraz zabudowania klasztorne, stanowi jeden z najlepiej zachowanych przykładów architektury cysterskiej w Polsce i jest wpisany do rejestru zabytków jako obiekt najwyższej klasy konserwatorskiej.

W miejscowości Skotniki zachował się późnogotycki drewniany kościół parafialny, będący jednym z najstarszych tego typu obiektów w regionie, reprezentujący tradycyjne budownictwo sakralne związane z lokalnym dziedzictwem religijnym. W Smardzewicach zlokalizowany jest barokowy kościół parafialny, wzniesiony w latach 1683–1699, należący do kompleksu klasztoru franciszkańskiego z XVIII wieku. Oba obiekty są otoczone charakterystycznym murem z niewielkimi basztami narożnymi, co nadaje założeniu formę ufortyfikowaną i podkreśla jego historyczne znaczenie. W miejscowości Bąkowa Góra, usytuowanej na wyniesieniu o tej samej nazwie, znajdują się ruiny XIV-wiecznego zamku, wzniesionego niegdyś jako obiekt obronny. W jego bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się XVII-wieczny dwór Małachowskich oraz gotycki kościół parafialny z XV wieku, tworzące zespół zabytkowy o wysokiej wartości historyczno-krajobrazowej. Z kolei Majkowice słyną z rozległych ruin rycerskiego zamku wzniesionego przez ród Majkowskich w XIV wieku. Zachowane fragmenty murów świadczą o dawnej skali i znaczeniu tego założenia obronnego. Miejscowość znana jest także z występowania grupy monumentalnych dębów, które poza wartością przyrodniczą tworzą naturalną oprawę historycznego krajobrazu kulturowego i są przedmiotem ochrony jako pomniki przyrody. Interesująca jest także drewniana zabudowa nadpilicznych wsi.

Na terenie Sulejowa znajdują się również zabytkowe wapienniki Jan i Wiktor, będące przykładami dawnego przemysłu wapienniczego rozwijającego się w regionie od XIX wieku. Obiekty te stanowią relikty lokalnej działalności przemysłowej związanej z eksploatacją i przetwórstwem wapieni jurajskich, które występują w podłożu geologicznym tego obszaru. Mimo że część ich struktury została rozebrana w 2003 roku, zachowane fragmenty stanowią cenny przykład zabytków techniki przemysłowej, dokumentujących ważny etap rozwoju gospodarczego Sulejowa i jego zaplecza surowcowego.

Z uwagi na wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe, a także dostępność infrastruktury rekreacyjnej w rejonie zbiornika Sulejowskiego, Sulejowski Park Krajobrazowy od lat znajduje się pod narastającą presją urbanizacyjną i turystyczną, szczególnie intensywną w okresie letnim. Obszar ten stanowi jeden z najważniejszych obszarów rekreacji weekendowej dla mieszkańców aglomeracji łódzkiej i Piotrkowa Trybunalskiego, co przekłada się na gwałtowny rozwój zabudowy letniskowej i mieszkaniowej, zwłaszcza w obrębie strefy brzegowej zbiornika (GDOŚ, 2015; Regionalny Program Operacyjny Woj. Łódzkiego 2021+). Procesy te prowadzą do fragmentacji krajobrazu, przekształceń terenów cennych przyrodniczo, zwiększenia presji na lokalne zasoby wodne oraz zaburzenia ładu przestrzennego, zwłaszcza tam, gdzie inwestycje realizowane są bez pełnego uwzględnienia zapisów dokumentów planistycznych czy ustaleń ochronnych. Skutkiem tego jest m.in. zwiększona emisja zanieczyszczeń, wzrost ilości odpadów, presja hałasowa oraz przeciążenie infrastruktury technicznej w miejscach intensywnie użytkowanych turystycznie.

Z drugiej strony Park pełni kluczową funkcję ekologiczną i hydrologiczną w skali regionu. Jako obszar silnie powiązany z doliną Pilicy, stanowi naturalny bufor retencyjny wspomagający stabilizację stosunków wodnych w zlewni, a także istotny obszar infiltracji wód podziemnych, zasilających lokalne ujęcia wody pitnej (zwłaszcza w rejonie Luciąży i Sulejowa)(Państwowy Instytut Geologiczny – PIB, 2018; MPWiK Piotrków Trybunalski). Należy zatem podkreślić, że niekontrolowana zabudowa oraz nadmierne zagospodarowanie rekreacyjne mogą prowadzić do obniżenia jakości i ilości wód infiltrujących, erozji stoków, zanieczyszczenia gleb oraz utraty zdolności ekosystemów do samoregulacji.

2. OCENA DOTYCHCZASOWEGO STANU ROZPOZNANIA

2.1. Ogólna charakterystyka stanu wiedzy

Stopień rozpoznania Sulejowskiego Parku Krajobrazowego w kontekście opracowania niniejszego operatu zagospodarowania przestrzennego można ocenić jako zadowalający. Chociaż dostępne dane nie obejmują całościowo i bezpośrednio obszaru całego Parku wraz z otuliną, zgromadzone informacje, pochodzące z dokumentów planistycznych, strategicznych, źródeł statystycznych oraz opracowań tematycznych umożliwiają przeprowadzenie wiarygodnej diagnozy przestrzennej.

Pod względem administracyjnym SuPK położony jest na terenie kilku jednostek samorządu terytorialnego, należących do powiatów piotrkowskiego, tomaszowskiego i opoczyńskiego. Opracowanie operatu wymagało zatem uwzględnienia wielu obowiązujących dokumentów strategicznych i planistycznych, zarówno lokalnych, jak i regionalnych. Szczególne znaczenie miały tu studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, a także nowe instrumenty planistyczne przewidziane reformą systemu planowania, w tym plany ogólne. Dokumenty te stanowią podstawę dla kształtowania polityki przestrzennej oraz działań ochronnych i rozwojowych na obszarze Parku i w jego otulinie.

Ze względu na przedstawiony powyżej układ administracyjny oraz brak formalnego wyodrębnienia Sulejowskiego Parku Krajobrazowego jako jednolitej jednostki funkcjonalno-przestrzennej w dokumentach planowania strategicznego i przestrzennego szczebla lokalnego i ponadlokalnego, jego obszar nie funkcjonuje jako spójny podmiot zarządzania przestrzenią w ujęciu instytucjonalnym i operacyjnym. W konsekwencji polityka zagospodarowania przestrzennego realizowana jest w sposób rozproszony, niezależnie w każdej z gmin wchodzących w skład Parku i jego otuliny, w oparciu o autonomicznie przyjmowane opracowania planistyczne, takie jak studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, a w niedalekiej przyszłości także plany ogólne.

Brak instytucjonalnych mechanizmów koordynacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego skutkuje istotnymi rozbieżnościami zarówno w sformułowanych celach rozwoju przestrzennego, jak i w szczegółowych rozwiązaniach funkcjonalno-przestrzennych oraz podejściu do zagadnień takich jak ochrona środowiska, kształtowanie ładu przestrzennego, zarządzanie krajobrazem czy przeciwdziałanie presji urbanizacyjnej. Taka fragmentacja planistyczna stanowi istotne wyzwanie dla realizacji spójnych, ponadlokalnych strategii ochrony przyrody i krajobrazu oraz ogranicza możliwości efektywnego wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju w skali całego Parku i jego strefy ochronnej. Konieczność przezwyciężenia tych barier wskazuje na potrzebę intensyfikacji współpracy międzygminnej oraz większej integracji polityk przestrzennych z celami ochrony wartości przyrodniczo-kulturowych SuPK.

Aktualna baza źródłowa wykorzystywana w analizie przestrzennej Sulejowskiego Parku Krajobrazowego opiera się przede wszystkim na dokumentach planistycznych i strategicznych sporządzanych przez jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład struktury administracyjnej Parku i jego otuliny. Należą do nich w szczególności: studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, a także – tam, gdzie zostały już przyjęte – plany ogólne, stanowiące nowe narzędzie planistyczne wprowadzone reformą systemu planowania przestrzennego. Uzupełnieniem powyższych dokumentów są również lokalne strategie rozwoju, gminne programy rewitalizacji oraz inne opracowania o charakterze wdrożeniowym i operacyjnym.

Zgromadzony materiał planistyczny charakteryzuje się jednak znacznym zróżnicowaniem pod względem zakresu, jakości i aktualności zawartych w nim danych oraz ustaleń. Różnice te widoczne są zarówno w poziomie szczegółowości diagnoz przestrzennych, jak i w stopniu integracji zagadnień ochrony przyrody, krajobrazu i dziedzictwa kulturowego z kierunkami rozwoju funkcjonalno-przestrzennego jednostek samorządowych. Brakuje spójności w podejściu do kluczowych obszarów problemowych oraz jednolitych standardów delimitacji i zagospodarowania przestrzeni cennej przyrodniczo.

Wysoką wartość poznawczą i analityczną wykazują natomiast strategie rozwoju gmin oraz te dokumenty planistyczne, które zawierają opracowane modele struktury funkcjonalno-przestrzennej. Zawarte w nich treści pozwalają na identyfikację głównych tendencji rozwojowych, lokalizację obszarów priorytetowych z punktu widzenia ochrony i zagospodarowania oraz ocenę powiązań funkcjonalnych między poszczególnymi jednostkami osadniczymi i obszarami otwartymi. Informacje te stanowią cenne źródło dla budowy zintegrowanej diagnozy operatu przestrzennego Parku i jego otuliny oraz dla formułowania ponadlokalnych zaleceń planistycznych, zmierzających do zachowania ładu przestrzennego i wartości krajobrazowych obszaru chronionego.

W świetle dostępnych opracowań naukowych dotyczących zagospodarowania przestrzennego obszarów chronionych, należy zauważyć, że mimo rosnącego zainteresowania tematyką planowania przestrzennego w kontekście ochrony środowiska, krajobrazu oraz zrównoważonego rozwoju, obszarowa analiza zagospodarowania poszczególnych parków krajobrazowych, w tym Sulejowskiego Parku Krajobrazowego, pozostaje nadal niedostatecznie rozwinięta. Brakuje przede wszystkim opracowań, które w sposób całościowy analizowałyby skutki braku integracji polityk przestrzennych na obszarach zarządzanych przez wiele jednostek samorządu terytorialnego, co jest szczególnie istotne w przypadku parków krajobrazowych – struktur o wysokim stopniu złożoności instytucjonalnej, silnym zróżnicowaniu funkcjonalnym oraz istotnej wrażliwości środowiskowej.

Tę lukę badawczą należy uznać za istotną, zwłaszcza w kontekście narastającej presji urbanizacyjnej, rosnących potrzeb w zakresie ochrony zasobów krajobrazowych i przyrodniczych oraz konieczności poszukiwania zintegrowanych i terytorialnie adekwatnych narzędzi planistycznych, zdolnych do harmonizacji celów ochrony i rozwoju. Brak takiego podejścia pogłębia ryzyko fragmentaryzacji decyzji planistycznych, prowadząc do utraty spójności przestrzennej i funkcjonalnej obszarów objętych ochroną krajobrazową.

2.2. Zestawienie dostępnego piśmiennictwa oraz ocena zasobów informacji pod kątem ich przydatności do potrzeb Operatu

Opracowanie operatu przestrzennego dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego opiera się o zróżnicowane źródła obejmujące obowiązujące dokumenty planistyczne i strategiczne, a także akty prawne.

Tab. 1 Zestawienie opracowań planistycznych, strategicznych oraz aktów prawnych w odniesieniu do operatu zagospodarowania przestrzennego SuPK

Lp.	Opracowanie	Uwagi
1.	Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030. Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi.	Strategia rozwoju województwa (obecnie w aktualizacji)
2.	Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, na terenie których znajduje się SuPK	Opracowania lokalne, obecnie obowiązujące

3.	Strategie rozwoju gmin i powiatów położonych w SuPK	Dokumenty strategiczne niezbędne do diagnozy zagospodarowania przestrzennego
4.	Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa łódzkiego	Zawiera uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa łódzkiego w kontekście rozwoju celów i sposobów zagospodarowania przestrzennego.
5	Strategia Rozwoju ZIT Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Radomsko-Piotrków Trybunalski-Bełchatów	Zawiera cele i zadania dla MOF w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych
6.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, 1940)	Akt prawny
7.	Audyt Krajobrazowy Województwa łódzkiego (Uchwała nr XIII/150/25 Sejmiku Województwa łódzkiego z dnia 15 kwietnia 2025 r. w sprawie uchwalenia Audytu krajobrazowego województwa łódzkiego)	Wejdzie w życie od 1 lipca 2026 r.
9.	Programy ochrony środowiska w gminach, na terenie których położony jest SuPK	Zawierają szczegółowe zasady i cele ochrony zasobów naturalnych, monitorowania ich stanu oraz podejmowania działań w celu poprawy jakości środowiska częściowo przydatne dla oceny zagospodarowania
10.	Program ochrony środowiska województwa łódzkiego na lata 2025-2028 z perspektywą do 2032, przyjęty Uchwałą Nr XIII/160/25 z dnia 15 kwietnia 2025 r. Sejmik Województwa łódzkiego	Zawiera szczegółowe zasady i cele ochrony zasobów naturalnych, monitorowania ich stanu oraz podejmowania działań w celu poprawy jakości środowiska częściowo przydatne dla oceny zagospodarowania
11.	Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (Dz. U. z 2024 r. poz. 1478, 1940)	Akt prawny
12.	Rozporządzenie Nr 24/2006 Wojewody łódzkiego z dnia 03 lipca 2006 r. w sprawie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego	Akt prawny
13	Rozporządzenia Wojewody Piotrkowskiego Nr 3/94 z dnia 21 lipca 1994 r. (Dz.U. Nr 22, poz. 136)	Akt prawny
14	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 roku w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94, poz. 794)	Akt prawny

Równolegle przeprowadzono analizę literatury przedmiotu, obejmującą opracowania naukowe koncentrujące się na zagadnieniach planowania przestrzennego w kontekście funkcjonowania i rozwoju parków krajobrazowych. Szczególną uwagę poświęcono publikacjom dotyczącym integracji funkcji przyrodniczych, osadniczych i rekreacyjnych, a także opracowaniom podejmującym tematykę

wyzwań związanych z kształtowaniem polityki przestrzennej na obszarach objętych zróżnicowanymi formami presji antropogenicznej, w tym urbanizacyjnej, infrastrukturalnej i turystycznej. Przegląd ten pozwolił na identyfikację dominujących podejść badawczych oraz luk poznawczych, co stało się punktem odniesienia dla dalszych analiz przestrzennych realizowanych w ramach operatu dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

Tab. 2 Zestawienie dostępnej literatury z analizą przydatności na potrzeby sporządzenia „Operatu zagospodarowania przestrzennego” dla SuPK

Lp.	Pozycja bibliograficzna	Opis przydatności
1.	Bernatek, A. (2011). Ocena wdrażania koncepcji korytarzy ekologicznych do planów zagospodarowania przestrzennego województw. Raport WWF Polska, Warszawa.	Idee ciągłości ekologicznej i ochrony sieci przyrodniczej w polityce przestrzennej poszczególnych regionów Polski
2.	Bezkowska G. 2004, <i>Przyrodnicze czynniki lokalizacji miejscowości wypoczynkowych w regionie łódzkim</i> , [w:] M. Strzyż (red.), <i>Perspektywy rozwoju regionu w świetle badań krajobrazowych Problemy Ekologii Krajobrazu PAEK</i> , 2004, Kielce, s. 181-188	Umożliwia identyfikację przyrodniczych uwarunkowań lokalizacji funkcji rekreacyjnych, co wspiera ustalanie stref funkcjonalnych w SuPK
3.	Bednarek, M., & Dmochowska-Dudek, K. (2016). Syndrom NIMBY na obszarach wiejskich w Polsce: uwarunkowania i specyfika konfliktów wokół lokalizacji niechcianych inwestycji: NIMBY syndrome in rural areas of Poland: determinants and specificity of conflicts on the location of unwanted investments (Vol. 255). IGiPZ PAN.	Opisuje mechanizmy społecznego oporu wobec inwestycji, ważne przy planowaniu infrastruktury w sąsiedztwie obszarów chronionych.
4.	Borowska-Stefańska, M. (2015). Zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią w województwie łódzkim. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	Wskazuje na konieczność uwzględniania zagrożeń powodziowych w lokalnych planach przestrzennych.
5.	Burzyński I. (red.). 1996. Parki krajobrazowe Ziemi Piotrkowskiej. Zespół Nadpiliczych Parków Krajobrazowych. Moszczenica. ss. 166.	Historia i walory Parku
6.	Burzyński I. 1998. Rezerwaty Ziemi Piotrkowskiej. Zespół Nadpiliczych Parków Krajobrazowych. Moszczenica. ss. 192	Walory przyrodnicze Parku
7.	Demel M., Lityński M., Helman B. 2015. Pilica szlak wielu możliwości. Stowarzyszenie Dolina Pilicy. Tomaszów Maz.	Walory turystyczne i zagospodarowanie doliny Pilicy
8.	Dmochowska-Dudek K., Tobiasz-Lis P., Wójcik M., 2015, Funkcja turystyczna obszarów wiejskich woj. łódzkiego - uwarunkowania strukturalne i planistyczne, Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, nr 162, wyd. PAN	Analiza funkcji turystycznej terenów wiejskich dostarcza podstaw do planowania funkcji turystycznej i związanego z nią zagospodarowania
9.	Drzazga, D. (2019). Planowanie przestrzenne jako instrument ochrony interesów publicznych. In Zarządzanie rozwojem współczesnych miast;. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	Omawia rolę planowania przestrzennego jako narzędzia ochrony interesu publicznego, co ma znaczenie przy projektowaniu aktów planistycznych dla Parku.

10.	Dubel, K., Głowacki, M., Jurszczyszyn-Pieczonka, M. 2002. Wdrażanie racjonalnej gospodarki w parku krajobrazowym. [w:] K. Zimniewicz (Red.), Zarządzanie parkiem krajobrazowym w warunkach zrównoważonego rozwoju (s. 96–114). Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.	Zasady racjonalnej gospodarki w parkach krajobrazowych
11.	Dylik J. 1948. Rozwój osadnictwa w okolicach Łodzi. ŁTN, Łódź.	Historyczne dane osadnicze mogą służyć do identyfikacji ciągłości użytkowania terenu i ochrony dziedzictwa kulturowego w SuPK.
12.	Dylik J. 1971 Województwo ze stolicą bez antenatów. Geografia historyczna województwa łódzkiego. ŁTN, Łódź.	Kontekst geograficzno-historycznego dla regionu łódzkiego, pomocnego przy analizach ewolucji przestrzennej.
13.	Fogel A. 2011. Prawna ochrona przyrody w lokalnym planowaniu przestrzennym. IGPIM, Warszawa.	Skutki planistyczne występowania prawnych form ochrony przyrody
14.	Fogel A. (red.), 2014. Ograniczenia w zabudowie i zagospodarowaniu terenu a ład przestrzenny. Przepisy odrębne wobec ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. IGPIM, Warszawa.	Skuteczność planowania przestrzennego w zachowaniu ładu przestrzennego
15.	Gmina Aleksandrów pomiędzy Pilicą a Czarną. Mapa skala 1:25000. Wydawnictwo Stowarzyszenie Centrum Wspierania Inicjatyw. Sławno.	Opracowanie kartograficzne
16.	Gorzym-Wilkowski Waldemar A. 2016. Plan ochrony jako plan zagospodarowania przestrzennego obszarów cennych przyrodniczo. Barometr Regionalny, nr 2, 117-126.	Rola planów ochrony w kontekście planowania przestrzennego obszarów chronionych w Polsce
17.	Guldon Z. 1993. Gospodarka i społeczeństwo powiatu opoczyńskiego w XVI-XVIII wieku. Wieś Radomska, Nr 4, Radom.	Analiza struktur osadniczych i własnościowych na obszarze dawnego powiatu opoczyńskiego
18.	Juszczak, S. (1999). Rejon chronionego krajobrazu wokół Zbiornika Sulejowskiego – opinie i szanse zatrudnienia w działalności pozarolniczej.	Struktury przestrzenne i przekształcenia funkcjonalne w obrębie SuPK.
19.	Zeszyty Naukowe SGGW – Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 36.	Zakresu formalny i proces tworzenia planu ogólnego
20.	Kobojek, E., & Kobojek, S. (2021). Wydmny śródlądowe – środowisko przyrodnicze i działalność człowieka na przykładzie województwa łódzkiego. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	Interakcja działalności człowieka z geomorfologią wydmową, co pomaga przy planowaniu ochrony form rzeźby terenu w SuPK.
21.	Kołodzki Z, Wypych P. 2007. Turystyka na Obszarach Natura 2000 w Dolinie Środkowej Pilicy (w:) Wnuk Z., Ziąja M., Turystyka w obszarach Natura 2000, Uniwersytet Rzeszowski. Rzeszów: 197-205	Walory turystyczne i zagospodarowanie na terenie Parku
22.	Kozłowski, R., (2010). Strategiczne znaczenie dróg ekspresowych dla rozwoju Polski środkowo-wschodniej. Opracowanie materiałów z konferencji pt. Drogi ekspresowe S-74 (proponowane zmiany przebiegu), S-12 i S-8 (Wrocław Łódź) i ich znaczenie strategiczne dla rozwoju Polski środkowo-wschodniej,	Infrastruktura drogowa w SuPK i okolicach

	która odbyła się w Tomaszowie Mazowieckim 4.06. 2008 r. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.	
23.	Krysiak, S. (2012). Odłogi jako element potencjału rekreacyjnego w strefie nadpilicznych parków krajobrazowych.	Potencjał rekreacyjny i przestrzenny w powiązaniu z problematyką gruntów odłogowanych
24.	Problemy Ekologii Krajobrazu, t. XXXIII, s. 219–227.	Charakterystyka Obszarów Natura 2000 na terenie Parku
25.	Prószyńska-Bordas, H., Frąckiewicz, B. (2016). Segmenty turystów odwiedzających Zalew Sulejowski i ich opinia o przygotowaniu obszaru do turystyki. W: A. Rapacz (red.), Gospodarka turystyczna w regionie. Przedsiębiorstwo. Samorząd. Współpraca (s. 335–344). Wrocław: Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.	Segmentację turystów w SuPK w kontekście planowania funkcji turystycznych
26.	Małoń M., 2000, Walory turystyczne gminy Wolbórz i ich wykorzystanie przez ruch turystyczny, Turyzm, t. 10, z. 2, wyd. Uniwersytetu Łódzkiego	Walorów gminy oraz ich zróżnicowanie przestrzenne.
27.	Nowak M., Tokarzewska-Żarna Z. 2016. Ustawa krajobrazowa, rewitalizacyjna i metropolitarna. Komentarz do przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Wyd. C.H BECK, Warszawa.	Komentarz do ustawy krajobrazowej i rewitalizacyjnej
28.	Ogrodowczyk, A. (2011). Polityka przestrzenna a rozwój budownictwa mieszkaniowego po 1990 roku na przykładzie małych miast w województwie łódzkim, Acta Universitatis Lodzensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica nr 11/2011	Wpływ lokalnej polityki przestrzennej na rozwój budownictwa mieszkaniowego w małych miastach województwa łódzkiego
29.	Pytliński S. 2013. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich województwa łódzkiego na obszarach chronionych i cennych przyrodniczo. Materiały konferencyjne (praca zbiorowa). Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gniazdo. Skierniewice.	Mechanizmy rozwoju zrównoważonego w gminach z obszarami chronionymi, co bezpośrednio wspiera tworzenie wytycznych dla SuPK.
30.	Różańska, A., Milecka, M. (2010). Piliczańskie parki krajobrazowe – idea ochrony a praktyka. Architektura Krajobrazu, 1(31), s. 29–39.	Analiza rzeczywistego stanu realizacji celów ochrony w SuPK, uwzględniając także aspekty urbanizacyjne i społeczne
31.	Sawicki B., Harasimiuk M. (red.), 2014, Rola obszarów chronionych w rozwoju edukacji, turystyki i gospodarki, Wydawnictwo Frel, Warszawa, ss. 336	Znaczenie obszarów chronionych w kontekście edukacyjnym i gospodarczym.
32.	Sulejowski Park Krajobrazowy. Mapa przyrodniczo-turystyczna, skala 1:50000, ZPKWŁ, Łódź 2023	Opracowanie kartograficzne, mapa Parku.
33.	Szafrańska E., Włodarczyk B., 2011, Turystyka w powiatach województwa łódzkiego w 2009 r., Warsztaty z geografii turystyki, T. 1, 15, wyd. Uniwersytetu Łódzkiego	Funkcje turystyczne powiatów, co pozwala na projektowanie usług turystyki zgodnych z ochroną krajobrazu SuPK.
34.	Szulczewska, B. (2008). Koncepcja planu ochrony a planowanie przestrzenne gmin i regionów. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, 10(3), 240–251.	Relacje między koniecznością ochrony walorów przyrodniczych a planowaniem zagospodarowania przestrzennego
35.	Szulczewska B., 2008, Planowanie przestrzenne a ochrona przyrody. [w:] Ochrona przyrody. Studia Biura	Relacje między koniecznością ochrony walorów przyrodniczych a

	Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu, nr 10, Warszawa: 57–79.	planowaniem zagospodarowania przestrzennego
36.	Świetlik M. (red.), 2024. Plan ogólny miasta, gminy. Poradnik. Wolters Kluwer, Warszawa	Zakresu formalny i proces tworzenia planu ogólnego
37.	Tomczak, A., Sowa, D. (2011). Ochrona przyrody jako wyznacznik kształtowania przestrzeni. W: D. Kawałko, A. Radecki, A. Stasiak (red.), Prawo ochrony przyrody a wolność gospodarcza (s. 153–167). Lublin, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.	Wpływ przepisów o ochronie przyrody na planowanie przestrzenne
38.	Warczeńska, B., Szebrański, S., Mastalska-Cetera, B. (2015). Zrównoważony rozwój gmin leżących w granicach parku krajobrazowego. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.	Integracja ochrony środowiska z rozwojem lokalnym w gminach położonych na obszarach parków krajobrazowych
39.	Wojciechowska J. 1998. Kolonizacja turystyczna terenów nadpilicznych. ŁTN. 26	Osadnictwo na terenie Parku
40.	Wycichowska, B. (2008). Zawłaszczanie chronionego krajobrazu kulturowego przez samorządy gminne. Bilans strat na przykładzie Parku Krajobrazowego Wzniesień Łódzkich. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, 10, 55–66.	Konflikty przestrzenne między planami gminnymi a ochroną krajobrazu, analiza ryzyka
41.	Wycichowska, B. (2009). Optymalizacja działań prewencyjnych na rzecz ochrony ograniczonych zasobów krajobrazu polskiej wsi. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, (12), 248-256.	Działania prewencyjne w zakresie ochrony krajobrazu wiejskiego
42.	Zajda, K. (2013). Innowacja w wiejskiej przedsiębiorczości. Studium przypadku działalności gospodarczej z obszaru Doliny Pilicy. Studia Regionalne i Lokalne, 14(51), 90-106.	Rozwój przedsiębiorczości lokalnej i przekształcenia funkcjonalno-przestrzenne
43.	Zaremba A. 2013. Planistyczne aspekty polityki przestrzennej a podstawy ochrony środowiska w kontekście zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Journal of Agribusiness and Rural Development, 2(28).	Relacje między instrumentami prawnymi planowania przestrzennego a ochroną środowiska

3. OGÓLNE (INSTYTUCJONALNE I FORMALNO-PRAWNE) UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

W niniejszym rozdziale omówione zostały instytucjonalne i formalno-prawne uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego dla terenu Sulejowskiego Parku Krajobrazowego (SuPK).

3.1. Uwarunkowania wynikające z prawa powszechnego

3.1.1. Uwarunkowania wynikające z przepisów prawa powszechnego o zasięgu ogólnokrajowym

Najistotniejsze uwarunkowania formalno-prawne wpływające na sposób kształtowania zagospodarowania przestrzennego terenów wchodzących w skład parków krajobrazowych, w szczególności regulujące procedury planowania przestrzennego i sposoby prowadzenia polityki rozwoju, a także odnoszące się do zagadnień gospodarowania nieruchomościami, gospodarki komunalnej, budownictwa, rewitalizacji oraz ochrony środowiska, przyrody, krajobrazu i zabytków, należą:

- 1) Akty prawne dotyczące **kształtowania zagospodarowania przestrzennego**:
 - Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. *o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących*, Dz.U. 2018 poz. 1496 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o gospodarce nieruchomościami*, Dz.U. 1997 nr 115 poz. 741 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – *Prawo budowlane*; Dz.U. 1994 nr 89 poz. 414 z późn. zm.
 - Dyrektywa 2007/2/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 marca 2007 r. *ustanawiająca infrastrukturę informacji przestrzennej we Wspólnocie Europejskiej (INSPIRE)*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, wydanie polskie, L 108, Tom 50, 25 kwietnia 2007.
- 2) Akty prawne dotyczące **sposobów prowadzenia polityki rozwoju** przez samorządy terytorialne:
 - Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. *o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, Dz.U. 2006 Nr 227 poz. 1658 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym*, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym*, Dz.U. 1998 nr 91 poz. 578 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie województwa*, Dz.U. 1998 Nr 91 poz. 576, z późn. zm.
- 3) Akty prawne dotyczące różnych aspektów **gospodarki komunalnej i szczegółowych problemów rozwoju lokalnego**:
 - Ustawa z dnia 9 października 2015 r. *o rewitalizacji*, Dz.U. 2015 poz. 1777 z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. *o publicznym transporcie zbiorowym*, Dz.U. 2011 nr 5 poz. 13, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. *o odpadach*, Dz.U. 2013 poz. 21, z późn. zm.

- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, Dz.U. 2001 nr 72 poz. 747, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, Dz.U. 1996 nr 132 poz. 622, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, Dz.U. 2015 poz. 478, z późn. zm.
- 4) Akty prawne dotyczące właściwych sposobów **korzystania ze środowiska i użytkowania zasobów naturalnych**:
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Dz.U. 2001 nr 62 poz. 627, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne, Dz.U. 2017 poz. 1566, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, Dz.U. 2008 nr 199 poz. 1227, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych, Dz.U. 1995 nr 16 poz. 78, z późn. zm.
- 5) Akty prawne dotyczące **zachowywania** określonych **walorów przestrzeni** (problematyki **konserwatorskiej** – ochrony środowiska, krajobrazu, dóbr kultury):
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880, z późn. zm.
 - Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, Dz.U. 2015 poz. 774.
 - Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568, z późn. zm.

3.1.2. Uwarunkowania wynikające z aktów normatywnych stanowiących podstawę funkcjonowania Sulejowskiego Parku Krajobrazowego

Sulejowski Park Krajobrazowy został utworzony na mocy **Rozporządzenia Nr 3/94 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 21 lipca 1994 r. w sprawie utworzenia Sulejowskiego Parku Krajobrazowego – Dziennik Urzędowy Wojewody Piotrkowskiego z dnia 5 sierpnia 1994 roku, nr 22, poz. 136.**

Status prawny SuPK podtrzymało następnie **Rozporządzenie nr 24/2006 wojewody łódzkiego z dnia 03 lipca 2006 r. w sprawie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego**, które regulowało wymienione niżej ogólne i szczególne cele ochrony Parku oraz obowiązujące na jego terenie zakazy.

Rozporządzenie nr 24/2006 wojewody łódzkiego z dnia 03 lipca 2006 r. w sprawie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego ustanawiało następujące **ogólne cele ochrony** Parku, które odnosiły się m.in. do zagadnień związanych z zagospodarowaniem przestrzennym jego terenów (§ 2 Rozporządzenia):

- 1) Ochrona najcenniejszych fragmentów naturalnej przyrody, wybitnych walorów krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego;
- 2) Zachowanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego, pełni różnorodności biologicznej oraz trwałości i równowagi procesów przyrodniczych;
- 3) Harmonizowanie dotychczasowych form użytkowania terenu i działalności gospodarczej z uwarunkowaniami przyrodniczymi, krajobrazowymi i kulturowymi.

Wśród **szczególnych celów ochrony** Parku, odnoszących się do zagospodarowania przestrzennego terenów SuPK wskazano (§ 3 Rozporządzenia):

- zachowanie i przywracanie naturalnych walorów dolinom rzecznych,
- **ochrona naturalnych krawędzi dolin rzecznych** m. in. rzeki Pilicy: w Barkowicach Mokrych, Sulejowie, pod Szarbskiem, skarpa doliny rzeki Czarnej Malenieckiej koło Taraski, stoki doliny Radońki,
- zachowanie i ochrona obszarów stanowiących świadectwo współczesnych, naturalnych procesów geomorfologicznych takich jak parowy, wąwozy itp.
- utrzymanie naturalnych układów hydrologicznych w dorzeczu Pilicy, tj. ochronę starorzeczy, obszarów bagiennych, torfowisk,
- ochrona ekosystemów dolin rzecznych przed zmianą warunków wodnych i zanieczyszczeniem;
- ochrona przed zalesieniem i utrzymanie połączeń starorzeczy z rzeką Pilicą;
- ochrona źródeł, bagien, torfowisk przed zmianą warunków wodnych;
- ochrona siedlisk i odpowiadających im zbiorowisk roślinnych o charakterze naturalnym; szczególnej ochrony wymagają następujące, swoiste dla tego terenu siedliska: obszary źródliskowe, starorzecza, wszystkie zbiorowiska dolin rzecznych (łęgi, olsy, wikliny nadrzeczne, zarośla łożowe), torfowiska, łąki trzęślicowe, łąki świeże, murawy napiaskowe, murawy kserotermiczne, murawy bliźniczkowe, grądy, bory bagienne, bory chrobotkowe, dąbrowy świetliste, jedlina świętokrzyska;
- ochrona naturalnych krajobrazów rzecznych o wybitnych walorach: środkowego odcinka Pilicy, Czarnej Malenieckiej, ujściowego odcinka Łuciąży;
- **ochrona wieloprzestrzennych obszarów leśnych, pozostałości Puszczy Pilickiej z enklawami naturalnej przyrody;**
- **ochrona rolniczych krajobrazów otwartych tj. pól uprawnych z tradycyjnym układem miedz, łąk, pastwisk, zarośli śródpolnych, kęp drzew;**
- ochrona zabytków kultury materialnej, w tym charakterystycznych kapliczek i krzyży przydrożnych stanowiących osobiwość Nadpilicza, miejsc pamięci narodowej, śladów historii regionu;
- **ochrona punktów i panoram widokowych;**
- **zachowanie charakterystycznych cech tradycyjnej architektury wiejskiej, lokalnych tradycji i zachowanych elementów kultury niematerialnej;**
- **ochrona historycznych układów przestrzennych;**
- ochrona istniejących stanowisk archeologicznych, miejsc koncentracji oraz potencjalnego występowania stanowisk archeologicznych;
- **kształtowanie harmonijnego krajobrazu współczesnego;**
- ochrona przed eksploatacją surowców naturalnych;
- **ochrona najatrakcyjniejszych terenów turystycznych przed degradującym zagospodarowaniem (obszary leśne, obrzeże zbiornika Sulejowskiego, dolina Pilicy);**
- rozwój pożądanych form rekreacji – turystyki kwalifikowanej.

Przegląd szczególnych celów ochrony Parku pozwala postawić tezę, że większość z wyznaczonych celów miało przynajmniej pośrednie lub bezpośrednie odniesienia do kwestii zagospodarowania przestrzennego terenów SuPK.

Rozporządzenie nr 24/2006 wojewody łódzkiego z dnia 03 lipca 2006 r. w sprawie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego było aktem prawnym ustanawiającym m.in. ograniczenia i **zakazy** odnoszące się do

sposobów zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w granicach SuPK. Należały do nich następujące **zakazy** (§ 4 Rozporządzenia):

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z póź. zm.)¹,
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej, zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego albo budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczaniem przeciwpowodziowym lub przeciwośuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej,
- budowania nowych obiektów w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej,
- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych.

Wszystkie z wymienionych zakazów, nie dotyczyły: 1) wykonywania zadań wynikających z planu ochrony, 2) wykonywania zadań na rzecz obronności kraju i bezpieczeństwa państwa, 3) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym, 4) realizacji inwestycji celu publicznego w rozumieniu art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. Nr 80, poz. 717 oraz z 2004 r. Nr 6, poz. 41, Nr 141, poz. 1492; z 2005 Nr 113, poz. 954, Nr 130, poz. 1087; z 2006 r. Nr 45, poz. 319).

Aktualnie status formalno-prawny SuPK reguluje **Uchwała nr XLVII/614/18 Sejmiku Województwa łódzkiego z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego** (Dziennik Urzędowy Województwa łódzkiego, poz. 1342). W stosunku do wskazanego wyżej rozporządzenia nr 24/2006 wojewody łódzkiego, akt ten zasadniczo utrzymał wcześniej ustanowione cele ochrony Parku i obowiązujące na jego terenie zakazy (wprowadzone zmiany były raczej nieznaczne i dotyczyły formy zapisu tych treści), które zostały wyszczególnione niżej.

Uchwała nr XLVII/614/18 Sejmiku Województwa łódzkiego z dnia 27 lutego 2018 r. *w sprawie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego* wyznaczyła następujące **szczególne cele ochrony Parku**, związane z zagospodarowaniem przestrzennym (§ 2 uchwały):

- zachowanie i przywracanie wysokich walorów przyrodniczych dolinom rzecznych,
- **ochrona krawędzi dolin rzecznych:** Pilicy w Barkowicach Mokrych, Sulejowie, pod Szarbskiem, Luciąży oraz skarp doliny rzeki Czarnej Malenieckiej koło Taraski i stoków doliny Radońki,
- zachowanie i ochrona obszarów stanowiących świadectwo współczesnych procesów geomorfologicznych takich jak parowy, wąwozy itp.;

¹ Zakaz ten nie dotyczył realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu oddziaływania na środowisko nie było obowiązujące i przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę parku krajobrazowego.

- utrzymanie naturalnych układów hydrologicznych w dorzeczu Pilicy, tj. ochrona starorzeczy, obszarów mokradłowych,
- ochrona ekosystemów dolin rzecznych przed zmianą warunków wodnych i zanieczyszczeniem,
- utrzymanie połączeń starorzeczy z rzeką Pilicą,
- ochrona źródeł, bagien, torfowisk przed zmianą warunków wodnych;
- ochrona siedlisk i odpowiadających im zbiorowisk, w szczególności: zbiorowiska dolin rzecznych (łęgi, olsy, wikliny nadrzeczne, zarośla łożowe), torfowiska, łąki trzęślicowe, łąki wilgotne, łąki świeże,
- murawy napiaskowe, murawy kserotermiczne, murawy bliźniczkowe, grądy, bory bagienne, bory chrobotkowe, dąbrowy świetliste, jedlina świętokrzyska,
- ochrona terenów o wybitnych walorach krajobrazowych, w szczególności krajobrazów rzecznych
- środkowego odcinka Pilicy, Czarnej Malenieckiej, ujściowego odcinka Luciąży,
- **ochrona rolniczych krajobrazów otwartych, tj. pól uprawnych z tradycyjnym układem miedz, łąk, pastwisk, zarośli i zadrzewień śródpolnych,**
- **ochrona historycznego krajobrazu kulturowego o unikatowych wartościach wokół średniowiecznego Opactwa Cystersów w Sulejowie,**
- ochrona zabytków kultury materialnej, w tym charakterystycznych kapliczek, krzyży przydrożnych, stanowiących osobliwość Nadpilicza, miejsc pamięci narodowej, śladów historii regionu,
- **zachowanie charakterystycznych cech tradycyjnej architektury wiejskiej, lokalnych tradycji i zachowanych elementów kultury niematerialnej,**
- **ochrona historycznych układów przestrzennych,**
- ochrona istniejących stanowisk archeologicznych, miejsc koncentracji oraz potencjalnego występowania stanowisk archeologicznych,
- **kształtowanie harmonijnego krajobrazu współczesnego,**
- ochrona przed eksploatacją surowców naturalnych,
- **ochrona najatrakcyjniejszych terenów turystycznych przed niewłaściwym zagospodarowaniem (obszary leśne, obrzeża Zbiornika Sulejowskiego, dolina Pilicy),**
- rozwój pożądanych form rekreacji – turystyki kwalifikowanej.

Dokonując analizy szczególnych celów ochrony Parku można stwierdzić, że większość z ustanowionych celów ma pośredni lub bezpośredni związek z określonym sposobem kształtowania zagospodarowania przestrzennego.

Uchwała nr XLVII/614/18 Sejmiku Województwa łódzkiego z dnia 27 lutego 2018 r. w sprawie *Sulejowskiego Parku Krajobrazowego* ustanawia również określone ograniczenia i **zakazy**, które potencjalnie mogą odnosić się do kwestii zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w granicach SuPK. Są to następujące **zakazy** (§ 3 uchwały):

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu

drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych²;

- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym, przeciwsuwiskowym lub budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych³;
 - dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej;
 - budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od⁴:
 - linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
 - zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne
- z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej;
- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych.

Przytoczony wyżej katalog zakazów zawiera dość liczne wyjątki (wskazane w przypisach – komentarzach), co potencjalnie może ograniczać skuteczność ochrony walorów Parku.

² Zakaz ten nie dotyczy: 1) zadrzewień na obszarach przeznaczonych pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin; 2) usuwania drzew lub krzewów w celu przywrócenia gruntów nieużytkowanych do użytkowania rolniczego.

³ Zakaz ten nie dotyczy terenu położonego w miejscowości Barkowice Mokre w gminie Sulejów, obejmującego działki o nr ewid.: 1414/1, 1414/5, 1414/6, 1415/5, 1415/11, 1415/12, 1415/6, 1415/8, 1415/9, 1416/1, 1416/6, 1416/9, 1416/10 obręb Barkowice.

⁴ Zakaz ten dla terenu:

- 1) położonego w miejscowości Barkowice w Gminie Sulejów, obejmującego działki o nr ewid.: 315/2, 344/1, 344/2, 343, 342, 341/1, 341/2, 341/3, 340/1, 340/3, 339/1, 339/3, 338/1, 338/3, 337/1, 337/3, 336/1, 336/3, 335/1, 335/3, 334/1, 334/3, 333/5, 333/9, 333/3, 333/7, 332/9, 332/6, 332/8, 332/10, 332/11, 332/5, 331/1, 331/3, 326/5, 329/1, 329/5, 329/6, 328/1, 328/5, 328/6, 327/10, 327/11, 327/8, 326/6, 327/6, 326/3, 324/3, 324/7, 324/6, 323/5, 323/6, 1482/5, 323/3, 322/3, 322/6, 322/7, 322/8, 322/9, 322/10, 321/2, 325/1, 325/2, 1482/6, 408/1, 1482/7 obręb Barkowice;
- 2) położonego w miejscowości Dąbrowa nad Czarną w Gminie Aleksandrów, obejmującego działki usytuowane po południowej stronie drogi gminnej – stanowiącej działkę o nr ewid. 65 obręb Dąbrowa nad Czarną;
- 3) położonego w miejscowości Ostrów w Gminie Aleksandrów, obejmującego działki usytuowane po północnej i południowej stronie drogi gminnej – stanowiącej działkę o nr ewid. 104 obręb Ostrów;
- 4) położonego w miejscowości Ostrów w Gminie Aleksandrów, obejmującego działki usytuowane po wschodniej i zachodniej stronie drogi gminnej – stanowiącej działkę o nr ewid. 119/2 obręb Ostrów;

przyjmuje brzmienie: „budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 40 m od:

- a) linii brzegów rzek, jezior i innych naturalnych zbiorników wodnych,
- b) zasięgu lustra wody w sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących przy normalnym poziomie piętrzenia określonym w pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w art. 389 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – *Prawo wodne*

– z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej”.

3.2. Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych i planistycznych województwa łódzkiego i innych dokumentów ponadlokalnych

3.2.1. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Obowiązująca aktualnie *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030*⁵ jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia. W treści dokumentu założono i podkreślono, że „Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 jest odpowiedzią władz województwa na zmieniające się uwarunkowania i wyzwania, przedstawia spójny plan powiązanych i przemyślanych działań w perspektywie najbliższej dekady, stanowiący punkt wyjścia do szerokiej współpracy, której efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego” [*Strategia...*, 2021, s. 4].

Należy podkreślić, że jest to **dokument o charakterze indykatywnym** co oznacza, że można ją uznać za ogólny akt polityki rozwoju prowadzonej przez samorząd regionalny. Jako taki, dokument ten w bardzo ogólny (intencjonalny) sposób odnosi się do zagadnień związanych z ochroną krajobrazu i przyrody, a tym samym, nie odnosi się w szczególności do problemów i wyzwań związanych z funkcjonowaniem Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

W kolejnych rozdziałach *Strategii...* omówione zostały różne zagadnienia dotyczące problematyki rozwoju regionu.

Pierwszym z nich są **trendy rozwojowe**, wśród których zwrócono uwagę na kwestię postępujących zmian klimatycznych i suszy będących ich konsekwencją dotykających w szczególności sektory takiej jak rolnictwo i leśnictwo oraz turystyka, a także skutkującej ograniczaniem różnorodności biologicznej. Wskazano na wzrost zagrożenia pożarami.

W rozdziale dotyczącym **diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i głównych wyzwań rozwojowych** województwa łódzkiego zwrócono m.in. uwagę na stan wód powierzchniowych i wyzwanie jakie się z tym wiąże (niska jakość wód powierzchniowych). W tym kontekście zauważono, że „obecnie najistotniejszym problemem środowiskowym w województwie jest **eutrofizacja wód powierzchniowych**. Ze względu na ograniczone zdolności samooczyszczania szczególnie narażone na to zjawisko są zbiorniki wodne, w których dochodzi do kumulacji stężeń substancji biogennych i wystąpienia niekorzystnych warunków tlenowych. Stan wód dla trzech przebadanych w 2019 r. zbiorników (Sulejowski, Jeziersko i Wąglanka-Miedzna) oceniono jako zły. Najłabszym potencjałem ekologicznym charakteryzuje się Zbiornik Sulejowski, gdzie eutrofizacja przyczyniła się do znacznej degradacji jego walorów przyrodniczych i turystycznych (m.in. do zakwitów sinic)” [*Strategia...*, 2021, s. 35].

Innym zagrożeniem i wyzwaniem dla procesów rozwoju jest postępująca presja urbanizacyjna. W *Strategii...* podkreślono, że: „...Niekorzystnym zjawiskiem jest wkraczanie zabudowy na tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo, w tym w doliny rzeczne i na tereny zalewowe, co skutkuje degradacją środowiska i sprawia, że równowaga pomiędzy obszarami otwartymi a zagospodarowanymi zostaje

⁵ *Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030*, Załącznik do Uchwały Nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021 r., Dokument powstał w Biurze Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Łódź, kwiecień 2021 r.

zachwiana. W efekcie obniża się jakość życia, podwyższają się koszty funkcjonowania i presja na środowisko przyrodnicze, w tym zanieczyszczenie powietrza. Rozwój gospodarczy wyraźnie zaznacza się w fizjonomii krajobrazu. Związane z zainwestowaniem infrastrukturalnym i przemysłowym obiekty są niezbędne, lecz powstają bez analizy ich wpływu na przestrzeń, powodując przeładowanie krajobrazu elementami infrastruktury technicznej i reklamami, a w efekcie dysharmonię wywołaną przez obiekty dominujące wysokościowo lub obszarowo. Efektem jest nie tylko degradacja cennych krajobrazów kulturowych oraz przyrodniczych, ale dochodzi również do zakłócania walorów ekspozycyjnych obszarów cennych widokowo (m.in. zabytków i panoram historycznych jednostek osadniczych)..." [Strategia..., 2021, s. 39].

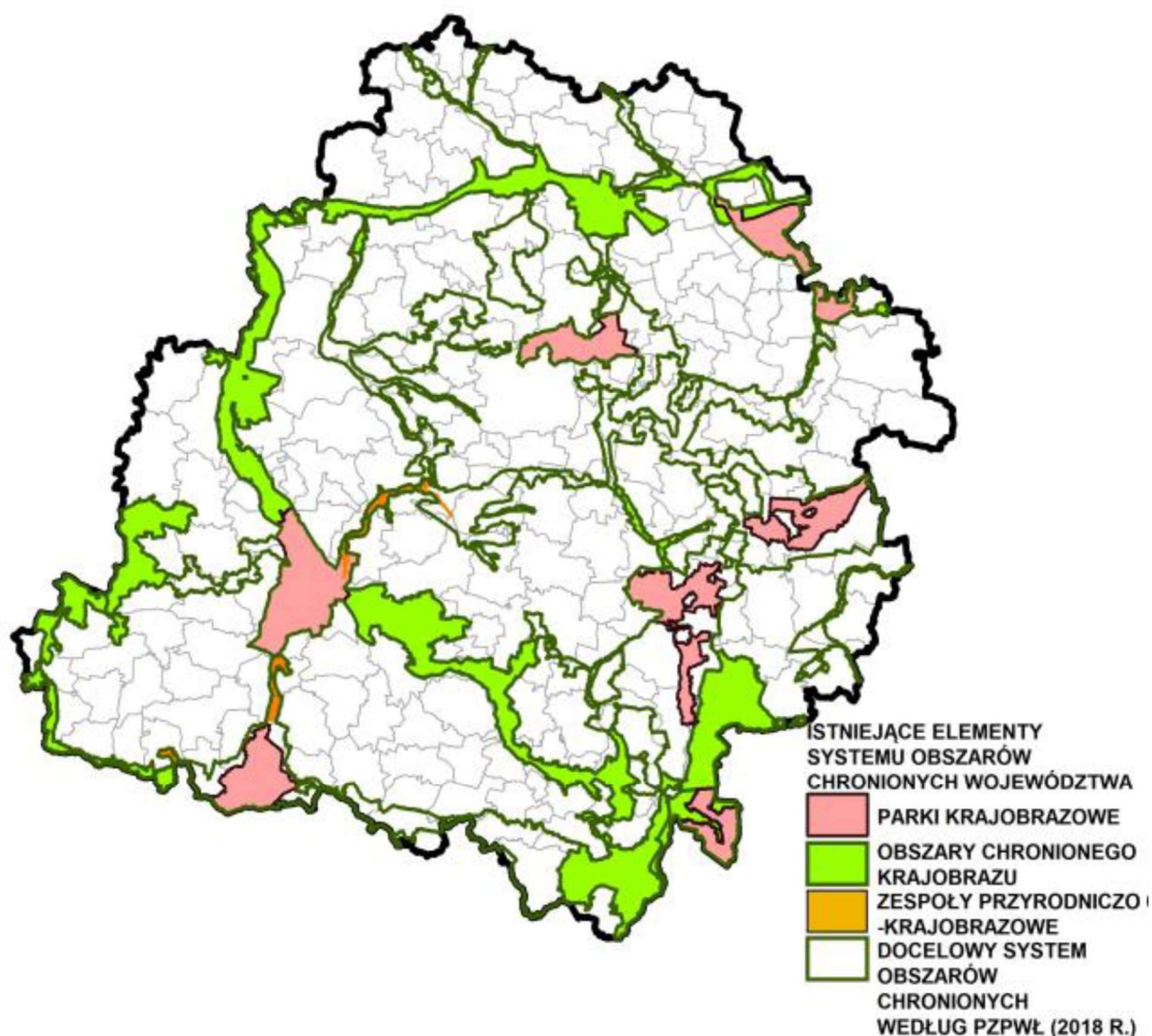
W kontekście diagnozy dziedzictwa kulturowego wskazano na wyzwanie jakim jest degradacja układów i struktur funkcjonalno-przestrzennych w ośrodkach historycznych.

Zwrócono uwagę, że odzwierciedleniem regionalnej specyfiki są obszary i obiekty wyróżniające się krajobrazowo, wśród których najcenniejszymi wartościami odznaczają się 4 pomniki historii w tym m.in. w Sulejowie-Podklasztorzu [Strategia..., 2021 s. 40-41].

W kontekście dziedzictwa kulturowego zauważono, że „...chaotyczne rozprzestrzenianie się zabudowy i braku harmonii w sposobie jej komponowania, powodującego dysharmonię w strukturze historycznych miejscowości i prowadzącego do stopniowego zaniku lokalnych form architektonicznych oraz tradycyjnych form zagospodarowania, a ostatecznie do zubożenia krajobrazu kulturowego. Negatywne zjawiska szczególnie mocno dotyczą nielicznie zachowanych cennych założeń ruralistycznych, w obrębie których postępuje zanik tradycyjnego budownictwa wiejskiego...” [Strategia..., 2021, s. 41].

W kontekście diagnozy walorów przyrodniczych województwa za główne wyzwanie uznano **niewystarczającą ochronę i zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych, w tym różnorodności biologicznej** [Strategia..., 2021, s. 41].

Wobec niewielkiej powierzchni **obszarów prawnie chronionych w województwie łódzkim** Sulejowski Park Krajobrazowy stanowi ważny element systemu obszarów chronionych w województwie łódzkim.

Ryc. 2. Istniejące elementy systemu obszarów chronionych w województwie łódzkim

Źródło: *Strategia...*, 2021, s. 42.

Problemami w zakresie zwiększania udziału powierzchni obszarów prawnie chronionych są: niedostatecznie uporządkowany status prawny, niechęć samorządów do powoływania nowych form ochrony przyrody oraz brak kompleksowego monitoringu krajobrazowego. Skutkuje to **niespójnością systemu obszarów chronionych** oraz słabymi powiązaniami przyrodniczymi w skali regionalnej i ponadregionalnej [*Strategia...*, 2021, s. 42].

Analizując **spójność terytorialną regionu** zwrócono uwagę, że zbiornik Sulejowski na rzece Pilicy predysponują ten obszar do rozwoju wielu form spędzania wolnego czasu (w tym m.in.: żeglarstwa, kajakarstwa i windsurfingu), jednak są dotknięte problemem znacznej eutrofizacji wód [*Strategia...*, 2021, s. 60].

W ramach wizji rozwoju regionu łódzkiego założono, że w przyszłości łódzkie cechować się będzie spójnym systemem ochrony cennych zasobów krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych. Znacznie zwiększy powierzchnię obszarów prawnie chronionych oraz dbać będzie o zachowanie różnorodności biologicznej. Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe staje się istotnym **czynnikiem zainteresowania turystyczno-rekreacyjnego**, a województwo staje się atrakcyjnym punktem na mapie podróży turystów krajowych i zagranicznych. Wskazano m.in., że: będą powstawać zielone sieci

atrakcyjnie zaaranżowanych terenów zielonych, a **łódzkie stanie się zielonym ogrodem Polski**. Takie ujęcie, co prawda nie wprost, ale jednak domyślne wskazuje na potrzebę i duże znaczenie właściwego gospodarowania w parkach krajobrazowych dla realizacji tak zarysowanej wizji.

W części kierunkowej strategii rozwoju województwa łódzkiego wyznaczono m.in. sferę przestrzenną przypisując jej cel strategiczny pn. „**atrakcyjna i dostępna przestrzeń**”, w ramach którego to celu za ważne uznano **ochronę i kształtowanie krajobrazu oraz ochronę walorów przyrodniczych**. Najistotniejszym z punktu widzenia funkcjonowania parków krajobrazowych celem operacyjnym jest niewątpliwie **cel operacyjny 3.2. ochrona i kształtowanie krajobrazu**, na który składać mają się różne działania. Uznano, że: „...w zakresie ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych najistotniejszym działaniem zapewniającym osiągnięcie założonego celu będzie powiększenie oraz **uspójnienie regionalnego systemu obszarów chronionych**, co zapewni jego powiązanie z systemem krajowym i międzynarodowym oraz w pewnym stopniu ograniczy presję urbanizacyjną. Istotną rolę odgrywać będą działania sprzyjające ochronie, wzbogacaniu i odtwarzaniu różnorodności biologicznej, które zminimalizują ryzyko degradacji obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo...”. Uszczegółowieniem tego zapisu jest cel szczegółowy: **3.2.2. Ochrona i wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych**, który ma być realizowany m.in. poprzez takie działania jak:

- utworzenie spójnego regionalnego systemu obszarów chronionych (SOCh), utrzymanie ochrony jego istniejących elementów, weryfikację obszarów chronionego krajobrazu o nieuporządkowanym statusie prawnym oraz powoływanie nowych i zwiększanie powierzchni obszarów objętych ochroną prawną,
- przeciwdziałanie i niwelowanie procesów niekontrolowanej suburbanizacji oraz postępującego chaosu przestrzennego,
- ochronę, wzbogacanie, odtwarzanie i monitoring różnorodności biologicznej, utrzymanie istniejących form ochrony przyrody spoza SOCh oraz powoływanie nowych, utrzymanie i kształtowanie ostoi najwyższej różnorodności biologicznej, renaturyzację ekosystemów zdegradowanych, restytucję zagrożonych gatunków roślin i zwierząt, kontrolę i ograniczanie ekspansji gatunków inwazyjnych, stworzenie kompleksowego monitoringu krajobrazowego,
- wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych na potrzeby turystyki zrównoważonej, z uwzględnieniem m.in. turystyki: aktywnej, poznawczej, ekologicznej, edukacyjnej, rodzinnej, zdrowotnej (w tym uzdrowiskowej i rehabilitacyjnej).

Poza celami strategicznymi w części kierunkowej *Strategii...* znajduje się ponad to tzw. **cel horyzontalny: efektywnie i odpowiedzialnie zarządzane województwo**, a istotnym instrumentem osiągania tego celu ma być m.in. audyt krajobrazowy wyznaczający krajobrazy priorytetowe, co ma służyć racjonalnemu gospodarowaniu przestrzenią i jej kształtowaniu. Do celu tego przypisano szczegółowe kierunki działań, a wśród nich m.in.: **prowadzenie zintegrowanej i terytorialnie ukierunkowanej polityki zrównoważonego rozwoju przestrzennego**, co ma się dokonać m.in. poprzez:

- wdrażanie rozwiązań zapewniających spójność dokumentów planistycznych i strategicznych na różnych szczeblach planowania i programowania, m.in. w procesie konsultowania dokumentów,
- wspieranie gmin w procesach planowania przestrzennego i uświadamianie zagrożeń związanych z brakiem prowadzenia zrównoważonej polityki przestrzennej,
- zwiększanie skali i skuteczności ochrony krajobrazu, w tym wykorzystanie wyników audytu krajobrazowego w procesie zarządzania przestrzenią,
- wspieranie działań i inwestycji przyczyniających się do efektywnego wykorzystania terenów wskazanych pod zabudowę mieszkaniową, m.in. poprzez zagęszczanie i

- uzupełnianie zabudowy na obszarach o dobrej obsłudze komunikacyjnej i wyposażonych w sieci infrastruktury technicznej, w szczególności kanalizacyjnej,
- wsparcie działań i inwestycji podnoszących jakość i dbałość o ład przestrzenny,
 - promowanie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, zakładającego ochronę terenów otwartych, rolniczych i leśnych przed zabudową,
 - zapewnienie dostępności do podstawowych i ponadlokalnych usług publicznych w szczególności na obszarach peryferyjnych.

Uzupełnieniem celów strategicznych i operacyjnych w *Strategii...* jest wyznaczenie siedmiu **zintegrowanych przedsięwzięć strategicznych**, tj. takich, które łączą różne aspekty (wymiar) procesów rozwoju. Jedno z nich (pierwsze) odnosi się w znacznej mierze do kwestii związanych z ochroną krajobrazową. Przedsięwzięciem tym jest: „**Zielone i aktywne łódzkie**”. **Celem przedsięwzięcia** zakładającego kształtowanie terenów zielonych i ochronę przyrody w województwie łódzkim jest nie tylko poprawa jakości, dostępności i atrakcyjności terenów rekreacyjno-sportowych, ale dzięki kreowaniu nowych przestrzeni zielonych także lepsza adaptacja do zmian klimatu, poprawa jakości zasobów środowiska oraz wzmacnianie więzi mieszkańców zaangażowanych w tworzenie ogrodów społecznych. Nastąpi poprawa ładu przestrzennego – ograniczenie procesów niekontrolowanego rozpraszania zabudowy. Zachowana zostanie różnorodność biologiczna terenów zielonych. Dzięki zwiększeniu obszarów zieleni zapewniona zostanie drożność korytarzy ekologicznych i korytarzy przewietrzania miast. Inwestycje w obszarze infrastruktury rowerowej zwiększą komfort i bezpieczeństwo ruchu rowerowego. Nastąpi poprawa jakości przestrzeni publicznych oraz walorów krajobrazowych, przyrodniczych i jakości życia w regionie, a wizerunek „zielonego regionu” sprawi, że łódzkie stanie się atrakcyjnym miejscem zamieszkania oraz spędzania czasu wolnego. Na skutek polepszania lokalnych warunków mikroklimatycznych i podnoszenia aktywności fizycznej nastąpi poprawa stanu zdrowia mieszkańców, wydłużenie oczekiwanego trwania życia oraz zwiększenie sprawności psychofizycznej mieszkańców województwa. **Działania podejmowane w ramach tego przedsięwzięcia** będą koncentrować się na tworzeniu atrakcyjnej przestrzeni dla indywidualnej aktywności fizycznej i rodzinnego wypoczynku. Planowane jest tworzenie i zagospodarowanie wielofunkcyjnych terenów zielonych, w szczególności o charakterze linearnym, wpisujących się w sieć lokalnych i regionalnych terenów zielonych, na które składają się m.in. doliny rzeczne, parki, ogrody edukacyjne, tematyczne i działkowe oraz lasy. Prowadzone będą działania mające na celu zwiększenie powierzchni obszarów objętych ochroną prawną w myśl art. 6. ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o *ochronie przyrody*. Planuje się realizację projektów polegających na zagospodarowaniu turystyczno-rekreacyjnym i sportowym ww. terenów, w szczególności budowie infrastruktury rowerowej (w tym ścieżek rowerowych), wypoczynkowej, ścieżek spacerowych, placów zabaw dla rodzin z dziećmi, zbiorników wodnych z funkcją kąpielisk, przestrzeni dla sportów wodnych oraz infrastruktury sanitarnej. W ramach przedsięwzięcia planuje się budowę nowoczesnych form edukacji przyrodniczej, prowadzone będą kampanie na rzecz promocji zdrowego stylu życia oraz popularyzacji idei ogrodów społecznych, a także promowania walorów turystycznych województwa łódzkiego jako miejsca aktywnego spędzania czasu wolnego. Wsparciem zostaną objęte również inicjatywy społeczne dotyczące ww. zadań.

Podsumowanie. Z przytoczonych wyżej wybranych treści *Strategii...* wynika, że niektóre jej wątki wskazują na ogólne kierunki rozwoju dla tych terenów w województwie łódzkim, które wyróżniają się znaczącymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi, a więc w tym dla parków krajobrazowych. Choć wynika z nich, że utrzymywanie przyrodniczych i krajobrazowych walorów przestrzeni jest ważne dla rozwoju regionu, należy podkreślić, że nie adresują one jednak względem PK żadnych konkretnych

ustaleń czy rekomendacji, a więc stanowią jedynie czysto intencjonalne zapisy o charakterze deklaracji, mające marginalny (o ile w ogóle jakikolwiek) wpływ na praktykę gospodarowania w obszarach PK.

3.2.2. Uwarunkowania wynikające z Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Planu zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+

Obowiązujący aktualnie *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+*⁶ jest – zgodnie z zapisami treści tego aktu – „wyrazem polityki przestrzennej samorządu województwa i odgrywa istotną rolę w gospodarowaniu przestrzenią. Określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu w perspektywie długookresowej, uwzględnia ustalenia strategii rozwoju województwa stanowiąc jednocześnie podstawę dla wyboru działań priorytetowych w kolejnych okresach programowania oraz uwzględnia rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym. Plan, jako element systemu planowania przestrzennego, pełni istotną rolę koordynacyjną między planowaniem na szczeblu krajowym a planowaniem metropolitalnym i miejscowym, nie będąc jednocześnie aktem prawa miejscowego i nie naruszając uprawnień gmin i związków metropolitalnych w zakresie gospodarowania przestrzenią. Dodatkowo, będąc kompendium wiedzy o regionie, spełnia rolę informacyjno-poznawczą dla wspólnot samorządowych wszystkich poziomów i potencjalnych inwestorów” [*Plan... Tom 1*, 2018, s. 2].

Z przytoczonego wyżej fragmentu treści wynika, że *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+* (podobnie jak Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030) jest **dokumentem o charakterze indykatywnym**. Oznacza to, że stanowi on ogólny akt polityki przestrzennej regionu, której kompetencje prowadzenia przypisano samorządowi województwa. Dokument ten, co należy wyraźnie podkreślić, nie jest więc planem o charakterze regulacyjnym, a więc nie wprowadza żadnych przepisów prawa powszechnie obowiązującego w odniesieniu do sposobów zagospodarowania przestrzennego terenów województwa. Jego (wspomniana wyżej) rola koordynacyjna jest czysto iluzoryczna, a plan ma głównie walor informacyjny i – jak to słusznie zauważono – jest raczej kompendium wiedzy o regionie (stanowi swoistą monografią dokumentującą

⁶ Na opracowanie to składają się trzy tomy:

- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+. Tom 1*, Zarząd Województwa Łódzkiego, opracowanie wykonano w Biurze Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r.,
- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+. Tom 2*, Zarząd Województwa Łódzkiego, opracowanie wykonano w Biurze Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r.,
- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+. Tom 3*, Zarząd Województwa Łódzkiego, opracowanie wykonano w Biurze Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi, Załącznik Nr 3 do Uchwały Nr LV/679/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r.

Należy zwrócić uwagę, że (jak wynika to z przytoczonych wyżej tytułów poszczególnych tomów) integralnym elementem planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego jest plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Takie opracowanie wynikało z uwarunkowań prawnych zawartych w treści obowiązującej w 2018 r. (w momencie uchwalania planu) Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*.

stan zagospodarowania przestrzennego województwa, uzupełnioną o omówienie pomysłów na zagospodarowania jego terenów). Jako taki, dokument ten w dość ogólny (intencjonalny jedynie) sposób odnosi się do zagadnień związanych z ochroną krajobrazu i przyrody, a tym samym, nie odnosi się w szczególności do problemów i wyzwań związanych z funkcjonowaniem Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* Plan... w szczególności odnosi się m.in. do systemu obszarów chronionych, w tym obszarów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, uzdrowisk, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, aczkolwiek dokonuje tego przede wszystkim pod kątem wykorzystania endogenicznego potencjału regionu i trwałego zachowania środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego.

Zagadnienia dotyczące funkcjonowania SuPK (i obszarów chronionych w ogóle) ujęte są w tomie I, w części II. dokumentu zatytułowanej „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego” w sekcji II.A. pt.: „Uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa” w pkt. 1. „Diagnoza stanu województwa”, podpunkcie 1.4. „Środowisko przyrodnicze”, w którym poruszono m.in. kwestie ochrony przyrody. Wskazano tam Sulejowski Park Krajobrazowy jako obszar „obejmujący dolinę rzeki Pilicy w jej środkowym biegu oraz Zbiornik Sulejowski; walory parku to przede wszystkim naturalny krajobraz dolin Pilicy, „delty” Luciąży, Czarnej Malenieckiej, śródleśnych strumieni oraz lasów stanowiących pozostałości Puszczy Pilickiej”; zaznaczono, że Park ma wyznaczoną otulinę.

W podsumowaniu diagnozy dotyczącej terenów chronionych w województwie łódzkim stwierdzono, że „pomimo podjętych działań w zakresie ochrony przyrody nadal istotnymi problemami województwa pozostają:

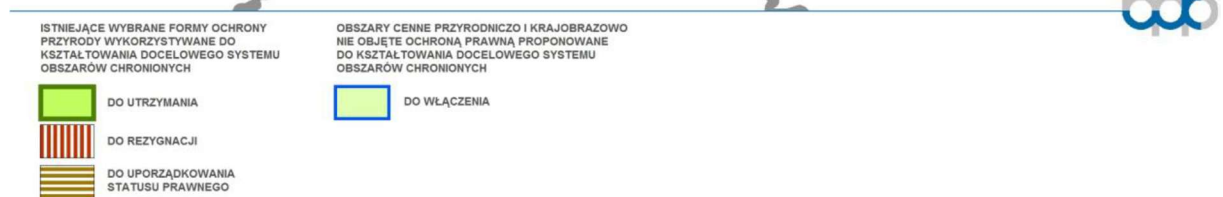
- jeden z najniższych w Polsce udział powierzchni obszarów prawnie chronionych (19,7%), który od 2004 r. wzrósł jedynie o 3,3%,
- niespójny system obszarów chronionych, który nadal nie odgrywa kluczowej roli w kształtowaniu zarówno regionalnych, jak ponadregionalnych powiązań przyrodniczych,
- zagrożenie dla zachowania bioróżnorodności regionu wynikające m.in. z: najniższej w kraju lesistości, dominacji monokultur sosnowych oraz występowania gatunków inwazyjnych,
- brak kompleksowych opracowań z zakresu bioróżnorodności oraz waloryzacji krajobrazu” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 106].

Wskazano natomiast, że „szansą na wzmocnienie ochrony przyrody i poprawę bioróżnorodności jest: skuteczniejsze obejmowanie ochroną prawną obszarów o najwyższych walorach przyrodniczo – krajobrazowych powiązane z opracowaniem ekspertyz przyrodniczo-krajobrazowych dla tych obszarów” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 106].

Ryc. 3. Korytarze ekologiczne w województwie łódzkim na tle kraju w 2016 r.
Źródło: *Plan..., Tom 1* [2018, s. 107].

Źródło: *Plan...*, Tom 1 [2018, s. 108].

Źródło: *Plan...*, Tom 1 [2018, s. 107].

z wynika, że tereny SuPK stanowią

zagospodarowanie przestrzenne terenów są istotne z punktu widzenia funkcjonowania krajowego systemu obszarów chronionych (wielkoprzestrzennego systemu obszarów chronionych).

W punkcie dotyczącym **ochrony dziedzictwa kulturowego** zidentyfikowano z kolei pomniki historii jako wyższą formę ochrony ustanowioną dla najcenniejszych w skali kraju zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków lub parków kulturowych o szczególnej wartości dla kultury. Jednym z czterech pomników historii w województwie łódzkim jest „Zespół Opactwa Cystersów w Sulejowie – jedyne cysterskie opactwo warowne na terenie Polski z autentycznymi, zachowanymi i silnie rozwiniętymi, obwarowaniami klasztornymi oraz romańskim kościołem przedstawiającym wybitną wartość artystyczną, jako doskonały przykład przenikania się stylistyki późnoromańskiej z wczesnogotycką; kompleks wyróżniający się trwałością historycznego krajobrazu kulturowego” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 123].

Również w punkcie dotyczącym **ochrony dziedzictwa kulturowego** wskazano, że część terenów, zawierających obiekty i zespoły odznaczające się wyjątkowymi walorami zabytkowymi krajobrazowo-kulturowymi, wymaga wzmocnienia obszarowej ochrony prawnej. Są to w szczególności, m.in. tereny położone w obrębie SuPK (Sulejów-Podklasztorze).

W punkcie 1.7. „Krajobraz i ład przestrzenny”, omawiając zagadnienie **wartości i jakości krajobrazów** zwrócono uwagę, że w województwie najcenniejszymi terenami przyrodniczymi o wyróżniających się walorach krajobrazowych są obszary objęte ochroną, m.in. rezerваты i parki krajobrazowe, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne, pomniki przyrody.

W *Planie...* stwierdzono, że do istotnych krajobrazów przyrodniczych oraz przyrodniczo-kulturowych województwa, o największym nagromadzeniu form wizualnych i związanych z ochroną przyrody, jednocześnie cechujących się walorami kulturowymi i widokowo-kompozycyjnymi należą m.in. krajobraz otwarty największych sztucznych akwenów wodnych – w tym Zalewu Sulejowskiego [Plan..., Tom 1, 2018, s. 139-140].

Podsumowując podkreślono, że najcenniejsze krajobrazy województwa związane są m.in. z dolinami rzek (Pilica) i obszarami parków krajobrazowych.

W odniesieniu do zdiagnozowanych w regionie wartości krajobrazu zidentyfikowano następujące zagrożenia, które są obserwowalne m.in. na terenie SuPK:

- zanikanie cech krajobrazu wiejskiego poprzez wycinanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych, wprowadzanie wielkopowierzchniowych monokultur rolniczych, zanikanie zabudowy zagrodowej na rzecz zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, oraz historycznych układów pól;
- chaotyczny rozwój zabudowy w strefach podmiejskich i obszarach wiejskich kosztem obszarów cennych krajobrazowo, w tym przyrodniczo;
- presja zabudowy w atrakcyjnych przyrodniczo i widokowo dolinach rzecznych,
- w tym na terenach zagrożenia powodziowego;
- zanikanie wykorzystania lokalnych materiałów budowlanych na rzecz architektury o niejednorodnej stylistyce;
- brak dbałości o wysoką jakość powstających przestrzeni publicznych i obiektów
- architektonicznych;
- pojawianie się zabudowy wielkogabarytowej i wielkopowierzchniowej (hale, magazyny, itp.) w terenach otwartych;

- rozwój nowej zabudowy z pominięciem ochrony historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych a także względów kompozycyjno-estetycznych;
- rozwój obiektów napowietrznej infrastruktury technicznej, wielkogabarytowych obiektów inżynierskich i farm wiatrowych w obszarach cennych krajobrazowo;
- agresja wizualna wywołana przez wielkopowierzchniowe reklamy;
- powierzchniowa eksploatacja surowców naturalnych;
- niska świadomość i brak zrozumienia społeczeństwa dla potrzeb ochrony i właściwego kształtowania krajobrazu.

Podsumowując stwierdzono, że najbardziej negatywnymi zjawiskami związanymi z przekształceniami krajobrazu są [*Plan...*, Tom 1, 2018, s. 142]:

- ignorowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym historycznych układów przestrzennych,
- chaotyczna i niekontrolowana suburbanizacja,
- gwałtowny rozwój energetyki wiatrowej i słonecznej w otwartym krajobrazie wiejskim,
- powierzchniowa eksploatacja surowców.

Uznano, że szansą dla ochrony przed degradacją cennych wartości krajobrazów jest wzmocnienie narzędzi ochrony krajobrazu w procesie planowania przestrzennego i objęcie ochroną krajobrazów najcenniejszych.

Ryc. 6. Grupy najcenniejszych krajobrazów w województwie łódzkim

Źródło: Plan..., Tom 1 [2018, s. 143].

Na podstawie diagnozy, w Planie... wyznaczono również (w pkt 1.9) **obszary funkcjonalne** (OF) różnych typów. Oprócz miejskich obszarów funkcjonalnych wyznaczone zostały jeszcze obszary określone jako

„Pozostałe obszary funkcjonalne”, a do nich z kolei zaliczone zostały m.in. „Turystyczne Obszary Funkcjonalne”. Jednym z nich jest **Turystyczny OF Doliny Pilicy**.

W *Planie...* opisano Obszar Doliny Pilicy jako wyróżniający się walorami przyrodniczymi i kulturowymi, które stanowią podstawę dla rozwoju różnych form turystyki. Powierzchnia obszaru zajmuje łącznie 2 062 km², tj. 11% powierzchni województwa, z czego 161 km² (8%) zajmują obszary miejskie. Pozostałe 1 901 km² obejmują obszary wiejskie stanowiące 11,0% powierzchni obszarów wiejskich regionu. Największymi atutami tego obszaru jest m.in. sama dolina Pilicy, stwarzająca warunki dla różnych form wypoczynku i rekreacji, m.in. kajakarstwa, turystyki pieszej, rowerowej (w oparciu o dobrze rozwiniętą sieć szlaków w środkowej i północnej części obszaru), turystyki jeździeckiej (wykorzystującej Łódzki Szlak Konny i ośrodki jeździeckie z wiodącym w Bogusławicach), turystyki wypoczynkowej i weekendowej (m.in. w Spale, Sulejowie, Przygłowie, i Włodzimierzowie), turystyki zdrowotnej (wykorzystującej potencjał ośrodków z ofertą SPA & Wellness), a także turystyki kulturowej (w oparciu o cenne obiekty zabytkowe i szlaki kulturowe).

Znacznym wyzwaniem rozwojowym jest Zbiornik Sulejowski, stanowiący potencjał dla rozwoju form turystyki aktywnej – żeglarstwa, kajakarstwa i windsurfingu, turystyki konferencyjnej i biznesowej (m.in. w Bronisławowie, Smardzewicach, Swolszewicach) oraz turystyki wypoczynkowej, weekendowej i agroturystyki (m.in. w Zarzęcie, Treście, Smardzewicach), jednak ze względu na znaczne zanieczyszczenie wód wymagający podjęcia kompleksowych działań naprawczych.

Obszar charakteryzuje się wysokimi walorami dziedzictwa kulturowego z unikatowymi w skali kraju zabytkami architektury romańskiej (Opactwo Cystersów w Sulejowie, uznane w 2012 r. za pomnik historii, gdzie krzyżują się Europejskie Szlaki Kulturowe Romański i Cysterski, oraz ogólnopolski Szlak Grunwaldzki). Na obszarze znajduje się wiele obiektów sakralnych, w tym: sanktuaria m.in. w Smardzewicach. Obszar cechują malownicze i urozmaicone krajobrazy, rozległe kompleksy leśne dawnej Puszczy Pilickiej i specyficzny mikroklimat. Znaczna część obszaru objęta jest formami ochrony przyrody tj.: parki krajobrazowe (w tym Sulejowski, a oprócz niego Spalski i Przedborski), rezerваты przyrody, obszary Natura 2000, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu.

Atrakcją turystyczną są też certyfikowane produkty turystyczne Polskiej Organizacji Turystycznej tj.: Skansen Rzeki Pilicy „Muzeum bez Kapci” w Tomaszowie Mazowieckim.

Do najważniejszych problemów obszaru należą przede wszystkim:

- zanieczyszczenie wód Zbiornika Sulejowskiego,
- presja urbanizacyjna na tereny cenne przyrodniczo i obszary zalewowe,
- słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna oraz zdekapitalizowana baza ośrodków wypoczynkowych,
- utrudniona dostępność transportowa,
- brak systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

Na podstawie diagnozy i analizy uwarunkowań rozwoju metodą SWOT, do **głównych wyzwań rozwoju przestrzennego województwa** zaliczono m.in.:

- w sferze: **środowisko przyrodnicze** m.in. ochronę zasobów środowiska przyrodniczego, co wymaga przede wszystkim kształtowania spójnego systemu obszarów chronionych powiązanego z systemem krajowym, przy zachowaniu bioróżnorodności;
- w sferze: **krajobraz i ład przestrzenny**:
 - zachowanie wartości i jakości krajobrazu, co wymaga przede wszystkim ochrony jego zasobów poprzez kształtowanie docelowego systemu obszarów chronionych, zarówno

- przyrodniczych, jak i kulturowych, a także ograniczonej oraz zrównoważonej ingerencji harmonizującej z kontekstem krajobrazowym;
- przeciwdziałanie zagrożeniom dla możliwości zachowania wartości krajobrazu, co wymaga zrównoważonego planowania i projektowania terenów zainwestowanych z zachowaniem walorów ekspozycyjnych obszarów cennych widokowo.

Formułując w „*Planie...*” **wizję rozwoju przestrzennego województwa**, jako proces perspektywiczny i długotrwały, wskazano na kształtowanie się stref rozwojowych tworzących strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa, składających się z obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym, będących wypadkową zróżnicowanej działalności człowieka oraz uwarunkowań środowiskowych [...]. W ramach struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu wyodrębniono m.in.: **Obszary Turystyczne Dolin Rzecznych Pilicy, Warty i Bzury**, dysponujące znacznym potencjałem środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu do rozwoju i kształtowania funkcji turystycznych i rekreacyjnych, charakteryzujące się przeplatającymi się formami zagospodarowania charakterystycznymi dla strefy rolnej i rolno-leśnej. Przyjmuje się, że uruchomione i wzmocnione czynniki rozwojowe pozwolą na kształtowanie m.in. obszarów turystyki uzdrowskiej, kulturowej, sportowej i aktywnej o znaczeniu ponadlokalnym. Nastąpi rozwój bazy turystycznej i szlaków turystycznych, a także funkcji konferencyjno-kongresowej. Podejmowane działania na rzecz rozwoju funkcji uzdrowskiej pozwolą na wykreowanie marki i popytu na usługi balneologiczne, uzdrowskie i rehabilitacyjne. Budowanie zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym geologicznych, przyczyni się do wykreowania wizerunku regionu jako atrakcyjnego turystycznie. Jednocześnie prowadzone działania na rzecz poprawy czystości wód powierzchniowych, w tym szczególnie Zalewu Sulejowskiego, a także rozwiązanie problemów w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, wpłyną na poprawę stanu środowiska, a tym samym zwiększenie atrakcyjności obszarów. Zwiększenie zewnętrznej i wewnętrznej dostępności transportowej pozwoli na budowanie spójności terytorialnej regionu i przeciwdziałanie procesom peryferyzacji.

W dalszej części wizji wskazano ponadto, że elementami, istotnymi dla rozwoju województwa w długiej perspektywie, są jego walory przyrodnicze, kulturowe i turystyczne. Zakłada się, że ich ochrona, racjonalne wykorzystanie i podniesienie jakości wpłyną na kształtowanie wizerunku województwa jako regionu atrakcyjnego do życia. W zakresie powiązań przyrodniczych szczególną rolę odgrywać będzie stworzony spójny system obszarów chronionych województwa, oparty na istniejących i projektowanych formach ochrony przyrody oraz wpisujący się w krajowy system ekologiczny. Będzie on również uwzględniał system korytarzy ekologicznych oraz zapewniać ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazowej przestrzeni. Szczególnie istotna dla kształtowania i zachowania tradycji regionalnej jest ochrona materialnych oraz niematerialnych zasobów kulturowych województwa. W tym celu zakłada się m.in. kształtowanie sieci unikatowych ośrodków historycznych oraz objęcie ochroną najcenniejszych obiektów i obszarów województwa w formie pomników historii i parków kulturowych. Zakłada się także, że wybitne dzieła i dorobek współcześnie żyjących pokoleń zostaną objęte formą ochrony poprzez uznanie za dobra kultury współczesnej. Działania te, w powiązaniu z rozwojem różnych form turystyki i stworzeniem systemu szlaków turystycznych, wpłyną bezpośrednio na wzrost atrakcyjności turystycznej województwa oraz przyczynią się do kształtowania rozpoznawalnej marki turystycznej regionu.

W części dokumentu poświęconej **celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa**, w sferze **osadnictwa** określono **cel szczegółowy I. „Region spójny, o zrównoważonym systemie osadniczym”**. W ramach kierunków działań przyporządkowanych do tego celu, wskazano m.in. na **I.4. Rozwój wysokiej jakości Miejskich**

Obszarów Funkcjonalnych miast powiatowych – regionalnych, subregionalnych i ponadlokalnych biegunów wzrostu, m.in. poprzez: I.4.1. przeciwdziałanie procesom suburbanizacji i kształtowanie ładu przestrzennego, w tym m.in.:

- kształtowanie zwartych struktur funkcjonalno-przestrzennych i unikanie pasmowego charakteru zabudowy wzdłuż tranzytowych ciągów komunikacyjnych;
- zachowanie czytelnych granic między terenami zabudowy a terenami otwartymi;
- dostosowanie charakteru i struktury zagospodarowania przestrzennego do walorów środowiskowych;
- zachowanie zgodności poziomu intensywności zagospodarowania z naturalną chłonnością środowiska.

W części dokumentu poświęconej **celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa**, w sferze **środowisko przyrodnicze** określono **cel szczegółowy IV. „Region o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego”**.

Zauważono, że ochrona i racjonalne wykorzystanie potencjału środowiska przyrodniczego wymaga stosowania w procesie planowania przestrzennego rozwiązań najmniej uciążliwych dla środowiska. Ponadto, uznano, że „wobec niskiego udziału obszarów prawnie chronionych w regionie oraz silnej antropopresji na tereny o cennych walorach przyrodniczo-krajobrazowych priorytetem staje się uspojnienie systemu obszarów chronionych województwa. Zakłada się podejmowanie kompleksowych działań zmierzających do weryfikacji ustanowionych obszarów chronionego krajobrazu, polegającej na utrzymaniu ochrony dla obszarów, których walory przyrodniczo-krajobrazowe nadal są na wysokim poziomie, porządkowaniu statusu prawnego i pozbawieniu ochrony obszarów o obniżonych walorach. Ponadto proponuje się objęcie ochroną dodatkowych obszarów uznanych za cenne, które będą stanowiły uzupełnienie systemu. Zakłada się, że powstanie system zintegrowany z istniejącymi formami ochrony przyrody, obejmujący większość korytarzy ekologicznych zapewniających utrzymanie łączności ekologicznej nie tylko w skali krajowej, ale i międzynarodowej, ograniczający presję urbanistyczną a także odgrywający kluczową rolę w równoważeniu rozwoju regionu i podnoszeniu jakości życia i zdrowia jego mieszkańców. Planuje się, że łączna powierzchnia obszarów wchodzących w system obejmie około 29,0% powierzchni województwa. Granice proponowanych do weryfikacji bądź utworzenia obszarów chronionego krajobrazu są orientacyjne, a ich uszczegółowienie nastąpi na etapie przygotowywania uchwały sejmiku województwa w sprawie ich wyznaczenia. Zakłada się, że uzupełniając prowadzone będą działania związane z utrzymaniem pozostałych istniejących form ochrony przyrody, ochroną terenów zieleni, korytarzy przewietrzających oraz walorów krajobrazowych, a także minimalizacją konfliktów przestrzennych. Ponadto, na terenie rezerwatów przyrody nie należy dopuszczać działalności planistycznej i inwestycyjnej niezgodnej z ustawą o ochronie przyrody i z ustanowionymi planami ochrony, a rozwiązania wynikające z aktów prawa miejscowego dotyczące parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i obszarów Natura 2000 muszą być uwzględniane w postępowaniach administracyjnych dotyczących inwestycji wymienionych w „Planie...”. Za istotne przyjmuje się prowadzenie monitoringu i wykonywanie analiz zasadności utrzymywania ochrony lub jej pozbawiania” [Plan... Tom 1, 2018, s. 212].

Ustanawiając szczegółowe kierunki działań wskazano m.in. na:

IV.2. Zwiększanie i poprawę jakości zasobów wodnych, m.in. poprzez:

IV.2.1. ochronę zasobów wód powierzchniowych oraz poprawę zdolności retencyjnych zlewni, w tym m.in.:

- ochronę obszarów źródłiskowych oraz istniejących zbiorników wodnych, m.in. starorzeczy, oczek wodnych, torfowisk, bagien i mokradeł oraz rewitalizacja terenów bagienno-torfowiskowych;
- zwiększanie naturalnej retencji dolin rzecznych z zachowaniem stanu lub potencjału ekologicznego rzek;
- tworzenie warunków utrzymania pokrywy śnieżnej poprzez wprowadzanie zalesień i zadrzewień dla poprawy infiltracji wód roztopowych i retencji leśnej, szczególnie na obszarach cennych przyrodniczo;

IV.2.2. poprawę jakości wód powierzchniowych, w tym m.in.:

- podjęcie zintegrowanych działań na rzecz ograniczenia eutrofizacji wód powierzchniowych, m.in. wykonanie rewaloryzacji i renaturyzacji, zmniejszenie dopływu zanieczyszczeń rolniczych, w tym szczególnie na rzecz poprawy jakości wód Zbiornika Sulejowskiego oraz rzek go zasilających;
- tworzenie stref ekotonowych wzdłuż głównych rzek województwa i ich dopływów oraz wokół dużych zbiorników retencyjnych w celu ograniczenia migracji zanieczyszczeń do ich rzek;
- ograniczenie presji urbanistycznej w dolinach rzek;

IV.5. Zachowanie i wzrost różnorodności biologicznej, m.in. poprzez:

IV.5.1. ochronę, wzbogacanie lub odtwarzanie różnorodności biologicznej, w tym m.in.:

- ochronę obszarów charakteryzujących się najwyższą bioróżnorodnością: oczek wodnych, rzek i ich dolin, ekosystemów bagienno-torfowiskowych, mokradłowych i leśnych oraz renaturyzację zdegradowanych ekosystemów i siedlisk przyrodniczych;
- utrzymanie i ochronę dziko występujących gatunków roślin i zwierząt, w tym rzadkich i zagrożonych wyginięciem oraz siedlisk przyrodniczych, w szczególności w rezerwatach przyrody oraz na obszarach Natura 2000;

IV.6. Zachowanie najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych oraz zapewnienie ciągłości systemu ekologicznego, m.in. poprzez:

IV.6.1. kształtowanie spójnego systemu obszarów chronionych, w tym m.in.:

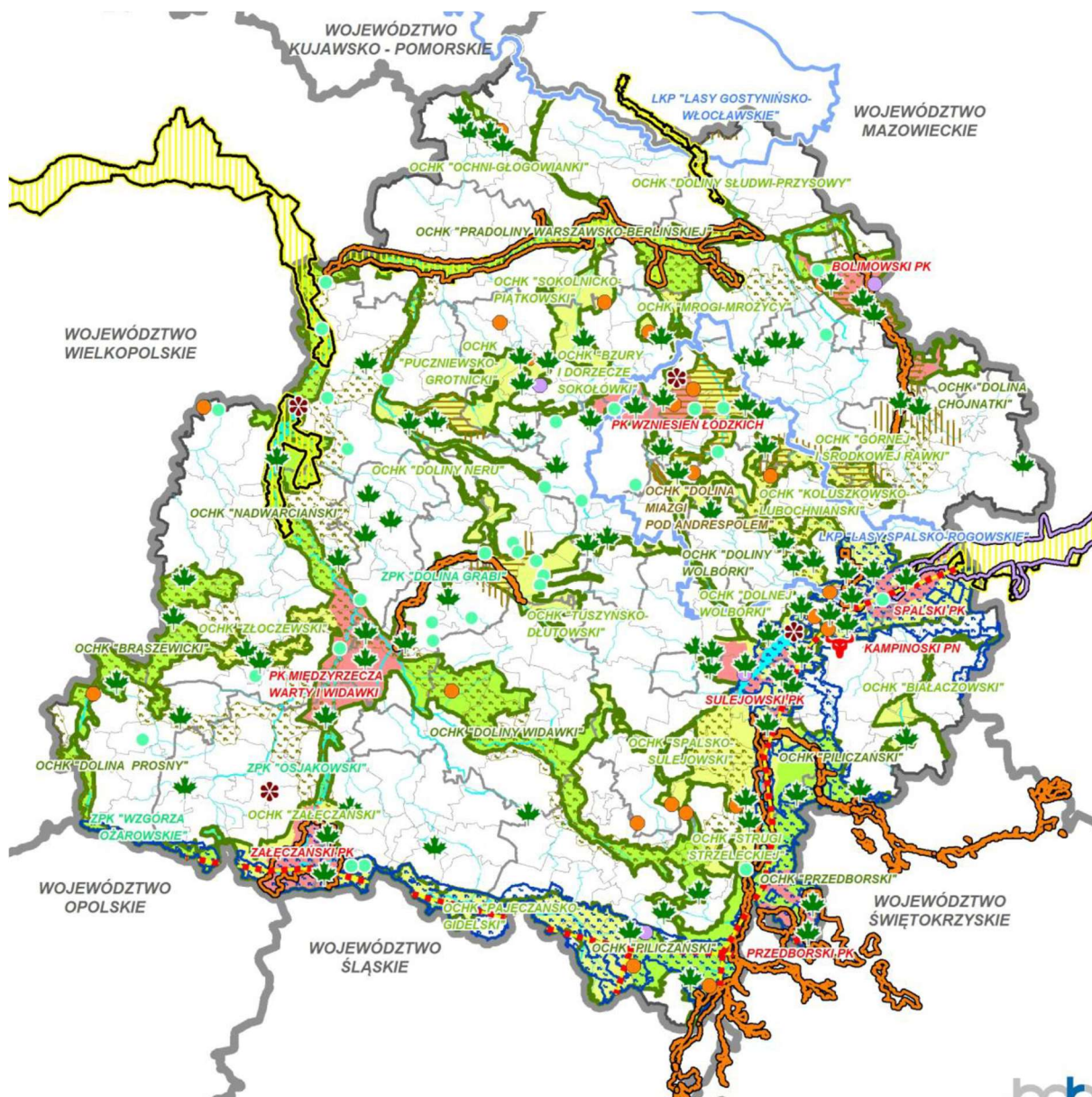
- utrzymanie 7 parków krajobrazowych: Bolimowski, Międzyrzecza Warty i Widawki, Przedborski, Spalski, Sulejowski, Wzniesień Łódzkich oraz Załęczański [...];
- opracowanie, aktualizacja i wdrażanie planów ochrony parków krajobrazowych m.in. w zakresie uwzględnienia wyników audytu krajobrazowego;
- stworzenie monitoringu środowiskowego dla systemu obszarów chronionych;

IV.6.2. ochronę pozostałych terenów cennych przyrodniczo i krajobrazowo, w tym m.in.:

- [...] zachowanie terenów zieleni, korytarzy przewietrzających, utrzymywanie ciągłości ekologicznej z terenami sąsiednimi oraz ograniczanie niekontrolowanej suburbanizacji na obszarach podmiejskich;
- minimalizację konfliktów przestrzennych w obszarach cennych przyrodniczo i krajobrazowo objętych ochroną prawną, wynikających z presji urbanistycznej oraz istniejącej i planowanej eksploatacji kopalin;

IV.6.3. kształtowanie korytarzy ekologicznych, w tym m.in.:

- utrzymanie korytarzy ekologicznych zapewniających ciągłość przyrodniczą, w tym m.in. przy wyznaczaniu terenów urbanizacji oraz ponadlokalnej infrastruktury komunikacyjnej i energetycznej;
- udrażnianie korytarzy hydrologicznych i leśnych dla poprawy migracji gatunków, m.in. budowę, modernizację przepławek na rzekach i ciekach, budowę przejść dla zwierząt.

KSZTAŁTOWANIE ZASOBÓW LEŚNYCH

OCHRONA I WZBÓGACANIE ISTNIEJĄCYCH KOMPLEKSÓW LEŚNYCH I ZADRZEWIEN

ZACHOWANIE LEŚNYCH KOMPLEKSÓW PROMOCYJNYCH

ZACHOWANIE NAJCENNIJSZYCH ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH I KRAJOBRAZOWYCH ORAZ ZAPEWNIENIE CIĄGŁOŚCI SYSTEMU EKOLOGICZNEGO

KSZTAŁTOWANIE SPÓJNEGO SYSTEMU OBSZARÓW CHRONIONYCH

UTRZYMANIE PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH

UTRZYMANIE ISTNIEJĄCYCH OBSZARÓW CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

UTWORZENIE PROPONOWANYCH OBSZARÓW CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

UTRZYMANIE ZESPOŁÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH

DOCELOWY SYSTEM OBSZARÓW CHRONIONYCH

WERYFIKACJA FRAGMENTÓW OBSZARÓW CHRONIONEGO KRAJOBRAZU ZE WZGLĘDU NA: POGORSZENIE WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH / NIEUPORZĄDKOWANY STATUS PRAWNY

OCHRONA POZOSTAŁYCH TERENÓW CENNYCH PRZYRODNICZO I KRAJOBRAZOWO

UTRZYMANIE KAMPINOSKIEGO PARKU NARODOWEGO-OŚRODKA HODOWLI ŻUBRÓW

UTRZYMANIE REZERWATÓW PRZYRODY

ZNIESIENIE FORMY OCHRONY DLA OBSZARU CHRONIONEGO KRAJOBRAZU DOLINA MIAZGI POD ANDRESPOŁEM I USTANOWIENIE ZESPOŁU PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWEGO

UTRZYMANIE OBSZARÓW NATURA 2000:

SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW

SPECJALNYCH OBSZARÓW OCHRONY SIEDŁISK

MAJĄCYCH ZNACZENIE DLA WSPÓLNOTY

UTRZYMANIE ZESPOŁÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH / STANOWISK DOKUMENTACYJNYCH

KSZTAŁTOWANIE KORYTARZY EKOLOGICZNYCH

GŁÓWNYCH (MIĘDZYNARODOWYCH)

UZUPEŁNIAJĄCYCH (KRAJOWYCH)

OŚ KORYTARZA EKOLOGICZNEGO O ZNACZENIU PANEUROPEJSKIM

Ryc. 7. Środowisko przyrodnicze – ochrona przyrody w województwie łódzkim – kierunki

Źródło: *Plan..., Tom 1* [2018, s. 223].

W części dokumentu poświęconej **celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa**, w sferze **dziedzictwo kulturowe** określono **cel szczegółowy V. „Region o dobrze zachowanym dziedzictwie kulturowym”**. W jego ramach wyznaczono szczegółowe kierunki działań, a wśród nich m.in.:

V.1. Zachowanie materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

V.1.4. wzmacnianie ochrony obszarowej dla szczególnie cennych form zabytkowego krajobrazu kulturowego regionu, w tym m.in.: wytypowanych obszarów charakterystycznych dla tradycji osadniczej regionu, odznaczających się szczególnymi wartościami: Sulejów – Podklasztorze, Bąkowa Góra – Majkowice.

W części dokumentu poświęconej **celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa**, w sferze **turystyka i rekreacja** określono **cel szczegółowy VI. Region o wysokiej atrakcyjności turystycznej**.

W tej części dokumentu przyjęto, że w turystycznym obszarze funkcjonalnym doliny rzeki Pilicy (a więc także na terenie SuPK), planuje się rozwój różnych form turystyki. Jej walory przyrodniczo-krajobrazowe i kulturowe pozwalają na uprawianie turystyki m.in. aktywnej: wodnej (m.in. kajakowej), rowerowej, konnej, wypoczynkowej, przyrodniczej (w tym ornitologicznej i geologicznej), oraz kulturowej na bazie licznych zabytków (m.in. romańskich, architektury drewnianej, założeń dworskich), średniowiecznych ośrodków historycznych. Przyjmuje się, że w obszarach funkcjonalnych dolin rzecznych wspierane będą potencjalne ośrodki i obszary recepcji turystycznej, w OF Pilicy (m.in. Bronisławów, Inowódz, Piotrków Trybunalski, Przedbórz, Spała, Sulejów, Tomaszów Mazowiecki, Wolbórz, nadpiliczne parki krajobrazowe: Sulejowski, a także Przedborski i Spalski).

Istotne z punktu widzenia potrzeb rynku lokalnego mogą stad się również inne formy turystyki zwłaszcza, przyrodnicza, sportowa i rodzinna. Jednocześnie istotne jest, aby rozwiązaniom infrastrukturalnym i promocyjnym w sektorze turystyki towarzyszyły zintegrowane działania na rzecz poprawy jakości środowiska, w tym czystości wód powierzchniowych zwłaszcza Zalewu Sulejowskiego, w rejonie którego zaobserwowano znaczne osłabienie funkcji turystycznej.

W ramach szczegółowych kierunków działań założono:

VI.1. Rozwój różnorodnych form turystyki w obszarach i ośrodkach recepcji turystycznej, m.in. poprzez:

VI.1.1. wzmacnianie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym m.in.: budowa, rozbudowa i poprawa jakości bazy oraz oznakowanie atrakcji na rzecz kształtowania różnych form turystyki w tym m.in.:

- turystyki kulturowej w tym m.in. poznawczej wykorzystującej walory dziedzictwa kulturowego, w tym zabytki reprezentatywne, pomniki historii, parki kulturowe, muzea, skanseny,
- turystyki aktywnej, w tym m.in.:
 - rowerowej na ponadregionalnych i regionalnych szlakach,
 - konnej z wykorzystaniem ośrodków jazdy konnej i oznakowanych szlaków konnych (m.in. Łódzki Szlak Konny – jego elementy znajdują się na terenie SuPK),

- wodnej, w tym kajakowej m.in. na rzekach Pilicy, Luciąży oraz sportów wodnych na Zalewie Sulejowskim;
- turystyki przyrodniczej, w tym edukacyjnej m.in. w oparciu o Ośrodek Hodowli Żubrów w Smardzewicach oraz parki krajobrazowe, a także miejsca dla obserwacji ptaków w obszarach NATURA 2000;
- turystyki wypoczynkowej (m.in. w parkach krajobrazowych, w dolinach rzek m.in. Pilicy, na terenach wiejskich, przede wszystkim poprzez rozwój agroturystyki, budownictwa letniskowego);

VI.2. Rozwój systemu szlaków turystycznych wykorzystujących walory przyrodnicze i zasoby dziedzictwa kulturowego zgodnie z trendami na rynku odbiorców, m.in. poprzez:

VI.2.1. wzmacnianie funkcji istniejących szlaków turystycznych, w tym m.in.: uporządkowanie, weryfikację, rozbudowę infrastruktury sieci oraz promocję:

- ponadregionalnych szlaków turystycznych stanowiących trasy tranzytowe – rowerowych: Łódzka Magistrała Rowerowa E-W, Szlak Grunwaldzki; kajakowych m.in. na rzece Pilicy,
- regionalnych szlaków turystycznych uzupełniających system ponadregionalny: m.in. konny (Łódzki Szlak Konny),

VI.2.2. wyznaczanie nowych szlaków turystycznych, w tym m.in.: oznakowanie, wyposażenie w odpowiednią infrastrukturę oraz promocję szlaków turystycznych – w tym m.in. regionalnych szlaków kajakowych m.in. na rzekach: Luciąży, Czarnej Koneckiej, Wolbórze;

VI.3. Budowanie rozpoznawalnej marki turystycznej, m.in. poprzez:

VI.3.2. wykorzystanie atrakcji turystycznych i realizacji innowacyjnych projektów wpisujących się w nowoczesne trendy rozwoju turystyki, w tym m.in. takich jak: Łódzki Szlak Konny (którego elementy są na terenie SuPK), Zalew Sulejowski, Dolina Rzeki Pilicy.

W części dokumentu poświęconej **celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa**, w sferze **krajobraz i ład przestrzenny** określono **cel szczegółowy VII. Region o krajobrazie wysokiej jakości**.

W ramach tego celu założono, że „przestrzeń będzie kształtowana w sposób świadomy i zrównoważony z poszanowaniem wartości dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Dotyczyć będzie to również niwelowania negatywnych skutków działalności człowieka w krajobrazie. W dokumencie przyjmuje się, że ochrona i wzmacnianie walorów krajobrazu przyrodniczego polegać będzie głównie na ograniczeniu ingerencji w tereny o cechach naturalnych. Służyć temu powinna ochrona cennych zbiorowisk roślinnych związanych z siedliskami m.in. leśnymi, łąkowymi, torfowiskowymi i wodnymi. Istotnym elementem krajobrazu województwa są odznaczające się makrownętrza krajobrazowe największych rzek: Warty, Pilicy i Bzury. Przyjmuje się, że dotychczasowe użytkowanie związanych z nimi naturalnych i półnaturalnych ekosystemów zostanie utrzymane a wnętrza dolin pozostaną bez zabudowy, zwłaszcza tej wielkogabarytowej. Równie ważna dla zachowania walorów krajobrazowych będzie ochrona cennych form rzeźby, która pozwoli na zachowanie cech charakterystycznych krajobrazu. Obszarom czynnej lub zaniechanej eksploatacji powierzchniowej surowców naturalnych przywracane będą walory przyrodnicze i krajobrazowe poprzez działania rekultywacyjne” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 239].

Uznano, że: „szczególnym elementem ochrony walorów krajobrazu jest ochrona dziedzictwa kulturowego, które dość silnie związane jest z walorami widokowo-kompozycyjnymi w krajobrazie. Istnieje potrzeba świadomego i zrównoważonego kształtowania przestrzeni bezpośrednio związanej z zabytkowymi obiektami budowlanymi i ich zespołami oraz z historycznymi układami przestrzennymi i kompozycjami zieleni” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 239]. Podkreślono, że „chaos przestrzenny i stylistyczny to zjawiska obserwowane w wielu terenach zurbanizowanych. Zakłada się, że przeciwdziałanie tym zjawiskom, zwłaszcza na obszarach o wysokich walorach krajobrazu kulturowego, będzie polegać na ujednoliceniu stylistyki nowopowstającej zabudowy przy jednoczesnym stosowaniu wzorców regionalnych form architektonicznych m.in. poprzez wykorzystanie lokalnych materiałów budowlanych, takich jak np. kamień, cegła czy drewno” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 239].

Zgodnie z zapisami Planu... „jedną z najistotniejszych zasad kształtowania ładu przestrzennego jest ograniczanie rozpraszania zabudowy, które jest problemem szczególnie w strefach podmiejskich, ale również w otwartym krajobrazie wiejskim. Na odczucie ładu istotny wpływ ma także poprawna kompozycja krajobrazu w miejscach o znacznej ekspozycji widokowej. Przyjmuje się, że procesy inwestycyjne w tych lokalizacjach będą poddawane analizie pod kątem wpływu agresywnych wizualnie i dominujących wysokościowo, powierzchniowo i kubaturowo obiektów na przedpola ekspozycji cennych panoram i widoków. Proces postępujących zmian w krajobrazie jest niepowstrzymywalny i wymaga prowadzenia skutecznego monitoringu zachodzących przekształceń. W tym celu przyjmuje się za konieczne opracowanie audytu krajobrazowego dla województwa łódzkiego oraz utworzenie regionalnego obserwatorium krajobrazu” [Plan..., Tom 1, 2018, s. 239-240].

W ramach tego celu wskazano następujące szczegółowe kierunki działań, które można uznać, za mające bezpośrednie lub pośrednie odniesienie do kształtowania zagospodarowania przestrzennego terenów w obszarach PK:

VII.1. Ochrona i wzmacnianie walorów krajobrazu przyrodniczego, m.in. poprzez:

VII.1.1. zachowanie makrownętrz krajobrazowych w krajobrazie dolinnym, ze szczególnym uwzględnieniem naturalnych ekosystemów rzek i półnaturalnych ekosystemów łąkowych, w tym m.in.:

- ochronę przed zabudowaniem oraz przesłonięciem przełomów rzecznych i wysokich stoków dolin o charakterze punktów i otwarć widokowych;
- ograniczanie lokalizacji wielkogabarytowych inwestycji infrastrukturalnych i obiektów inżynierskich we wnętrzach dolin;
- prowadzenie skutecznej polityki przestrzennej na poziomie lokalnym służącej wyeliminowaniu zabudowy dna dolin, zwłaszcza na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

VII.1.2. ochronę cennych form rzeźby terenu, w tym m.in. ograniczenie niwelacji terenu.

VII.1.3. przywracanie wartości krajobrazowych terenom poeksploatacyjnym, w tym m.in. rekultywację w kierunku rekreacyjnym, leśnym lub rolnym.

VII.1.4. ochronę obszarów występowania cennych krajobrazowo zbiorowisk roślinności, w tym m.in. leśnej i łąkowej oraz wodnej i torfowiskowej.

VII.2. Ochrona i wzmacnianie walorów krajobrazu kulturowego, m.in. poprzez:

VII.2.1. poprawę jakości przestrzeni publicznych, szczególnie w otoczeniu obiektów zabytkowych, w tym m.in.:

- wprowadzanie i poprawa stanu małej architektury i obiektów budowlanych, z wykorzystaniem materiałów wysokiej jakości;
- uwzględnianie zasad kompozycji [...];
- zwiększanie udziału zieleni oraz zachowanie i odtworzenie zabytkowych kompozycji zieleni w ośrodkach historycznych.

VII.2.2. kreowanie nowej zabudowy w sposób jednorodny, zwłaszcza w ośrodkach historycznych i na terenach wiejskich, w tym m.in.:

- nawiązanie do lokalnych form architektonicznych z uwzględnieniem zróżnicowania międzyregionalnego;
- zachowanie i właściwe kształtowanie gabarytów, proporcji, stylu i estetyki;
- promocja wykorzystania lokalnych materiałów budowlanych m.in. kamienia wapiennego, drewna i cegły.

VII.2.3. kształtowanie otwartego krajobrazu wiejskiego, w tym m.in.:

- zachowanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych oraz ochronę lasów i zadrzewień śródpolnych, tworzących tradycyjny krajobraz rolniczy, przed lokalizacją farm fotowoltaicznych;
- wprowadzanie nasadzeń z gatunków rodzimych;
- utrwalenie pozostałości historycznych układów pól i łąk oraz zagród [...];
- zachowanie i odtworzenie historycznych kompozycji zieleni, w tym m.in. założeń dworsko-parkowych i pałacowo-parkowych.

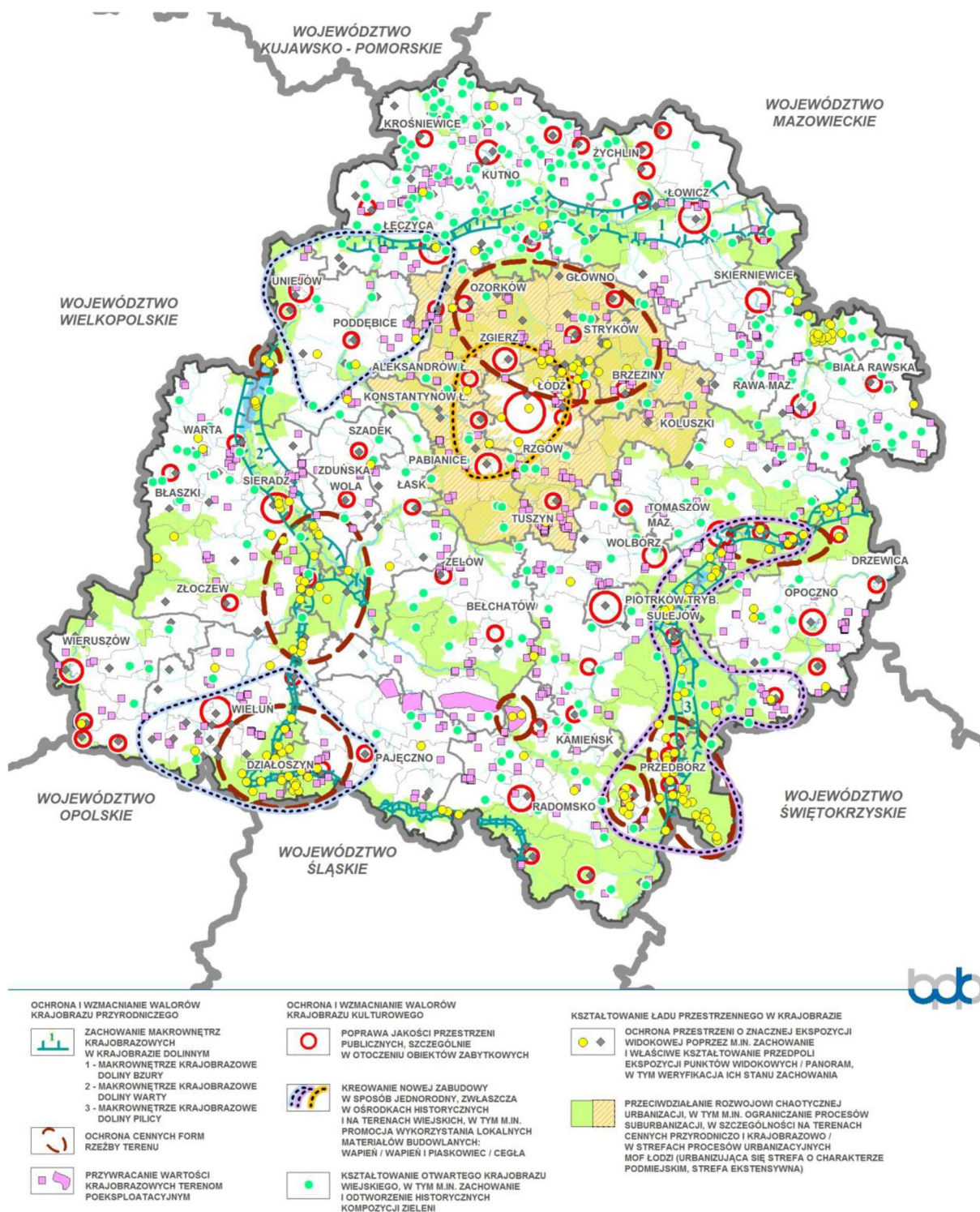
VII.3. Kształtowanie ładu przestrzennego w krajobrazie, m.in. poprzez:

VII.3.1. ochronę przestrzeni o znacznej ekspozycji widokowej, w tym m.in.:

- zachowanie i właściwe kształtowanie przedpoli ekspozycji panoram, punktów i otwarć widokowych oraz osi widokowych i kompozycyjnych;
- wprowadzanie zieleni o funkcji przesłaniającej i izolującej dla funkcji uciążliwych dla środowiska oraz obiektów dysharmonijnych i deformujących krajobraz;
- ograniczanie wprowadzania wielkopowierzchniowych reklam i billboardów agresywnych krajobrazowo stanowiących przesłonięcia z punktów i otwarć widokowych.

VII.3.2. przeciwdziałanie rozwojowi chaotycznej urbanizacji i ruralizacji, w tym m.in.:

- ograniczanie procesów suburbanizacji;
- unikanie wprowadzania obcych form architektonicznych;
- opracowanie audytu krajobrazowego i stworzenie regionalnego obserwatorium krajobrazu.

Ryc. 8. Kierunki ochrony krajobrazu i kształtowania ładu przestrzennego na obszarze województwa łódzkiego

Źródło: Plan..., Tom 1 [2018, s. 242].

W części dokumentu poświęconej celom, kierunkom rozwoju przestrzennego oraz zasadom zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa, w sferze obszary funkcjonalne określono cel szczegółowy IX. Region efektywnie wykorzystujący endogeniczny potencjał rozwojowy na rzecz zrównoważonego rozwoju przestrzennego.

W *Planie...* założono, że w celu równoważenia rozwoju i kształtowania harmonijnych struktur funkcjonalno-przestrzennych, działania prorozwojowe we wszystkich wyznaczonych w *Planie...* obszarach funkcjonalnych będą prowadzone zgodnie ze wskazanymi zasadami zagospodarowania i kształtowania przestrzeni wpływającymi na ład przestrzenny oraz wzmocnienie atutów rozwojowych [*Plan...*, Tom 1, 2018, s. 246-247]:

- 1) zachowanie czytelnych granic między obszarami zabudowy a terenami otwartymi,
- 2) unikanie pasmowego rozwoju zabudowy wzdłuż tranzytowych ciągów komunikacyjnych,
- 3) ograniczanie urbanizacji na terenach, które nie znajdują się w zasięgu obsługi publicznym transportem zbiorowym,
- 4) ograniczanie urbanizacji na terenach, które nie mają możliwości do objęcia zbiorczymi systemami infrastruktury technicznej,
- 5) ograniczanie urbanizacji na terenach pełniących funkcje korytarzy przewietrzających,
- 6) ograniczanie urbanizacji na terenach o ryzyku wystąpienia naturalnych i antropogenicznych zagrożeń środowiska m.in. szczególnego zagrożenia powodzią w miastach, wystąpienia poważnych awarii oraz ryzyka związanego z ustanowionymi obszarami ograniczonego użytkowania itd., oraz zakaz urbanizacji na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią poza obszarami miejskimi,
- 7) ograniczanie negatywnej ingerencji w tereny cenne przyrodniczo i krajobrazowo,
- 8) kształtowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych z poszanowaniem atutów lokalizacyjnych wynikających z ukształtowania terenu i walorów krajobrazowych,
- 9) ochrona i kształtowanie osi widokowych, dominant przestrzennych, sylwet, panoram wraz z przedpolami ekspozycji,
- 10) ograniczanie lokalizacji i eliminacja przestrzennych elementów dysharmonijnych z krajobrazem (m.in. reklam, obiektów obcych kulturowo),
- 11) kształtowanie struktur obszarów zabytkowych z poszanowaniem autentyzmu i integralności,
- 12) kształtowanie struktur mieszkaniowych wraz z zapleczem podstawowych usług publicznych,
- 13) lokalizacja terenów zieleni urządzonej jako integralnej części struktur funkcjonalno-przestrzennych,
- 14) powiązanie systemów zieleni miejskiej z ponadlokalnym systemem przyrodniczym,
- 15) lokalizacja elementów retencjonujących wodę jako integralnych części struktur funkcjonalnoprzestrzennych,
- 16) ograniczanie negatywnego oddziaływania elementów infrastrukturalnych na struktury funkcjonalno-przestrzenne,
- 17) sytuowanie elementów infrastrukturalnych we wspólnych korytarzach,
- 18) rozwój rozdzielczych i dystrybucyjnych sieci infrastrukturalnych: gazowych, ciepłowniczych, wodociągowych i kanalizacyjnych w zasięgu strefy racjonalnego rozwoju sieci.

Wśród celów strategicznych i strategicznych kierunków działań ujęto w ramach celu szczegółowego IX ukształtowanie:

IX.4. Obszarów Turystycznych Dolin Rzecznych Pilicy, Warty i Bzury – obszary rozwoju turystyki uzdrowiskowej, konferencyjnej, sportowej i aktywnej o znaczeniu ponadlokalnym, wykorzystujące endogeniczny potencjał środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, kształtowane poprzez wspieranie działań na rzecz:

- ❖ IX.4.1. rozwoju turystyki aktywnej, rekreacyjnej, sportowej i geoturystyki oraz bazy turystycznej, w tym agroturystyki;

- ❖ IX.4.2. rozbudowy szlaków turystycznych;
- ❖ IX.4.3. rozwoju funkcji konferencyjno-kongresowej;
- ❖ IX.4.4. wykreowania marki i popytu na usługi balneologiczne, uzdrowiskowe i rehabilitacyjne;
- ❖ IX.4.5. budowania zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i przyrodniczych, w tym geologicznych, oraz kultywowaniu tradycji;
- ❖ IX.4.6. wykreowania wizerunku obszarów jako atrakcyjnych turystycznie;
- ❖ IX.4.7. poprawy czystości wód Zalewu Sulejowskiego i Zbiornika Jeziorsko oraz terenów leśnych;
- ❖ IX.4.8. wprowadzenia systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki wodno-ściekowej;
- ❖ IX.4.9. zwiększenia dostępności transportowej zewnętrznej i wewnętrznej;
- ❖ IX.4.10. rozwoju ponadregionalnych powiązań funkcjonalno-przestrzennych o wymiarze ponadregionalnym.

3.3. Uwarunkowania wynikające z prawa miejscowego oraz strategii rozwoju, polityk i innych dokumentów gmin

[w opracowaniu]

3.4. Ocena wpływu regionalnych i lokalnych aktów planowania strategicznego na funkcjonowanie parków krajobrazowych

Oceniając wpływ podstawowych aktów określających politykę rozwoju oraz politykę przestrzenną województwa (do których należą: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 i Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz Plan zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Łodzi. Łódzkie 2030+), a także aktów polityki rozwoju oraz polityki przestrzennej sporządzanych na poziomie lokalnym (do których należą: strategie rozwoju gmin, strategie rozwoju powiatów, a także obowiązujące wciąż jeszcze studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin), należy ocenić, że opracowania te mają w praktyce znikome znaczenie dla zapewniania właściwego kształtowania zagospodarowania przestrzennego na terenach parków krajobrazowych (w tym SuPK), tj. takiego które służyłoby ochronie walorów przyrodniczych i krajobrazowych tych terenów poprzez odpowiednie użytkowanie gruntów i dostosowanie form zabudowy do tychże walorów. Ocena ta wynika nie tyle nawet z pomijania problematyki funkcjonowania parków krajobrazowych w treści ww. dokumentów ile z pewnych ograniczeń systemu planowania rozwoju w ogóle, a w szczególności z ułomności systemu planowania przestrzennego w Polsce.

Do podstawowych wad systemu planowania przestrzennego w Polsce, które znacząco ograniczają jego skuteczność jako instrumentu ochrony walorów przyrodniczo-krajobrazowych przestrzeni zaliczyć należy w szczególności:

1. Wyłącznie indykatywny charakter planowania regionalnego, polegającego na określeniu polityki przestrzennej województwa i wyrażeniu jej w formie planu zagospodarowania przestrzennego województwa, który jednak całkowicie pozbawiony jest ustaleń o charakterze normatywnym – tj. mających charakter regulacyjny, a więc takich, które byłyby wiążące dla samorządów lokalnych sporządzających swoje akty planistyczne bądź też powszechnie obowiązujące dla wszelkich podmiotów użytkujących grunty w obszarze objętym hipotetyczną regulacją regionalną. Poza strategią i planem (które są dokumentami wyłącznie indykatywnymi) na poziomie panowania regionalnego nie funkcjonują też żadne inne instrumenty gospodarki przestrzennej, które mogłyby służyć zapewnianiu kształtowania

zagospodarowania przestrzennego o określonej (wysokiej) jakości, jakimi potencjalnie mogłyby np. być regionalne standardy zagospodarowania przestrzennego/ zabudowy. Planowanie przestrzenne regionalne jest więc *de facto* całkowicie pozbawione instrumentów, służących ochronie interesów publicznych w odniesieniu do określonych walorów przestrzeni (przyrodniczych – krajobrazowych – kulturowych). Skutkiem tego treści tak strategii jak i planów regionalnych formułowane w formie celów dotyczących kwestii ochrony przyrody, krajobrazu czy kształtowania ładu zagospodarowania przestrzennego, są jedynie zbiorami dobrych intencji, które – z punktu widzenia innych podmiotów użytkujących przestrzeń, w tym także samorządów regionalnych, mogą być co najwyżej traktowane jako niewiążące rekomendacje, miękkie zalecenia itp.

2. Indykatory, a tym samym niewiążący charakter opracowywanych po 1994 r. studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin (SUiKZP). Ponieważ zgodnie z obowiązującą wykładnią prawniczą SUiKZP gmin były i są traktowane jako akty polityki przestrzennej gminy – nie rodziły one skutków prawnych. Najpoważniejszą tego konsekwencją była i jest niemożność potraktowania ich jako dokumentów wiążących przy wydawaniu tzw. decyzji administracyjnych o warunkach zabudowy (rodzaj decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu – WZiZT), wydawanych – od roku 2003 r. – na wniosek zainteresowanych podmiotów dla terenów nie objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Niewiążący prawnie charakter SUiKZP i konstrukcja prawno-administracyjna trybu wydawania decyzji o WZiZT doprowadziły do prawdopodobnie najcięższej, skrajnej patologii systemu planowania przestrzennego w Polsce, powodującej że samorządy gmin, w świetle prawa, ustalały administracyjnie warunki zabudowy niezgodnie z przyjętą polityką przestrzenną. Doprowadziło to w szczególności m.in. do rozlewania się zabudowy na terenach podmiejskich, w obszarach otwartych i biologicznie czynnych, ich sub-urbanizacji, a także braku harmonizacji zabudowy lokalizowanej w trybie decyzji WZiZT z zabudową i zagospodarowaniem już wcześniej istniejącym.

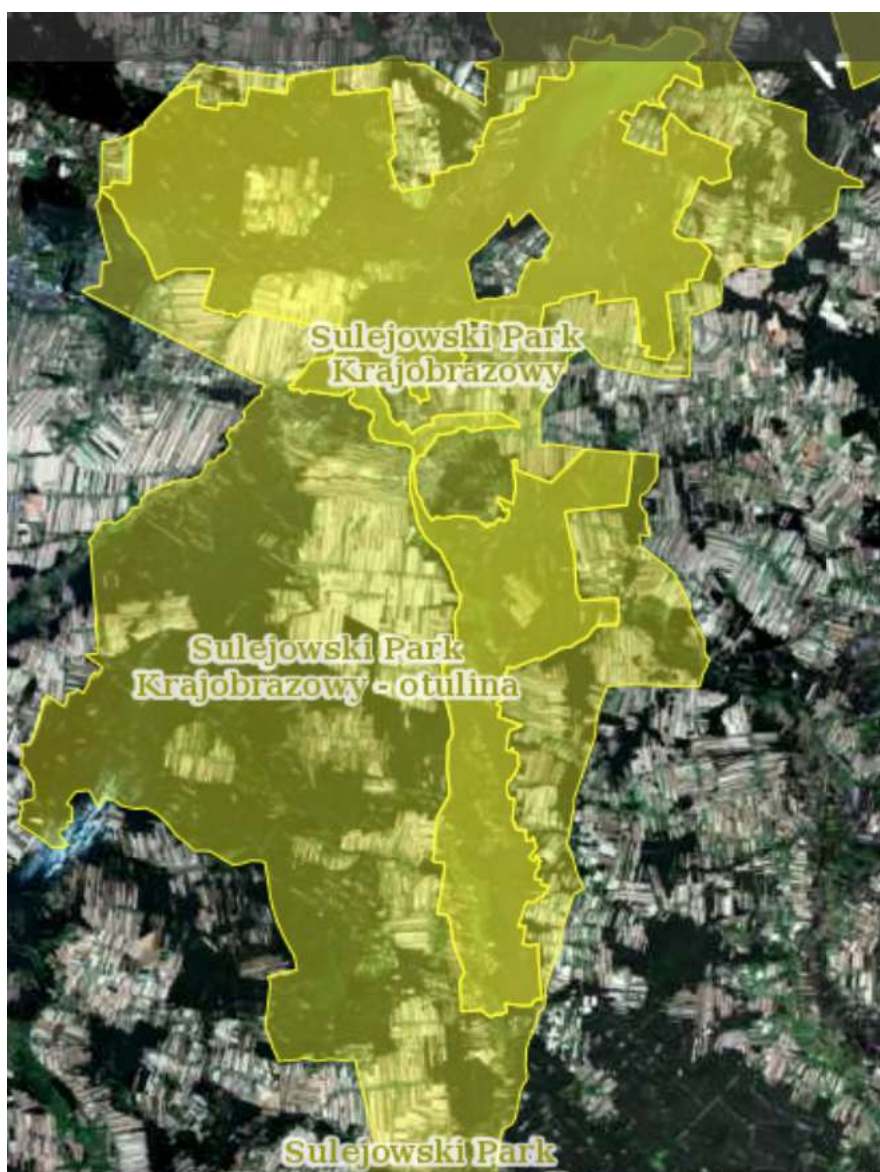
4. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA ORAZ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU I JEGO OTOCZENIA

[w opracowaniu]

4.1. Struktura administracyjna Parku i jego powiązania przestrzenne

Sulejowski Park Krajobrazowy położony jest w centralnej Polsce, w województwie łódzkim obejmuje środkowy odcinek rzeki Pilicy. W jego obszar wchodzi również utworzony na tej rzece w latach 70. XX wieku Zalew Sulejowski. Jest położony na terenie gmin: Ręczno, Aleksandrów, Tomaszów Mazowiecki, Sulejów, Wolbórz, Mniszków oraz miasta Piotrkowa Trybunalskiego, natomiast otulina Parku leży na terenie miasta Piotrkowa Trybunalskiego, gmin Wolbórz, Sulejów, Ręczno, Łęki Szlacheckie, Rozprza, Mniszków, Przedbórz, Aleksandrów oraz miasta i gminy Tomaszów Mazowiecki.

Parkiem zarządza Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Łódzkiego.

Ryc. 9. Rysunek 1. Granice Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny

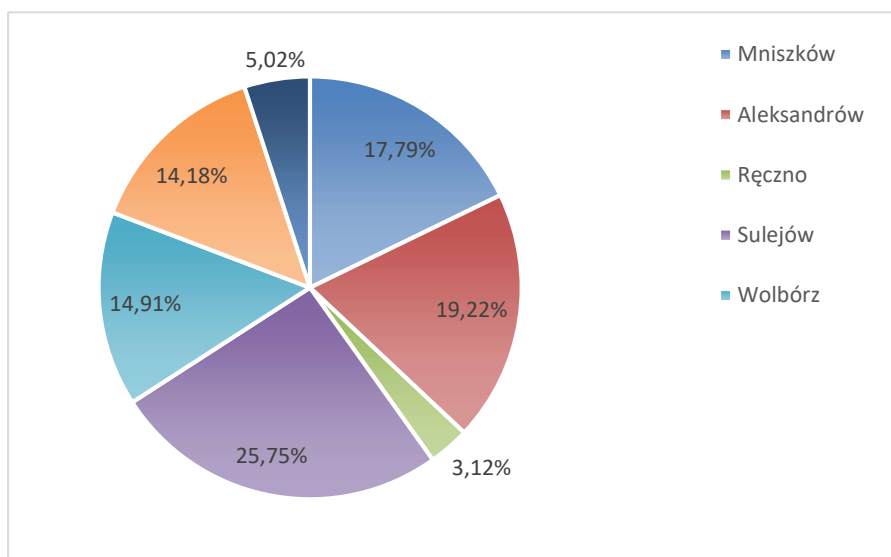
Źródło: Geoserwis GDOŚ, <https://geoserwis.gdos.gov.pl>

Sulejowski Park Krajobrazowy obejmuje i chroni jeden z najcenniejszych fragmentów dorzecza Pilicy w jej środkowym biegu – od rejonu Bąkowej Góry po okolice Tomaszowa Mazowieckiego. Symbol Parku stanowi wieża Opacka dawnego klasztoru cystersów w Sulejowie, będąca charakterystycznym elementem krajobrazu kulturowego regionu.

Główną osią Parku jest rzeka Pilica oraz utworzony na niej w latach 1969–1973 Zbiornik Sulejowski (Zalew Sulejowski), powstały w wyniku spiętrzenia wód Pilicy w Smardzewicach, w miejscu naturalnego przewężenia doliny. Zbiornik ten, o powierzchni około 22 km², długości 17 km i szerokości do 2 km, jest jednym z największych sztucznych akwenów w środkowej Polsce. Pierwotnym celem jego budowy było zapewnienie wody dla aglomeracji łódzkiej, natomiast obecnie pełni przede wszystkim funkcje turystyczne i rekreacyjne. Tereny wokół zbiornika stanowią popularny ośrodek wypoczynku, z licznymi plażami, kąpieliskami, ośrodkami turystycznymi, hotelami oraz infrastrukturą wodną, w tym przystaniami i wypożyczalnią sprzętu wodnego. Zbiornik stanowi również ważne siedlisko dla wielu gatunków ryb, takich jak szczupak, okoń czy leszcz.

Obszar Parku obejmuje dolinę Pilicy oraz dopływy, w tym Czarną Maleniecką (Konecką), deltę Luciąży i szereg śródleśnych cieków, m.in. strugi Młynki i Rosochy. Na terenie SuPK zachował się fragment jednego z najbardziej naturalnych odcinków Pilicy, wyróżniający się malowniczymi meandrami i wysokim stopniem naturalności koryta. Doliny rzeczne w obrębie Parku stanowią cenne refugia przyrodnicze, szczególnie dla ptactwa wodnego i błotnego, a także dla wielu gatunków roślin związanych ze środowiskami wilgotnymi.

Administracyjnie Park obejmuje tereny powiatów piotrkowskiego i tomaszowskiego, wchodząc w skład obszarów siedmiu jednostek samorządu terytorialnego. W granicach powiatu piotrkowskiego Park obejmuje część gmin Sulejów, Ręczno, Aleksandrów i Wolbórz. W granicach powiatu tomaszowskiego sięga na obszar gmin Tomaszów Mazowiecki i Mniszków. Niewielki fragment leży także na terenie miasta Piotrków Trybunalski. Tym samym obszar Parku tworzy spójny system przyrodniczo-krajobrazowy o charakterze ponadgminnym, łączący elementy środowiska przyrodniczego wzdłuż doliny Pilicy. Jego granice zostały wyznaczone w taki sposób, aby objąć najcenniejsze przyrodniczo fragmenty doliny i jej bezpośredniego otoczenia, przy jednoczesnym uwzględnieniu istniejącego podziału administracyjnego.

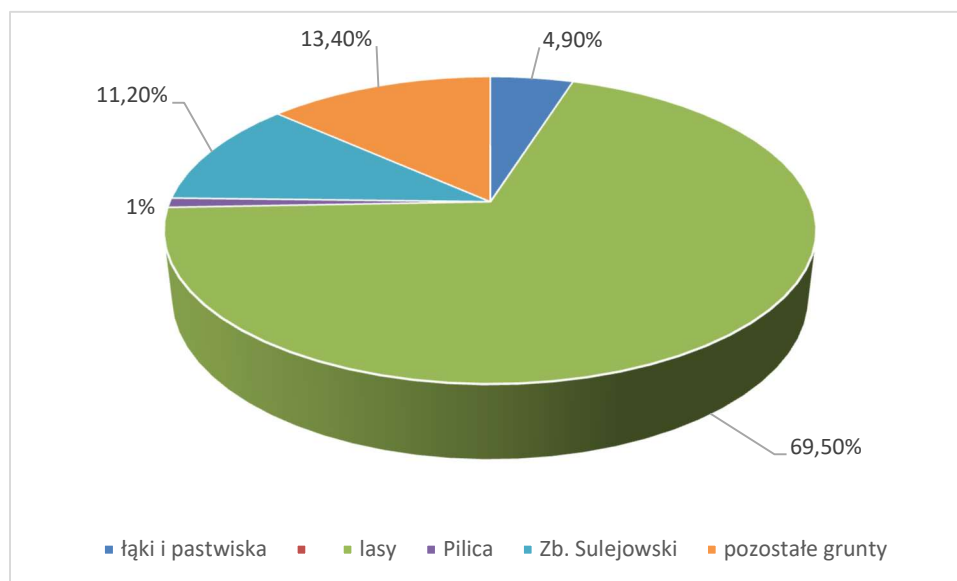

Ryc. 10. Udział powierzchniowy gmin w obszarze SuPK

Źródło: Opracowanie własne

4.2. Struktura użytkowania i władania gruntów

Dominującym elementem pokrycia są lasy, stanowiące prawie 70% powierzchni Parku. Użytkowanie gruntów w granicach administracyjnych Parku przedstawia tabela poniżej.

Ryc. 11. Struktura użytkowania gruntów w granicach SuPK

Źródło: Dane ZPKWŁ

Interpretując te proporcje, można stwierdzić, że Sulejowski Park Krajobrazowy ma wyraźnie leśno-wodny charakter krajobrazowy. Dominacja lasów wskazuje na duży stopień naturalności i stabilności ekosystemów, a istotny udział zbiornika wodnego i doliny Pilicy nadaje Parkowi znaczenie hydrologiczne i przyrodnicze w skali regionu. Takie uwarunkowania sprzyjają zarówno zachowaniu bioróżnorodności, jak i rozwojowi funkcji rekreacyjnych związanych z wodą i lasem.

4.3. Stan zagospodarowania przestrzennego

Stan zagospodarowania przestrzennego oraz struktura obszarów prawnie chronionych na terenie gmin wchodzących w skład Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny stanowią istotny element analizy uwarunkowań środowiskowych i planistycznych regionu. Dane te pozwalają określić skalę przestrzennego zasięgu ochrony przyrody oraz jej wpływ na możliwości kształtowania i użytkowania terenów. Zróżnicowanie poziomu ochrony pomiędzy gminami odzwierciedla zarówno odmienność warunków przyrodniczych, jak i kierunki lokalnej polityki przestrzennej. W poniższej tabeli zestawiono udział powierzchni prawnie chronionej w stosunku do ogólnej powierzchni gmin, co stanowi punkt wyjścia do oceny relacji między funkcją ochronną a rozwojem przestrzennym obszaru.

Tab. 3 Udział powierzchni prawnie chronionej w powierzchni gmin wchodzących w skład SuPK

Udział powierzchni prawnie chronionej w powierzchni gmin ogółem (w %)	
Mniszków	25,5
Aleksandrów	73,1
Ręczno	7,9
Sulejów	25,3
Wolbórz	28,1
Tomaszów Mazowiecki	17,8

m. Piotrków Trybunalski	13,8
-------------------------	------

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Największy udział terenów chronionych występuje w gminie Aleksandrów (73,1%), co wskazuje, że znaczna część jej obszaru znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego lub innych form ochrony przyrody. Oznacza to wysoki poziom ograniczeń w zakresie zabudowy i przekształceń przestrzennych, ale jednocześnie duży potencjał przyrodniczy i krajobrazowy.

Stopień pokrycia powierzchni gmin znajdujących się w obszarze SuPK miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego jest znikomy.

Tab. 4 Stopień pokrycia gmin planami miejscowymi

Udział powierzchni objętej mpzp w powierzchni ogółem	
Mniszków	2,6
Aleksandrów	b.d.
Ręczno	b.d.
Sulejów	0,9
Wolbórz	5,9
Tomaszów Mazowiecki	12,1
m. Piotrków Trybunalski	28,6

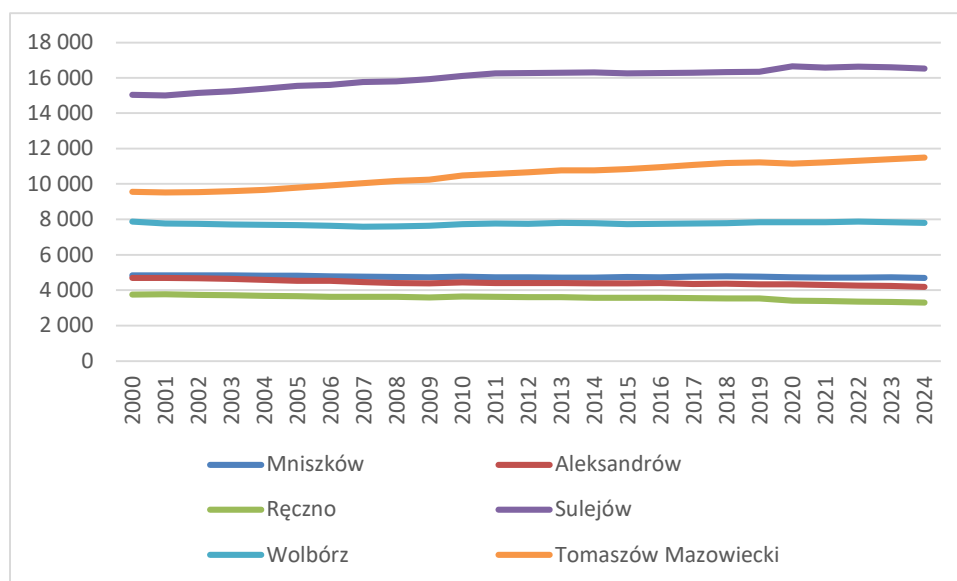
Źródło: GUS, stat.gov.pl

Należy podkreślić, że wszystkie gminy są w trakcie opracowywania planów ogólnych oraz strategii rozwoju, wyznaczających kierunki zagospodarowania przestrzennego.

4.3.1. Osadnictwo i elementy demografii

W ostatnim ćwierćwieczu liczba ludności mieszkańców gmin wiejskich położonych w SuPK utrzymywała się na względnie stabilnym poziomie, z niewielkimi tendencjami wzrostowymi lub spadkowymi w zależności od gminy. Największą populację niezmiennie notuje gmina Sulejów, której liczba ludności wzrosła z około 15 tys. do ponad 16 tys. osób, co czyni ją najgęściej zaludnionym obszarem w zestawieniu. Umiarkowany wzrost liczby mieszkańców widoczny jest również w gminie Tomaszów Mazowiecki, gdzie obserwuje się systematyczny przyrost populacji w ostatnich dwóch dekadach. Zupełnie inaczej jednak kształtuje się liczba ludności w mieście Piotrków Trybunalski – tam nastąpił prawie 19% spadek liczby ludności.

Długookresowy trend w zmianach liczby ludności w gminach położonych w SuPK odzwierciedla poniższy wykres.

Ryc. 12. Liczba ludności w latach 2000-2024 w gminach położonych w SuPK (bez m. Piotrków Trybunalski)

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Spośród gmin wiejskich najwyższą gęstością zaludnienia cechuje się Sulejów (87,6 os./km²), co potwierdza jego miejsko-wiejski profil oraz znaczenie jako lokalnego ośrodka usługowo-turystycznego. Gmina ta osiąga także najwyższy wskaźnik urbanizacji wśród obszarów pozamiejskich (35,6%), co jest związane z koncentracją zabudowy w rejonie miasta Sulejowa i wokół Zalewu Sulejowskiego. W gminach Tomaszów Mazowiecki (76,3 os./km²) i Wolbórz (51,4 os./km²) gęstość zaludnienia jest umiarkowana, przy czym Wolbórz wykazuje również istotny poziom urbanizacji (28,7%). Z kolei w gminach Mniszków, Aleksandrów i Ręczno wskaźniki te są znacznie niższe (29–38 os./km²), co wskazuje na typowo rolniczy i rozproszony charakter osadnictwa.

Tab. 5 Podstawowe wskaźniki demograficzne dla gmin położonych w obszarze SuPK w 2024 roku

Gmina	Ludność na 1 km ²	Ludność w tys.	Zm. l. ludności na 1000 miesz.	Wsk. urbanizacji
Mniszków	37,9	4,69	-6,78	0,0
Aleksandrów	29,1	4,20	-11,07	0,0
Ręczno	37,4	3,30	-9,91	0,0
Sulejów	87,6	16,52	-4,04	35,6
Wolbórz	51,4	7,79	-6,12	28,7
Tomaszów Mazowiecki	76,3	11,49	7,63	0,0
m. Piotrków Trybunalski	981,9	66,02	-7,47	100,0

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Pod względem zmian liczby ludności, większość gmin notuje ujemne wartości — największy spadek odnotowano w Aleksandrowie (-11,07‰) i Ręcznie (-9,91‰), co może świadczyć o procesach migracyjnych i starzeniu się populacji. Jedynie gmina Tomaszów Mazowiecki wyróżnia się dodatnim bilansem demograficznym (+7,63‰), co sugeruje przyrost naturalny lub napływ ludności z sąsiednich obszarów.

Podsumowując, analizowane dane wskazują na zróżnicowaną strukturę demograficzną obszaru Sulejowskiego Parku Krajobrazowego. Część gmin zachowuje niski poziom zaludnienia i typowo wiejski charakter, podczas gdy Sulejów, Wolbórz i Piotrków Trybunalski pełnią funkcję bardziej zurbanizowanych centrów. Obserwowane trendy demograficzne sugerują utrzymywanie się stabilnej, lecz starzejącej się populacji, co ma istotne znaczenie dla planowania przestrzennego i kształtowania kierunków rozwoju regionu w zgodzie z celami ochrony krajobrazowej.

Struktura wieku ludności w jednostkach administracyjnych obejmujących Sulejowski Park Krajobrazowy ukazuje wyraźne zróżnicowanie demograficzne, które przekłada się bezpośrednio na charakter presji osadniczej oraz wyzwania dla ochrony krajobrazu. We wszystkich gminach dominującą grupę stanowią osoby w wieku produkcyjnym, co jest typowe dla regionów o umiarkowanej aktywności gospodarczej. Najwyższy udział tej grupy odnotowano w Piotrkowie Trybunalskim (67,7%) oraz w Sulejowie (62,7%), co potwierdza ich funkcję lokalnych ośrodków gospodarczo-usługowych.

Ryc. 13. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w % w 2024 roku

Ludność w wieku (w %)			
Gmina	przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
Mniszków	798	2 849	1 044
Aleksandrów	627	2 472	1 098
Ręczno	494	1 919	884
Sulejów	2 393	10 429	3 693
Wolbórz	1 265	4 708	1 821
Tomaszów Mazowiecki	1 878	7 241	2 373
m. Piotrków Trybunalski	8 605	39 033	18 384

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzież) jest stosunkowo niski i waha się w granicach 14–17%, co wskazuje na malejący potencjał demograficzny i niski przyrost naturalny. Z kolei ludność w wieku poprodukcyjnym stanowi od 19% do ponad 26% populacji w większości gmin, co potwierdza proces starzenia się społeczeństwa. Najwyższy odsetek tej grupy występuje w gminach Ręczno i Aleksandrów, czyli na terenach typowo rolniczych i o ograniczonej dostępności usług.

Pomimo, że w większości jednostek terytorialnych przeważa ludność w wieku produkcyjnym, to odsetek osób starszych systematycznie rośnie, podczas gdy udział grup młodszych, w wieku przedprodukcyjnym, utrzymuje się na niskim poziomie. Taki układ demograficzny jest charakterystyczny dla obszarów wiejskich i półwiejskich, w których obserwuje się odpływ młodych mieszkańców do większych ośrodków miejskich w poszukiwaniu pracy i edukacji. Dla obszaru Parku może to oznaczać przede wszystkim zmniejszoną presję inwestycyjną i urbanizacyjną, co sprzyja zachowaniu walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Jednocześnie jednak rosnący udział ludności starszej wiąże się z ograniczeniem aktywności zawodowej, spadkiem dynamiki lokalnej gospodarki oraz malejącą liczbą osób zdolnych do prowadzenia działalności rolniczej, leśnej czy usługowej, które w przeszłości kształtowały tradycyjny krajobraz kulturowy regionu. W mniejszych gminach, takich jak Ręczno, Aleksandrów czy Mniszków, depopulacja osłabia lokalne struktury osadnicze i prowadzi do porzucania części gruntów rolnych, co wpływa na zanik tradycyjnego krajobrazu kulturowego. Jednocześnie w sąsiedztwie najbardziej atrakcyjnych krajobrazowo terenów występuje ryzyko narastania presji zabudowy rekreacyjnej, która mogłaby prowadzić do zmiany przeznaczenia części gruntów. Takie potencjalne zjawisko stanowi istotne zagrożenie dla spójności krajobrazu i wymaga

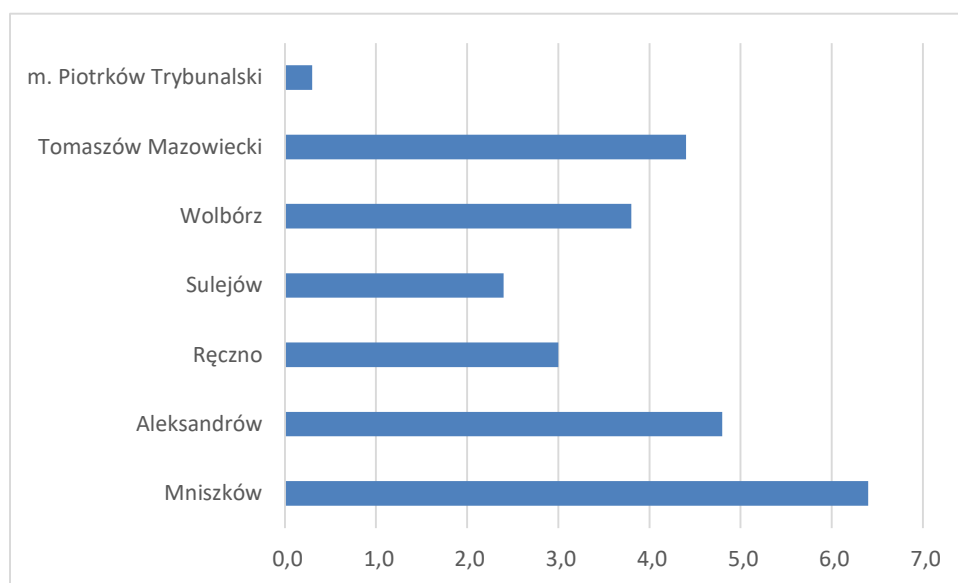
monitorowania w dokumentach planistycznych. W bardziej zurbanizowanych częściach, jak Sulejów czy okolice Piotrkowa Trybunalskiego, mimo stabilniejszej sytuacji ludnościowej, pojawia się natomiast zjawisko nasilonej presji rekreacyjno-turystycznej, zwłaszcza w rejonie Zalewu Sulejowskiego. Może ono prowadzić do nadmiernego wykorzystania przestrzeni przywodnych i wzrostu obciążenia środowiska, jeśli nie będzie odpowiednio kontrolowane.

4.3.2. Usługi oświaty, kultury, zdrowia i inne

Zadania z zakresu oświaty na poziomie podstawowym stanowią zadania własne gmin. Liczba szkół podstawowych w gminach w 2024 r. była następująca: Mniszków – 4 SP, Aleksandrów – 3 SP, Ręczno – 2 SP, Sulejów – 7 SP, Wolbórz – 4 SP, Tomaszów Mazowiecki – 4 SP, m. Piotrków Trybunalski – 9 SP.

Na terenie gmin leżących w SuPK zlokalizowanych jest 6 instytucji realizujących zadania z zakresu kultury, w postaci domów, ośrodków, centrów kultury, klubów i świetlic. Dysponują zapleczem lokalowym, które może być wykorzystywane do prowadzenia warsztatów, prelekcji, wystaw, zajęć terenowych czy spotkań tematycznych poświęconych wartościom przyrodniczym i krajobrazowym SuPK.

Działania z zakresu szeroko pojętej kultury mogą prowadzić również biblioteki publiczne.

Ryc. 14. Biblioteki publiczne na 10 tys. ludności w gminach położonych w SuPK w 2024 r.

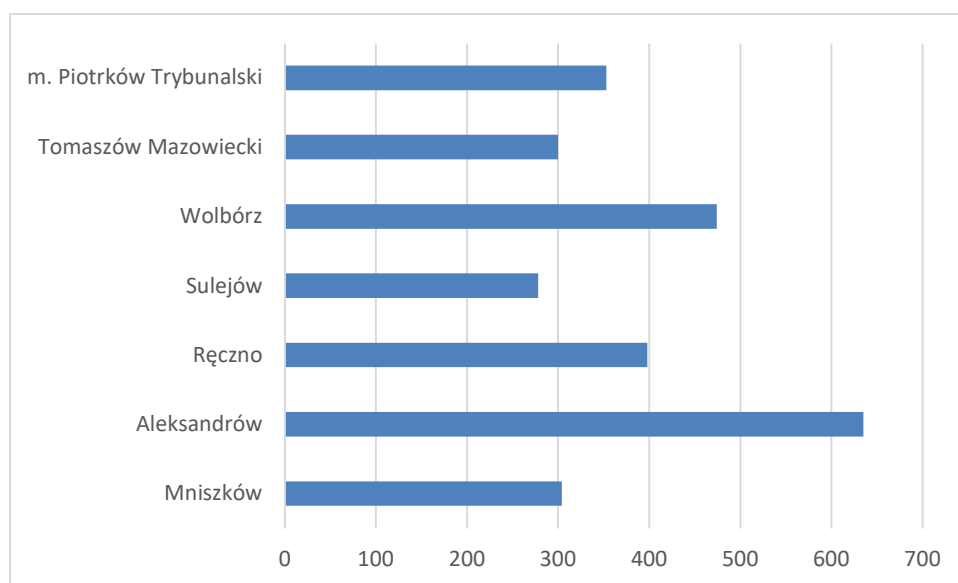
Źródło: GUS, stat.gov.pl

Instytucje te stanowią ważny element lokalnych struktur społecznych i mogą być miejscem integracji mieszkańców, pełniąc funkcję pośrednika pomiędzy społecznością lokalną a instytucjami odpowiedzialnymi za ochronę przyrody, stając się platformą wymiany wiedzy, doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie zrównoważonego użytkowania przestrzeni.

Zadania własne gmin z zakresu ochrony zdrowia realizowane są przez samodzielne lub niesamodzielne zakłady opieki zdrowotnej zlokalizowane na ich obszarach. Opiekę szpitalną dla mieszkańców gmin położonych w obszarze SuPK zapewnia szpital w Piotrkowie Trybunalskim oraz inne zlokalizowane na terenie województwa łódzkiego.

Z wcześniej opisywaną strukturą demograficzną w gminach, pośrednio powiązany jest poziom korzystania z pomocy społecznej. Najwyższe wskaźniki obserwuje się zazwyczaj w gminach o charakterze wiejskim, takich jak Ręczno, Aleksandrów i Mniszków, gdzie liczba osób korzystających z

pomocy społecznej pozostaje znacząco wyższa niż w ośrodkach miejskich. Wynika to z niższego poziomu dochodów, ograniczonego rynku pracy, a także większego udziału osób starszych i gospodarstw domowych o ograniczonej samowystarczalności ekonomicznej. W gminach tych pomoc społeczna pełni ważną funkcję kompensacyjną, łagodząc skutki ubóstwa, bezrobocia sezonowego i trudnych warunków bytowych, szczególnie na obszarach o słabszej dostępności infrastrukturalnej. W gminach o bardziej zróżnicowanej strukturze gospodarczej i rozwiniętych funkcjach usługowych, takich jak Sulejów czy Wolbórz, wskaźnik beneficjentów jest niższy, co wskazuje na relatywnie lepsze warunki życia i większe możliwości zatrudnienia, w tym w sektorze turystyki i usług lokalnych. W ośrodkach miejskich, takich jak Piotrków Trybunalski czy Tomaszów Mazowiecki, wartości te są umiarkowane, choć nadal zauważalne, co odzwierciedla zróżnicowanie społeczne typowe dla miast średniej wielkości – obok grup aktywnych zawodowo występują tu także osoby o niższych dochodach, wymagające wsparcia instytucjonalnego.

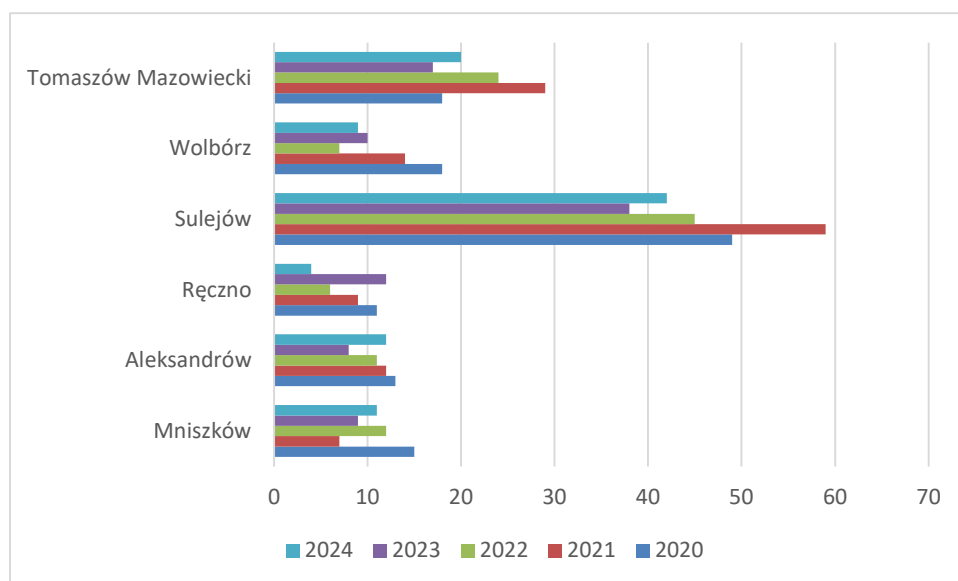
Ryc. 15. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Wysoki poziom korzystania z pomocy społecznej w gminach wiejskich może wskazywać na potrzebę wzmocnienia działań na rzecz rozwoju społecznego i ekonomicznego, przy jednoczesnym zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Wsparcie powinno koncentrować się na tworzeniu miejsc pracy w sektorach zgodnych z funkcją ochronną Parku, w turystyce przyrodniczej, rolnictwie ekologicznym czy rzemiośle lokalnym, co pozwoliłoby zmniejszyć skalę zależności od systemu pomocy społecznej i podnieść jakość życia mieszkańców bez zwiększania presji na środowisko przyrodnicze.

4.3.3. Przemysł

W gminach leżących w obszarze SuPK przemysł zajmuje marginalną rolę w strukturze gospodarczej. Analiza liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w branżach przemysłu i budownictwa stanowi istotny element oceny aktywności ekonomicznej obszaru Sulejowskiego Parku Krajobrazowego. Dane te pozwalają określić kierunki rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz skalę presji inwestycyjnej, która może oddziaływać na środowisko przyrodnicze i krajobraz. Tempo rozwoju sektora produkcyjno-budowlanego w regionie odzwierciedla poniższy wykres.

Ryc. 16. Nowozarejestrowane podmioty gospodarcze z branży przemysł i budownictwo w latach 2020-2024

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Największą liczbę nowych rejestracji działalności w branży przemysł i budownictwo odnotowano w Sulejowie, gdzie w każdym z analizowanych lat powstawało od 40 do ponad 60 podmiotów. Wskazuje to na dynamiczny rozwój lokalnego sektora budowlanego i inwestycyjnego, prawdopodobnie powiązanego z rosnącą funkcją turystyczną i usługową gminy oraz modernizacją infrastruktury wokół Zalewu Sulejowskiego. Sulejów wyróżnia się na tle pozostałych jednostek, stanowiąc lokalny ośrodek aktywności gospodarczej. Wysoką liczbę nowo powstałych firm odnotowano także w Tomaszowie Mazowieckim, gdzie tempo wzrostu było stabilne, choć z wyraźnym spadkiem po 2021 roku. Wskazuje to na ograniczoną, ale utrzymującą się przedsiębiorczość w branżach przemysłowych i budowlanych, typową dla terenów o bardziej zróżnicowanej strukturze gospodarczej. Pozostałe gminy, takie jak Wolbórz, Mniszków, Aleksandrów i Ręczno wykazują znacznie niższą aktywność w tym zakresie. W większości z nich liczba nowych podmiotów oscyluje wokół 10–15 rocznie, co może świadczyć o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej tych terenów lub o utrzymującym się tradycyjnym, rolniczym profilu gospodarki. Najniższą dynamikę odnotowano w gminie Ręczno, gdzie rejestracje nowych firm w sektorze przemysłowo-budowlanym są sporadyczne.

Analizując dane w kontekście funkcjonowania Sulejowskiego Parku Krajobrazowego, można stwierdzić, że koncentracja nowych podmiotów w gminach bardziej zurbanizowanych, jak Sulejów i Tomaszów Mazowiecki, wynika z ich lepszej infrastruktury, dostępu do rynku pracy i zaplecza komunikacyjnego. Jednocześnie relatywnie niski poziom aktywności przemysłowej w pozostałych gminach ma pozytywny wpływ na stan środowiska, ograniczając presję inwestycyjną i ryzyko degradacji krajobrazu.

Skalę lokalnej przedsiębiorczości, jak i stopień uprzemysłowienia poszczególnych gmin w pewnym stopniu odzwierciedla struktura wielkości zatrudnienia. Należy podkreślić, że na obszarze SuPK nie ma podmiotów gospodarczych zatrudniających ponad 1000 osób.

4.3.4. Leśnictwo

W granicach SuPK i jego otuliny znajdują się lasy należące do Nadleśnictwa Piotrków Trybunalski, Nadleśnictwa Przedbórz, Nadleśnictwa Smardzewice, gmin oraz osób prywatnych. Zajmują one powierzchnię 69,5% powierzchni Parku. Powierzchnia leśna położona na terenie SuPK wynosi 11840 ha. dominują bory sosnowe, bory wilgotne i bory bagienne.

4.3.5. Rolnictwo

Na obszarze Sulejowskiego Parku Krajobrazowego rolnictwo pozostaje jedną z kluczowych gałęzi gospodarki, choć z wyraźnymi ograniczeniami wynikającymi z warunków przyrodniczych, krajobrazowych oraz planistycznych. Przykładowo w gminie Wolbórz aż około 37,8 % aktywnych zawodowo mieszkańców pracuje w sektorze rolno-leśnym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo) co wskazuje na jego istotne znaczenie lokalne⁷.

Struktura gospodarstw rolnych w gminach położonych w granicach Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny wskazuje na dominację gospodarstw małych i średnich, co jest typowe dla regionów o przewadze rolnictwa tradycyjnego i rozdrobnionej własności gruntów. Najliczniejszą grupę stanowią gospodarstwa o powierzchni 1–5 ha, które we wszystkich gminach stanowią od 40 do 60% ogółu gospodarstw. Najwięcej takich gospodarstw zarejestrowano w gminie Sulejów (472) oraz Tomaszów Mazowiecki (525), co potwierdza przewagę drobnych producentów rolnych i rodzinnych gospodarstw nastawionych na produkcję samozaopatrzeniową lub lokalny rynek. Drugą co do liczebności grupę stanowią gospodarstwa średnie (5–10 ha), które są szczególnie liczne w gminach Sulejów, Wolbórz i Aleksandrów. Ich udział świadczy o umiarkowanej skali towarowości rolnictwa – gospodarstwa te zazwyczaj prowadzą zróżnicowaną produkcję, łącząc uprawy roślinne z hodowlą zwierząt, często z elementami rolnictwa ekstensywnego. Gospodarstwa o powierzchni powyżej 15 ha stanowią niewielki odsetek, ale mają istotne znaczenie w strukturze użytkowania gruntów. Najwięcej tego typu jednostek występuje w gminie Wolbórz (115), gdzie struktura agrarna jest bardziej zrównoważona i umożliwia prowadzenie działalności o charakterze towarowym. W pozostałych gminach liczba dużych gospodarstw jest ograniczona, w granicach od 35 do 79 jednostek, co potwierdza, że obszar charakteryzuje się rozproszonym i mało intensywnym rolnictwem. Najmniejszy udział w strukturze stanowią gospodarstwa do 1 ha, których liczba jest marginalna, od 5 do 30 w każdej gminie. Są to zazwyczaj działki przydomowe, ogrodnicze lub rekreacyjne, niemające większego znaczenia produkcyjnego.

Tab. 6 Liczba i wielkość gospodarstw rolnych w gminach położonych na terenie SuPK

Gmina	Gosp. rolne					
	Ogółem	do 1 ha włącznie	1 - 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
Mniszków	702	11	348	215	59	69
Aleksandrów	783	5	389	233	84	72
Ręczno	482	7	239	161	32	43
Sulejów	899	15	472	271	62	79
Wolbórz	844	11	355	257	106	115
Tomaszów Mazowiecki	814	28	525	181	45	35
m. Piotrków Trybunalski	456	30	331	63	12	20

Źródło: Powszechny Spis Rolny, 2020, www.stat.gov.pl

⁷ Polska w liczbach, https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Wolborz data dostępu: 12.11.2025 r.

4.3.6. Rybołówstwo

Rybołówstwo, jako gałąź gospodarki, oznaczająca pozyskiwanie ryb, a także innych organizmów (np. homarów, langust, krewetek, ostryg, roślin wodnych) - z mórz, jezior i rzek, do celów konsumpcyjnych i przetwórczych ma szczególne znaczenie dla SuPK. Zbiornik Sulejowski, będący częścią Parku, jest miejscem odławiania i występowania wielu gatunków ryb: m.in. płoci, leszcza, karpia, amura, szczupaka, okonia oraz sandacza⁸. Obecność licznych gatunków ryb i uznanie akwenu za atrakcyjne łowisko wskazują na jego potencjał rekreacyjny i społeczny.

4.4. Infrastruktura komunikacyjna (drogowa, kolejowa, wodna)

Infrastruktura komunikacyjna stanowi jeden z elementów zagospodarowania przestrzennego obszaru Sulejowskiego Parku Krajobrazowego, determinując zarówno jego dostępność, jak i presję antropogeniczną. Północno-zachodnim skrajem otuliny przebiega droga ekspresowa S8.

Struktura dróg publicznych gminnych na obszarze gmin wchodzących w skład Sulejowskiego Parku Krajobrazowego wskazuje na dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną o zróżnicowanym stopniu modernizacji. Łączna długość dróg gminnych waha się od około 56 km w gminie Mniszków do ponad 113 km w gminie Sulejów, co odzwierciedla zarówno wielkość jednostek terytorialnych, jak i stopień ich zurbanizowania. Największą długością sieci drogowej dysponuje Sulejów (113,1 km), który pełni funkcję lokalnego centrum komunikacyjnego i turystycznego. Aż 90,2 km z tej długości stanowią drogi o nawierzchni twardej, z czego 75,4 km to nawierzchnia ulepszona. Wysoki udział dróg utwardzonych ułatwia obsługę ruchu turystycznego, w tym dojazd do terenów nad Zalewem Sulejowskim, ale jednocześnie generuje wzmożony ruch samochodowy, który może wpływać na walory przyrodnicze Parku.

W gminach Wolbórz, Aleksandrów i Tomaszów Mazowiecki również dominuje infrastruktura o nawierzchni twardej – odpowiednio 92,4 km, 86,0 km i 75,1 km. Oznacza to, że sieć drogowa w tych jednostkach jest w dużym stopniu zmodernizowana, co sprzyja dostępności przestrzennej i rozwojowi funkcji gospodarczych. Warto zauważyć, że w gminach Aleksandrów i Wolbórz udział dróg gruntowych jest niewielki (od 5 do 6 km), co potwierdza ich dobry stan techniczny i wysoki poziom utrzymania infrastruktury. Inaczej sytuacja wygląda w gminach o bardziej rolniczym charakterze, takich jak Ręčno i Mniszków, gdzie długość dróg gminnych jest mniejsza, a udział nawierzchni gruntowych relatywnie wyższy. W Ręcznie aż 17,7 km dróg posiada nawierzchnię nieutwardzoną, co może utrudniać dostępność niektórych obszarów w okresach niekorzystnych warunków pogodowych. W Mniszkowie natomiast sieć drogowa jest najmniej rozbudowana (56,2 km), ale niemal w całości utwardzona, co wskazuje na jej stosunkowo dobrą jakość techniczną, mimo ograniczonej długości.

Tab. 7 Długość gminnych dróg publicznych

Gmina	Drogi publiczne gminne (km)			
	ogółem	o nawierzchni twardej	o nawierzchni twardej ulepszonej	o nawierzchni gruntowej
Mniszków	56,2	56,0	49,1	0,2
Aleksandrów	91,7	86,0	79,0	5,7

⁸ <https://wedkuje.pl> data dostępu: 12.11.2025 r.

Ręczno	62,2	44,5	42,1	17,7
Sulejów	113,1	90,2	75,4	22,9
Wolbórz	97,7	92,4	71,0	5,3
Tomaszów Mazowiecki	94,5	75,1	74,7	19,4

Źródło: GUS, stat.gov.pl

4.5. Infrastruktura techniczna

4.5.1. Infrastruktura zaopatrzenia (woda, gaz, energia elektryczna, energia ciepła, telekomunikacja)

Analiza danych dotyczących infrastruktury technicznej w gminach położonych w granicach Sulejowskiego Parku Krajobrazowego wskazuje na wysoki stopień rozwoju sieci wodociągowej oraz znaczne zróżnicowanie w dostępie do sieci gazowej. Najlepiej rozwiniętą sieć wodociągową posiadają gminy Wolbórz i Tomaszów Mazowiecki, gdzie jej długość przekracza 117 km na 100 km². Wysokie wartości wskaźnika, a także niemal pełne zaopatrzenie ludności w wodę (odpowiednio 96,3% i 99,9%), świadczą o dobrze utrzymanej i rozbudowanej infrastrukturze komunalnej. Z kolei w gminach Sulejów, Mniszków, Aleksandrów i Ręczno długość sieci wodociągowej jest nieco mniejsza (78–95 km/100 km²), lecz nadal zapewnia bardzo wysoki poziom obsługi mieszkańców – w każdej z nich z wodociągu korzysta ponad 92% ludności. Oznacza to, że dostęp do wody pitnej na obszarze Parku jest powszechny i stabilny, co przekłada się na wysoki standard życia i minimalne ryzyko deficytu wodnego w zabudowie stałej.

Znacznie większe zróżnicowanie widoczne jest w zakresie zaopatrzenia w gaz. Sieć gazowa jest najbardziej rozwinięta w gminach Sulejów (21,4 km/100 km²), Tomaszów Mazowiecki (16,0 km/100 km²) oraz Wolbórz (12,5 km/100 km²), co przekłada się na wysoki odsetek mieszkańców korzystających z gazociągu – odpowiednio 21,8%, 5,5% i 23,5%. W pozostałych gminach infrastruktura gazowa jest słabo rozwinięta lub całkowicie nieobecna - w Ręcznie i Aleksandrowie sieć gazowa nie występuje, a w Mniszkowie jej zasięg jest bardzo ograniczony (9,4 km/100 km², zaledwie 3,8% ludności korzysta z gazu).

Tab. 8 Sieć wodociągowa i gazowa w gminach położonych w SuPK (bez m. Piotrków Trybunalski)

Gmina	sieć wodociągowa na 100 km ² (w km)	sieć gazowa na 100 km ²	ludność korzystająca z wodociągu (%)	ludność korzystająca z gazociągu (%)
Mniszków	84,7	9,4	95,5	3,8
Aleksandrów	84,9	4,5	92,6	0,0
Ręczno	78,4	0,0	92,4	0,0
Sulejów	94,7	21,4	99,9	21,8
Wolbórz	118,1	12,5	96,3	23,5
Tomaszów Mazowiecki	117,6	16,0	99,9	5,5

Źródło: GUS, stat.gov.pl

Z przestrzennego punktu widzenia można zauważyć, że najlepsze wyposażenie w infrastrukturę techniczną występuje w gminach o bardziej zurbanizowanym charakterze (Sulejów, Wolbórz, Tomaszów Mazowiecki), gdzie sieci wodociągowe i gazowe rozwijają się równolegle z infrastrukturą

drogową i mieszkaniową. W gminach o dominującym charakterze rolniczym (Ręčno, Aleksandrów, częściowo Mniszków) dominują rozwiązania indywidualne.

4.5.2. Infrastruktura ochrony środowiska (ścieki komunalne i przemysłowe, ścieki opadowe, odpady, akustyka)

Dane dotyczące infrastruktury kanalizacyjnej na obszarze gmin wchodzących w skład Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny ukazują znaczne zróżnicowanie poziomu wyposażenia w systemy odprowadzania ścieków. Wskaźniki te pozostają ściśle skorelowane z poziomem urbanizacji, gęstością zaludnienia oraz dostępnością infrastruktury technicznej. Najwyższy stopień skanalizowania odnotowano w gminie Wolbórz, gdzie z kanalizacji korzysta 77,4% gospodarstw domowych, a 68,2% budynków mieszkalnych jest podłączonych do sieci. Wysoki poziom infrastruktury w tej gminie wynika z bliskości ośrodków miejskich, stosunkowo zwartej zabudowy oraz realizowanych w ostatnich latach inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej. Na drugim miejscu znajduje się Tomaszów Mazowiecki, z 50,1% gospodarstw domowych i 54,8% budynków objętych kanalizacją. Wartości te świadczą o dobrze rozwiniętej sieci kanalizacyjnej, typowej dla gmin o charakterze miejskim lub miejsko-wiejskim. Znacznie gorsza sytuacja występuje w gminach Mniszków, Sulejów i Ręčno, gdzie wskaźniki skanalizowania są zdecydowanie niższe. W Mniszkowie do sieci kanalizacyjnej podłączonych jest 30,6% gospodarstw domowych, w Sulejowie 23,7%, a w Ręcznie jedynie 18,9%. Wskaźniki te odzwierciedlają charakter zabudowy, duże rozproszenie osadnictwa i wysokie koszty rozbudowy sieci kanalizacyjnych na terenach o niskiej gęstości zaludnienia.

Tab. 9 Sieć kanalizacyjna w gminach położonych w obszarze SuPK (bez m. Piotrków Trybunalski)

Gmina	Gospodarstwa domowe korzystające z kanalizacji (%)	Bud. mieszk. przyłączone do kan. (%)
Mniszków	30,6	28,4
Aleksandrów	b.d.	b.d.
Ręčno	18,9	10,9
Sulejów	23,7	22,5
Wolbórz	77,4	68,2
Tomaszów Mazowiecki	50,1	54,8

Źródło: GUS, stat.gov.pl

4.5.3. Infrastruktura hydrotechniczna (przeciwpowodziowa, melioracyjna itd.)

Obszar Sulejowskiego Parku Krajobrazowego obejmuje znaczące elementy infrastruktury hydrotechnicznej, zarówno związane z funkcją zbiornika retencyjnego, jak i z urządzeniami melioracyjnymi oraz przeciwpowodziowymi doliny rzeki Pilicy. Najistotniejszym obiektem jest Zbiornik Sulejowski (Zalew Sulejowski), zlokalizowany na Pilicy w rejonie Smardzewic. Zbiornik został utworzony w latach 1969–1973 poprzez budowę zapory betonowo-ziemnej o długości około 1,2 km i wysokości około 16 m. Jego podstawowe funkcje to retencja wód wraz z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym doliny Pilicy, zaopatrywanie aglomeracji w wodę oraz rekreacja. W najnowszym projekcie modernizacyjnym z 2025 r. przewidziano zwiększenie pojemności zbiornika do ponad 84 mln m³ oraz modernizację urządzeń hydrotechnicznych i budowę przepławek dla ryb.

4.6. Tereny specjalne (wojskowe)

Zgodnie z rozporządzeniem ministerialnym⁹ za tereny zamknięte, niezbędne dla obronności państwa, uznaje się: stanowiska kierowania państwem i stanowiska dowodzenia Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej w stanie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny, obiekty rozpoznania i walki radioelektronicznej oraz obrony powietrznej i przeciwlotniczej kraju, obiekty telekomunikacyjne służące do przekazywania informacji niejawnych stanowiących tajemnicę państwową, porty wojenne i urządzenia Marynarki Wojennej, lotniska wojskowe, składy i magazyny amunicji, uzbrojenia oraz materiałów pędnych i smarów, obiekty przeznaczone do produkcji materiałów i środków służących do celów obrony kraju oraz inne wskazane przez ministerstwo. Obszary tego typu nie występują na terenie SuPK.

4.7. Istniejące i projektowane lokalizacje przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko

W parkach krajobrazowych co do zasady zakazuje się realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko¹⁰. Na chwilę przygotowywania niniejszego operatu nie ma informacji o potencjalnych inwestycjach mogących znacząco oddziaływać na środowisko w SuPK.

4.8. Ocena przekształceń zagospodarowania przestrzennego, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego 20-lecia

W ciągu ostatnich dwudziestu lat obszar Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny uległ istotnym, choć zróżnicowanym przekształceniom przestrzennym. Zmiany te zachodziły przede wszystkim w kierunku rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej oraz poprawy dostępności komunikacyjnej i infrastrukturalnej, przy jednoczesnym utrzymaniu dominującego charakteru przyrodniczo-rolniczego. Park, utworzony w celu ochrony doliny rzeki Pilicy, terenów leśnych i Zbiornika Sulejowskiego, wciąż zachowuje w dużej mierze pierwotny krajobraz naturalny, jednak w jego otoczeniu obserwuje się stopniową urbanizację i wzrost presji inwestycyjnej.

W rejonie Zalewu Sulejowskiego i jego otoczenia rozwija się infrastruktura wypoczynkowa, zabudowa letniskowa oraz obiekty usługowe, co wpływa na zwiększenie zagospodarowania stref nadbrzeżnych. Rozwój ten ma znaczenie gospodarcze i społeczne, jednak wprowadza również nowe wyzwania w zakresie ochrony krajobrazu, gospodarki wodnej i ładu przestrzennego. Zjawisko rozproszonych zabudowy rekreacyjnej staje się coraz bardziej widoczne w gminach przylegających do Parku, a brak pełnego pokrycia planami miejscowymi (często poniżej 20% powierzchni gmin) powoduje, że część inwestycji może być realizowana w trybie decyzji indywidualnych, bez szerszej kontroli planistycznej.

Na terenach wiejskich, takich jak Mniszków, Aleksandrów czy Ręčno, w ostatnich dwóch dekadach nie doszło do znaczących zmian strukturalnych. Nadal dominuje tu rolnictwo o charakterze ekstensywnym, a zabudowa zachowuje tradycyjny, rozproszony układ. W wielu przypadkach obserwuje się stagnację inwestycyjną i demograficzną, co przekłada się na powolny proces wyludniania i starzenia się społeczności lokalnych.

W ostatnich latach poprawie uległa natomiast infrastruktura drogowa i wodociągowa, co zwiększyło dostępność komunikacyjną regionu. Modernizacja dróg gminnych oraz planowana przebudowa

⁹ Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 18 lipca 2003 roku w sprawie terenów zamkniętych niezbędnych dla obronności państwa, Dz.U. z 2003 roku, Nr141, poz.1368

¹⁰ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony Środowiska, Dz. U. z 2025 r. poz. 647, 1080).

urządzeń hydrotechnicznych Zbiornika Sulejowskiego (m.in. modernizacja zapory i systemu retencyjnego) świadczą o dążeniu do poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i jakości zarządzania zasobami wodnymi. Równocześnie te inwestycje wymagają szczególnej uwagi w kontekście ich wpływu na środowisko przyrodnicze i reżim wodny doliny Pilicy.

Mimo istniejącej presji inwestycyjnej, Sulejowski Park Krajobrazowy w dużej mierze zachował swój naturalny i harmonijny krajobraz, co jest efektem obowiązujących regulacji ochronnych. Przekształcenia przestrzenne w tym okresie nie naruszyły zasadniczej struktury przyrodniczej Parku, jednak ich kierunek wskazuje na konieczność dalszej kontroli procesów urbanizacyjnych i zrównoważonego rozwoju terenów turystycznych. Kluczowym wyzwaniem na kolejne lata będzie zapewnienie równowagi pomiędzy rozwojem gospodarczym i społecznym a zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych, które stanowią o unikalnym charakterze Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU WYNIKAJĄCE Z ANTROPOGENICZNEGO OBCIĄŻENIA PRZYRODY

5.1. Przekształcenia litosfery i pedosfery

Sulejowski Park Krajobrazowy obejmuje jeden z najcenniejszych fragmentów dorzecza Pilicy w jej środkowym odcinku od okolic Bąkowej Góry po Tomaszów Mazowiecki. Obszar ten wyróżnia się wyjątkowymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Jednakże na przestrzeni lat uległ licznym przekształceniom zarówno naturalnym, jak i wywołanym działalnością człowieka. Największy wpływ na współczesny krajobraz, rzeźbę terenu oraz pokrywę glebową miała budowa Zbiornika Sulejowskiego w latach 1969–1973 (Szmidt i in. 2024).

Najbardziej widocznym efektem antropogenicznych zmian w litosferze było utworzenie w latach 60. XX wieku Zalewu Sulejowskiego, powstałego w wyniku spiętrzenia wód Pilicy przez zapórę w Smardzewicach. Budowa zbiornika spowodowała zalanie rozległych terenów doliny rzecznej, zmianę rzeźby terenu oraz przemieszczenia materiału skalnego i glebowego. W wyniku erozji brzegów zbiornika i zmian poziomu wód dochodzi również do współczesnych przekształceń rzeźby terenu.

Do najważniejszych form przekształceń litosfery Sulejowskiego Parku Krajobrazowego należą:

- utworzenie Zalewu Sulejowskiego – spiętrzenie wód Pilicy w rejonie Smardzewic doprowadziło do zalania znacznych obszarów doliny rzecznej, zniszczenia naturalnych form terenu oraz powstania sztucznego zbiornika,
- zmiana rzeźby terenu – budowa zapory, nasypów i grobli zmieniła naturalny układ doliny, a akumulacja osadów dennych w zbiorniku spowodowała powstawanie nowych form akumulacyjnych,
- eksploatacja kruszyw naturalnych – wydobycie piasków i żwirów w rejonie Karolinowa, doprowadziło do powstania wyrobisk,
- regulacja koryta Pilicy i jej dopływów – w niektórych miejscach dokonano umocnienia brzegów co zmniejszyło jej naturalną dynamikę i różnorodność form fluwialnych,
- budowa infrastruktury turystycznej i komunikacyjnej – powstawanie ośrodków wypoczynkowych, dróg, przystani i parkingów doprowadziło do lokalnego zniwelowania terenu oraz uszczelnienia podłoża,
- erozja i osuwanie brzegów zbiornika – w wyniku falowania i wahań poziomu wody następuje niszczenie linii brzegowej i cofanie się skarp.

Pedosfera Sulejowskiego Parku Krajobrazowego również podlega licznym przekształceniom. Gleby, głównie bielcowe i rdzawe, powstałe na podłożu piaszczystym, są wrażliwe na degradację. Intensywna gospodarka leśna, budowa dróg, a także turystyka powodują zagęszczenie i erozję gleb. W okolicach pól uprawnych obserwuje się procesy degradacji chemicznej, tj. spadek żyzności gleb wskutek nawożenia mineralnego i zakwaszenia. W rejonach nadpilicznych występują także zmiany w strukturze gleb związane z okresowymi zalewami i zmianami poziomu wód gruntowych.

Do najważniejszych form przekształceń pedosfery SuPK należą:

- zalanie dużych powierzchni w wyniku utworzenia Zalewu Sulejowskiego – doprowadziło to do zniszczenia i trwałej utraty gleb aluwialnych, torfowych i murszowych w dolinie Pilicy,
- zmiany właściwości gleb w strefie brzegowej Zalewu Sulejowskiego – wahania poziomu wody powodują okresowe przesychanie i podtapianie gleb, co prowadzi do procesów degradacji warstwy próchnicznej,
- uszczelnianie powierzchni gruntu na skutek budowy dróg, parkingów i innej infrastruktury turystycznej – ogranicza to naturalną infiltrację wód i przyczynia się do erozji powierzchniowej,

- zagęszczenie i zdeptywanie gleb w strefach intensywnej turystyki i rekreacji – prowadzi do utraty przepuszczalności i pogorszenia warunków siedliskowych dla roślin,
- odlesienie i melioracje terenów przyległych – powodują przekształcenie gleb oraz osuszenie siedlisk podmokłych,
- zanieczyszczenie gleb w wyniku dopływu ścieków, stosowania nawozów i obecności odpadów w rejonach rekreacyjnych – prowadzi do pogorszenia jakości chemicznej gleb i wód gruntowych,
- zubożenie gleb w próchnicę na terenach użytkowanych rolniczo, gdzie następuje intensywne użytkowanie powierzchni ziemi.

Mimo licznych przekształceń, Park zachował wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe. Ochrona różnorodności geologicznej i glebowej SuPK oraz ograniczenie dalszej degradacji środowiska stanowią obecnie ważne zadanie dla zrównoważonego gospodarowania tym obszarem.

5.2. Zanieczyszczenie atmosfery substancjami i energią

Jakość powietrza w SuPK i jego otulinie kształtowana jest przede wszystkim przez antropogeniczne źródła emisji. Do głównych źródeł zanieczyszczeń należą procesy spalania paliw w energetyce, przemyśle i gospodarstwach domowych, a także transport drogowy. Wpływ na stan atmosfery mają zarówno emisje lokalne, jak i napływowe, pochodzące z zakładów przemysłowych zlokalizowanych poza granicami Parku.

Największym emitentem zanieczyszczeń w regionie jest Elektrownia „Bełchatów”, której działalność znacząco oddziałuje na południowo-wschodnią część województwa łódzkiego, w tym na obszar SuPK. Pomimo tego, w ostatnich latach obserwuje się systematyczny spadek emisji zanieczyszczeń z tego źródła, będący wynikiem modernizacji instalacji i inwestycji w technologie ograniczające emisję dwutlenku siarki, tlenków azotu i pyłów.

Na obszarze SuPK istotnym problemem pozostaje tzw. emisja niska, pochodząca z indywidualnych palenisk domowych i lokalnych kotłowni, w których często spalane są paliwa niskiej jakości lub odpady. Zjawisko to nasila się w sezonie grzewczym, powodując lokalne wzrosty stężeń pyłów zawieszonych (PM₁₀, PM_{2,5}), tlenków siarki (SO₂), czy azotu (NO₂).

Podsumowując główne źródła emisji zanieczyszczeń do atmosfery na obszarze Sulejowskiego Parku Krajobrazowego obejmują:

- indywidualne systemy grzewcze w sektorze komunalno-bytowym, w których stosowane są tradycyjne kotły na paliwa stałe (węgiel kamienny, drewno, a niekiedy paliwa niskiej jakości). Procesy te generują znaczne ilości pyłów zawieszonych, a także tlenków siarki i tlenku węgla,
- emisja komunikacyjna, związana z ruchem pojazdów mechanicznych wzdłuż głównych dróg przebiegających przez Park oraz jego otulinę. Źródło to przyczynia się do wzrostu stężeń tlenków azotu, tlenku węgla, lotnych związków organicznych oraz pyłów zawieszonych,
- emisje pochodzenia rolniczego, obejmujące głównie emisję amoniaku i związków azotu powstających w wyniku intensywnego nawożenia pól oraz hodowli zwierząt gospodarskich,
- lokalne zakłady przemysłowe i usługowo-produkcyjne, funkcjonujące głównie na obrzeżach Parku i w jego strefie ochronnej, stanowią źródło emisji zanieczyszczeń specyficznych dla danej działalności (np. pyłów drzewnych, lotnych związków organicznych, spalin z urządzeń spalinowych).

Na terenie SuPK występują różne formy zanieczyszczenia energią, które mają istotny wpływ na środowisko przyrodnicze. Do najważniejszych należą hałas komunikacyjny, zanieczyszczenie świetlne oraz lokalne zanieczyszczenie cieplne. Głównym źródłem hałasu komunikacyjnego jest intensywny

ruch drogowy w otoczeniu Parku, zwłaszcza wzdłuż drogi krajowej nr 12 (Piotrków Trybunalski – Sulejów – Opoczno) oraz dróg wojewódzkich przebiegających w pobliżu miejscowości Sulejów, Wolbórz i Smardzewice. Dodatkowo w sezonie letnim hałas nasila się w rejonie Zalewu Sulejowskiego, gdzie funkcjonują ośrodki wypoczynkowe. Długotrwałe oddziaływanie hałasu może negatywnie wpływać na zwierzęta, powodując stres, dezorientację i zakłócenie ich naturalnych zachowań, a także obniżać walory rekreacyjne obszaru.

Na obszarze Parku obserwuje się również lokalne zanieczyszczenie cieplne, wynikające z nagrzewania powierzchni utwardzonych, dróg i zabudowy w sąsiedztwie miejscowości oraz infrastruktury turystycznej. Do mniej znaczących, ale również obecnych form zanieczyszczenia energią należą emisje elektromagnetyczne związane z infrastrukturą telekomunikacyjną i energetyczną (linie przesyłowe, maszty telefonii komórkowej). Ich wpływ jest ograniczony, lecz wrażliwe gatunki zwierząt mogą reagować na tego typu bodźce.

5.3. Zmiany hydrosfery w zakresie obiegu wody oraz zanieczyszczeń wód podziemnych i powierzchniowych

W zakresie zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (Tab. 1) obserwuje się znaczne zróżnicowanie przestrzenne oraz duży rozstęp wartości. Najsilniejszy wzrost zużycia wody odnotowano w gminach wiejskich Mniszków (+182%) i Tomaszów Mazowiecki (+135%) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Przedbórz (+217%). We wszystkich wymienionych jednostkach aktualny poziom zużycia wody jest bardzo wysoki, przy czym najwyższą wartość odnotowano w gminie wiejskiej Łęki Szlacheckie (244,5 m³/os.). Wysokie, a w przypadku trzech pierwszych gmin również rosnące, wartości zużycia wody wynikają prawdopodobnie z dużego zapotrzebowania generowanego przez sektor rolniczy. Najniższe zużycie wody odnotowano w Sulejowie, co może wynikać z dwóch czynników: po pierwsze, ze sprawnie funkcjonującego systemu wodociągowego, który ogranicza straty wody; po drugie, z uregulowanych stosunków hydrologicznych w rejonie Zbiornika Sulejowskiego. Łatwy dostęp do wody z lokalnych ujęć prywatnych powoduje, że część zużycia nie przechodzi przez system gminny, a w konsekwencji nie jest ujmowana w statystykach publicznych. W przypadku Piotrkowa Trybunalskiego, będącego największym ośrodkiem miejskim analizowanego obszaru, spadek zużycia wody (-5,7%) może wynikać z restrukturyzacji przemysłu oraz poprawy efektywności systemu wodociągowego.

Tab. 10 Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku w m³ na 1 mieszkańca.

Gmina*	2004	2014	2024	Zmiana 2024 do 2004 [%]
Aleksandrów (gm. wiejska)	34,7	37,0	49,7	43,1
Łęki Szlacheckie (gm. wiejska)	244,5	181,8	218,6	-10,6
Mniszków (gm. wiejska)	22,6	42,7	63,7	182,0
Piotrków Tryb. (miasto)	52,8	44,7	49,8	-5,7
Przedbórz (gm. miejsko-wiejska)	24,8	29,4	78,7	217,2
Ręczno (gm. wiejska)	33,6	29,4	40,9	21,7
Rozprza (gm. miejsko-wiejska)	97,1	34,5	47,2	-51,4
Sulejów (gm. miejsko-wiejska)	29,4	29,9	37,7	28,2
Tomaszów Maz. (gm. wiejska)	39,5	65,5	92,9	135,2

Tomaszów Maz. (miasto)	57,4	61,8	74,0	29,0
Wolbórz (gm. miejsko-wiejska)	40,1	67,7	62,1	54,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

* Uwzględniono gminy, które w całości lub części zlokalizowane są w granicach Parku Krajobrazowego lub jego otuliny.

Wartości dotyczące ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania (Tab. 2) potwierdzają rosnącą presję antropogeniczną w gminach o intensyfikującym się użytkowaniu wód. Wzrost o ponad 1000% w gminie wiejskiej Tomaszów Mazowiecki oraz o 250% w Wolborzu świadczy o gwałtownym zwiększeniu ilości ścieków odprowadzanych do systemów kanalizacyjnych. Częściowo można to tłumaczyć rozbudową infrastruktury sanitarnej, a nie samym wzrostem zanieczyszczeń. Wzrosty w Mniszkowie (z 0 do 17,7 m³/os.) i w Ręcznie (+38,3%) również wpisują się w ten trend. Spadki zaobserwowano natomiast w Rozprze (-56,7%) i Piotrkowie Trybunalskim (-11,7%), co może oznaczać zarówno poprawę skuteczności oczyszczania, jak i niedoszacowanie danych wynikające z lokalnych różnic w raportowaniu. W przypadku dwóch gmin wiejskich – Aleksandrów i Łęki Szlacheckie – brak danych uniemożliwia ocenę zmian, co wskazuje na potrzebę uzupełnienia statystyk środowiskowych dla terenów wiejskich.

Tab. 11 Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku w m³ na 1 mieszkańca

Gmina*	2004	2014	2024	Zmiana 2024 do 2004 [%]
Aleksandrów (gm. wiejska)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Łęki Szlacheckie (gm. wiejska)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Mniszków (gm. wiejska)	0,0	5,5	17,7	-
Piotrków Tryb. (miasto)	47,2	36,6	41,7	-11,7
Przedbórz (gm. miejsko-wiejska)	11,3	9,8	14,4	27,4
Ręčno (gm. wiejska)	5,5	7,8	7,6	38,3
Rozprza (gm. miejsko-wiejska)	15,6	6,2	6,7	-56,7
Sulejów (gm. miejsko-wiejska)	7,7	6,9	8,3	8,0
Tomaszów Maz. (gm. wiejska)	0,5	1,9	7,6	1306,8
Tomaszów Maz. (miasto)	44,0	24,9	46,0	4,4
Wolbórz (gm. miejsko-wiejska)	8,1	43,0	28,5	250,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

* Uwzględniono gminy, które w całości lub części zlokalizowane są w granicach Parku Krajobrazowego lub jego otuliny.

Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) w latach 2019–2024 objęła zlewnię rzeki Pilicy oraz jej dopływy w rejonie Zbiornika Sulejowskiego. Monitoringiem objęto zarówno sam zbiornik zaporowy, jak i jego główne dopływy i odpływy, w tym: Pilicę od Zwleczy do zbiornika Sulejów, Pilicę od zbiornika Sulejów do ujścia, Jaworękę, Stobiankę, Czarną od Barbarki do ujścia, Radońkę, Strawę, Łuciążkę od Bogdanówki do ujścia, Strugę oraz Ojrzankę.

Na podstawie przeprowadzonych badań stan JCWP oceniono jako zły, co wynika głównie z niekorzystnego stanu chemicznego wód oraz słabego potencjału ekologicznego zbiornika Sulejowskiego. Klasyfikacja potencjału ekologicznego JCWP rzecznych będących zbiornikami zaporowymi w latach 2019–2024 wykazała, że Zbiornik Sulejowski charakteryzuje się słabym potencjałem ekologicznym, a jego stan chemiczny utrzymuje się poniżej poziomu dobrego.

W przypadku JCWP rzecznych w zlewni Pilicy, monitoring wykazał przeważający umiarkowany stan ekologiczny, przy czym wody Pilicy od zbiornika Sulejów do ujścia oraz rzek Jaworka odznaczały się słabym stanem ekologicznym. Jedynie rzeka Ojrzanka uzyskała dobry stan ekologiczny. Pomimo lokalnych różnic, całościowa ocena stanu wód wskazuje na utrzymujący się zły stan JCWP w badanym okresie.

Ocena stanu JCWP rzecznych, wykonana na podstawie monitoringu i analiz statystycznych prowadzonych w latach 2019–2024, potwierdziła zły stan wód w regionie. Klasyfikacja stanu chemicznego wskazuje, że stan chemiczny wód pozostaje poniżej dobrego, natomiast stan ekologiczny i potencjał ekologiczny określono jako słaby lub umiarkowany (GIOŚ, 2025).

5.4. Synantropizacja i dewastacja biosfery

Sulejowski Park Krajobrazowy, pomimo dużych walorów przyrodniczych i krajobrazowych, podlega stopniowym procesom synantropizacji oraz dewastacji biosfery, będących skutkiem działalności człowieka. Zjawiska te prowadzą do przekształceń naturalnych ekosystemów, zubożenia różnorodności biologicznej i zaburzenia równowagi przyrodniczej. Synantropizacja SuPK przejawia się przede wszystkim poprzez przekształcenie krajobrazu naturalnego w półnaturalny i antropogeniczny. Wokół Zbiornika Sulejowskiego rozwijają się ośrodki turystyczne, pola namiotowe i zabudowa letniskowa, znacząco wzrasta antropopresja. W efekcie rozprzestrzeniają się gatunki synantropijne, zarówno roślinne, jak i zwierzęce. Działalność człowieka prowadzi do przyspieszonej sukcesji zbiorowisk zaroślowych i leśnych na naturalne i półnaturalne zbiorowiska nieleśne. Spada różnorodność gatunkowa siedlisk pierwotnych, a wzrasta udział gatunków odpornych na antropopresję. Zwierzęta coraz częściej przystosowują się do obecności człowieka, wybierając miejsca gniazdowania w pobliżu zabudowy lub infrastruktury turystycznej. Jednocześnie zanikają gatunki płochliwe.

Dewastacja biosfery w granicach Parku i jego otuliny wiążąca się z działalnością człowieka przejawia się głównie przez:

- Zmiany hydrologiczne i melioracje – Budowa Zbiornika Sulejowskiego i liczne regulacje cieków zmieniły naturalny reżim wodny Pilicy i jej dopływów. Doprowadziło to do osuszenia torfowisk i łąk wilgotnych, zaniku wielu gatunków roślin higrofilnych (m.in. kosaćca syberyjskiego, mieczyka dachówkowatego, goździka pysznego), a także do regresji gatunków płazów zależnych od środowisk podmokłych.
- Zanieczyszczenie wód i gleb – Niedostatki w rozwoju infrastruktury kanalizacyjnej, nielegalne zrzuty ścieków oraz spływy biogenów z pól przyczyniają się do eutrofizacji Zbiornika Sulejowskiego. Skutkiem jest zakwit wód, niedobory tlenu, spadek różnorodności ryb i pogorszenie warunków bytowania ptaków wodnych.
- Zanik lub niszczenie siedlisk – Silne falowanie płytkiego Zbiornika Sulejowskiego powoduje erozję brzegów, odrywanie torfowisk i zanik roślinności przybrzeżnej. W wielu miejscach obserwuje się także zanik siedlisk półnaturalnych, zwłaszcza łąk i muraw kserotermicznych. Procesy te są konsekwencją zarówno sukcesji wtórnej po zaprzestaniu użytkowania rolniczego, jak i niekontrolowanej urbanizacji oraz nadmiernej presji turystycznej przejawiających się w

zaśmiecaniu i powstawaniu nielegalnych wysypisk odpadów, wydeptywaniu i dewastacji roślinności.

- Inwazja gatunków obcych – W Parku szeroko rozprzestrzeniły się gatunki inwazyjne, takie jak: dąb czerwony, klon jesionolistny, czerwemcha amerykańska, nawłóć kanadyjska czy rudbekia naga. Wypierają one rodzime gatunki i zmieniają skład florystyczny lasów i łąk, co prowadzi do ujednolicania biosfery. W lasach dominują drzewostany sosnowe i brzożowe, a liczba gatunków rzadkich, w tym płazów i ptaków wodnych, systematycznie maleje.
- Fragmentacja krajobrazu przyrodniczego – Postępującej urbanizacji, rozwojowi zabudowy rekreacyjnej i turystycznej oraz rozbudowie sieci dróg towarzyszy powstawanie ogrodzeń i elementów infrastruktury przerywających korytarze ekologiczne. Utrudnia to migracje zwierząt i wymianę genetyczną między populacjami.
- Płoszenie zwierząt i ograniczanie ich siedlisk – Duży ruch turystyczny, hałas generowany przez pojazdy, sprzęt motorowodny i imprezy rekreacyjne prowadzą do zmniejszania się powierzchni spokojnych ostoi fauny, zwłaszcza w pobliżu miejsc koncentracji ruchu turystycznego: Smardzewic i Barkowic.

Jeśli chodzi o lesistość (Tab. 3), w ostatnim dwudziestoleciu zmiany miały charakter marginalny; nieznaczny wzrost udziału lasów w powierzchni ogólnej gmin wahał się od 0,1 do 2,9 punktu procentowego. Wysokie wartości wskaźnika, przekraczające 40%, utrzymują się w gminach miejsko-wiejskich Przedbórz i Sulejów oraz w wiejskich – Tomaszów Mazowiecki i Ręczno. Nie odnotowano przypadków spadku lesistości, co wskazuje na trwałość pokrycia leśnego oraz skuteczność działań ochronnych i planistycznych w gminach objętych parkową ochroną. Jednakże, co wspomniano wyżej, istotnym problemem pozostaje dominacja drzewostanów sosnowych i brzożowych.

Tab. 12 Udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni jednostek administracyjnych w procentach

Gmina*	2004	2014	2024	Zmiana 2024 do 2004 [%]
Aleksandrów (gm. wiejska)	33,0	33,8	34,9	2,0
Łęki Szlacheckie (gm. wiejska)	28,1	29,4	31,1	2,9
Mniszków (gm. wiejska)	32,5	33,9	34,1	1,6
Piotrków Tryb. (miasto)	20,4	20,5	20,8	0,4
Przedbórz (gm. miejsko-wiejska)	53,8	54,2	55,2	1,3
Ręczno (gm. wiejska)	38,1	38,9	39,8	1,7
Rozprza (gm. miejsko-wiejska)	26,2	26,8	27,0	0,8
Sulejów (gm. miejsko-wiejska)	41,9	42,5	42,7	0,8
Tomaszów Maz. (gm. wiejska)	42,8	43,8	44,0	1,2
Tomaszów Maz. (miasto)	11,0	12,3	12,7	1,7
Wolbórz (gm. miejsko-wiejska)	27,3	27,4	27,4	0,1

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny.

* Uwzględniono gminy, które w całości lub części zlokalizowane są w granicach Parku Krajobrazowego lub jego otuliny.

5.5. Przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko

Na obszarze Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i w jego otulinie mogą występować różnego rodzaju przedsięwzięcia, które ze względu na swoją skalę, lokalizację lub charakter, mogą powodować znaczące oddziaływanie na środowisko przyrodnicze i krajobrazowe. W granicach SuPK szczególne znaczenie mają inwestycje związane z rozwojem infrastruktury technicznej, turystycznej oraz transportowej, które mogą wpływać na układ przestrzenny, krajobraz i funkcjonowanie ekosystemów. Do głównych kategorii przedsięwzięć potencjalnie oddziałujących na środowisko należą:

- rozbudowa i modernizacja dróg (m.in. drogi krajowej nr 12, dróg wojewódzkich i lokalnych) powodująca fragmentację siedlisk, hałas, emisję spalin i wzrost ruchu samochodowego,
- budowa i rozbudowa ośrodków wypoczynkowych oraz infrastruktury turystycznej wokół Zalewu Sulejowskiego prowadząca do zwiększenia presji rekreacyjnej, zanieczyszczenia wód i gleb oraz degradacji stref brzegowych,
- planowane inwestycje wodne, takie jak modernizacja zbiornika Sulejowskiego, prace hydrotechniczne czy regulacja cieków mogące wpływać na warunki siedliskowe i procesy przyrodnicze w dolinie rzeki Pilicy,
- inwestycje liniowe, w tym budowa sieci energetycznych czy telekomunikacyjnych mogące powodować fragmentację krajobrazu i kolizje z trasami migracyjnymi zwierząt,
- rozbudowa zabudowy mieszkaniowej i rekreacyjnej w miejscowościach przygranicznych Parku skutkująca wzrostem tzw. presji urbanizacyjnej i synantropizacji środowiska.

Urbanizacja i rozwój zabudowy lotniskowej stanowią obecnie jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla środowiska przyrodniczego SuPK. Szczególnie intensywne przekształcenia przestrzenne zachodzą w otoczeniu Zbiornika Sulejowskiego, gdzie postępująca suburbanizacja, wzrost liczby działek lotniskowych oraz rozwój infrastruktury turystycznej prowadzą do kurczenia się terenów biologicznie czynnych oraz fragmentacji cennych siedlisk. Dodatkowo rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej koncentruje się przede wszystkim wokół zbiornika. Rozbudowa ośrodków żeglarskich, przystani, pól namiotowych, parkingów oraz licznych obiektów noclegowych zwiększa presję na najbardziej wrażliwe elementy środowiska. Niekontrolowana lokalizacja nowych inwestycji może również prowadzić do zaburzeń kompozycji krajobrazowej oraz utraty przestrzeni o wysokich walorach estetycznych i przyrodniczych.

5.6. Ruch turystyczny jako element obciążenia środowiska przyrodniczego

Ruch turystyczny w granicach SuPK i jego otuliny ma głównie charakter regionalny, obejmując wizyty mieszkańców województwa łódzkiego. Dominują krótkoterminowe pobyty rekreacyjne, często jednodniowe lub weekendowe. Prószyńska-Bordas i Frąckiewicz (2016) wyróżnili cztery podstawowe segmenty odwiedzających: wypoczywających biernie, wędrowców pieszych i rowerowych, wodniaków (żeglarzy i kajakarzy) oraz wędkarzy. Najliczniejszą grupę stanowią osoby zainteresowane wypoczynkiem biernym na plażach i trawiastych brzegach Zbiornika Sulejowskiego. Obszar aktywności turystycznych ma raczej umiarkowany zasięg i koncentruje się w najłatwiej dostępnych częściach akwenu. Większość turystów korzysta z kempingów, domków letniskowych lub noclegów u znajomych, co wskazuje na niedostateczne rozwinięcie infrastruktury noclegowej.

Do podejmowania aktywności turystycznych i rekreacyjnych w granicach Parku i jego otuliny zachęca sam SuPK (2025). Promowane są różne formy turystyki, zarówno pieszej, rowerowej, konnej, jak i zmotoryzowanej. Widać jednocześnie dążenie do skanalizowanego rozwoju turystyki poprzez wyznaczone szlaki turystyczne. Dzięki temu ruch turystyczny powinien być kierowany w konkretne obszary i korytarze, co docelowo umożliwić ma ochronę bardziej wrażliwych siedlisk przyrodniczych,

położonych poza głównymi trasami migracji turystycznych. Jednakże, jak wskazują Prószyńska-Bordas i Frąckiewicz (2016), oceny turystów dotyczące stanu infrastruktury turystycznej, czystości środowiska i działań proekologicznych są przeważnie negatywne lub przeciętne. Mimo to obszar nadal przyciąga liczne grupy odwiedzających, którzy postrzegają go jako atrakcyjne i łatwo dostępne miejsce rekreacji i wypoczynku.

Najważniejsze obciążenia środowiska przyrodniczego wynikające z intensyfikacji ruchu turystycznego oraz rozwoju funkcji turystycznej w obszarze Parku:

- W strefach przybrzeżnych Zbiornika Sulejowskiego dynamicznie rozwija się zabudowa letniskowa i rekreacyjna, która wypiera siedliska naturalne i powoduje trwałe przekształcenia krajobrazu. Grodzenie działek aż do linii wody ogranicza dostęp do brzegów i utrudnia przemieszczanie się zwierząt.
- W krajobrazie kulturowym coraz wyraźniej widoczna jest utrata lokalnych form architektonicznych. Nowa zabudowa, pozbawiona cech regionalnych, wprowadza chaos przestrzenny i prowadzi do unifikacji wizerunku wsi położonych w granicach Parku.
- Zmiana sposobu użytkowania ziemi, polegająca na przekształcaniu gruntów rolnych w działki rekreacyjne, przyczynia się do utraty tradycyjnego krajobrazu wiejskiego. Brak wypasu i koszenia prowadzi do zarastania łąk oraz zaniku charakterystycznej mozaikowości przestrzeni.
- Rozwój infrastruktury turystycznej, w tym portów jachtowych, kąpielisk i parkingów, zwiększa presję człowieka na środowisko. Niekontrolowany ruch pieszy i rowerowy powoduje degradację roślinności, szczególnie w strefach brzegowych zbiornika i w lasach nadpilickich.

Szczegółowe informacje dotyczące obciążenia środowiska przyrodniczego ruchem turystycznym zawiera dokument *„Operat kształtowania funkcji turystycznej, rekreacyjnej i edukacyjnej”* opracowany dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

5.7. Stan przekształcenia przyrody - synteza

Podstawowe przekształcenia przyrody na terenie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego można podzielić na dwa główne etapy: te, które miały miejsce w czasach historycznych i przyczyniły się do ukształtowania dzisiejszego krajobrazu oraz zasobów przyrodniczych podlegających ochronie, oraz te współczesne, rozpoczęte w drugiej połowie XX wieku, które stanowią obecnie zagrożenie dla walorów przyrodniczych Parku.

Najstarsze zmiany środowiska przyrodniczego obszaru SuPK wiążą się z działalnością człowieka już od średniowiecza. Rozwój osadnictwa, w tym klasztoru cystersów w Sulejowie, przyczynił się do wycinki części lasów i zagospodarowania żyzniejszych gleb pod pola uprawne oraz łąki. Krajobraz stopniowo ulegał antropogenizacji, co widoczne jest w rozwoju mozaiki rolniczo-leśnej, ukształtowanej szczególnie na wyniesieniach z dala od dolin rzecznych. Fragmenty borów sosnowych i lasów mieszanych, które zachowały się do dziś, są pozostałościami dawnych, rozległych kompleksów leśnych obejmujących okolice Przedborskiej Puszczy. Istotnym etapem przemian był okres powstawania i użytkowania młynów wodnych oraz lokalnych systemów melioracyjnych w dolinie Pilicy, co wpłynęło na stosunki wodne i rozwój sieci osadniczej wzdłuż rzeki.

Drugi etap przekształceń nastąpił w drugiej połowie XX wieku wraz z budową Zbiornika Sulejowskiego. Jego powstanie doprowadziło do radykalnej zmiany krajobrazu doliny Pilicy, a zalaniu poddano znaczne powierzchnie lasów i użytków rolnych, zaś nowe warunki hydrologiczne wpłynęły na lokalne ekosystemy, tworząc m.in. cenne dla ptaków siedliska wodno-błotne. Jednocześnie pojawiły się nowe formy presji turystycznej oraz rekreacyjnej. Dodatkowo nastąpił wzrost urbanizacji terenów otaczających zbiornik oraz rozwój infrastruktury drogowej, co prowadzi do postępującej fragmentacji

siedlisk i zaburzeń korytarzy ekologicznych Pilicy i jej dopływów. Szczególnym zagrożeniem stała się również zabudowa letniskowa oraz rosnąca antropopresja na najbardziej atrakcyjne przyrodniczo odcinki linii brzegowej.

Warto podkreślić, że historyczne przekształcenia przyczyniły się do powstania zróżnicowanego krajobrazu Sulejowskiego Parku Krajobrazowego, łączącego walory przyrodnicze doliny rzecznej, mozaiki leśno-rolnej oraz kulturowych obiektów dziedzictwa. Jednak współczesne procesy, związane głównie z rekreacyjnym zagospodarowaniem przestrzeni oraz wzrostem presji inwestycyjnej, stanowią realne zagrożenie dla stabilności ekosystemów i zachowania unikatowych walorów tego obszaru chronionego.

Szczegółowe informacje dotyczące uwarunkowań ochrony krajobrazu zawierają dokumenty *„Operat przyrody ochrony zasobów abiotycznych i gleb”*, *„Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego”*, *„Operat ochrony zwierząt”* oraz *„Operat ochrony siedlisk przyrodniczych szaty roślinnej, grzybów wielkoowocnikowych i porostów”* opracowane dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

6. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO PARKU WYNIKAJĄCE Z OCHRONY PRZYRODY ORAZ WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH I KULTUROWYCH

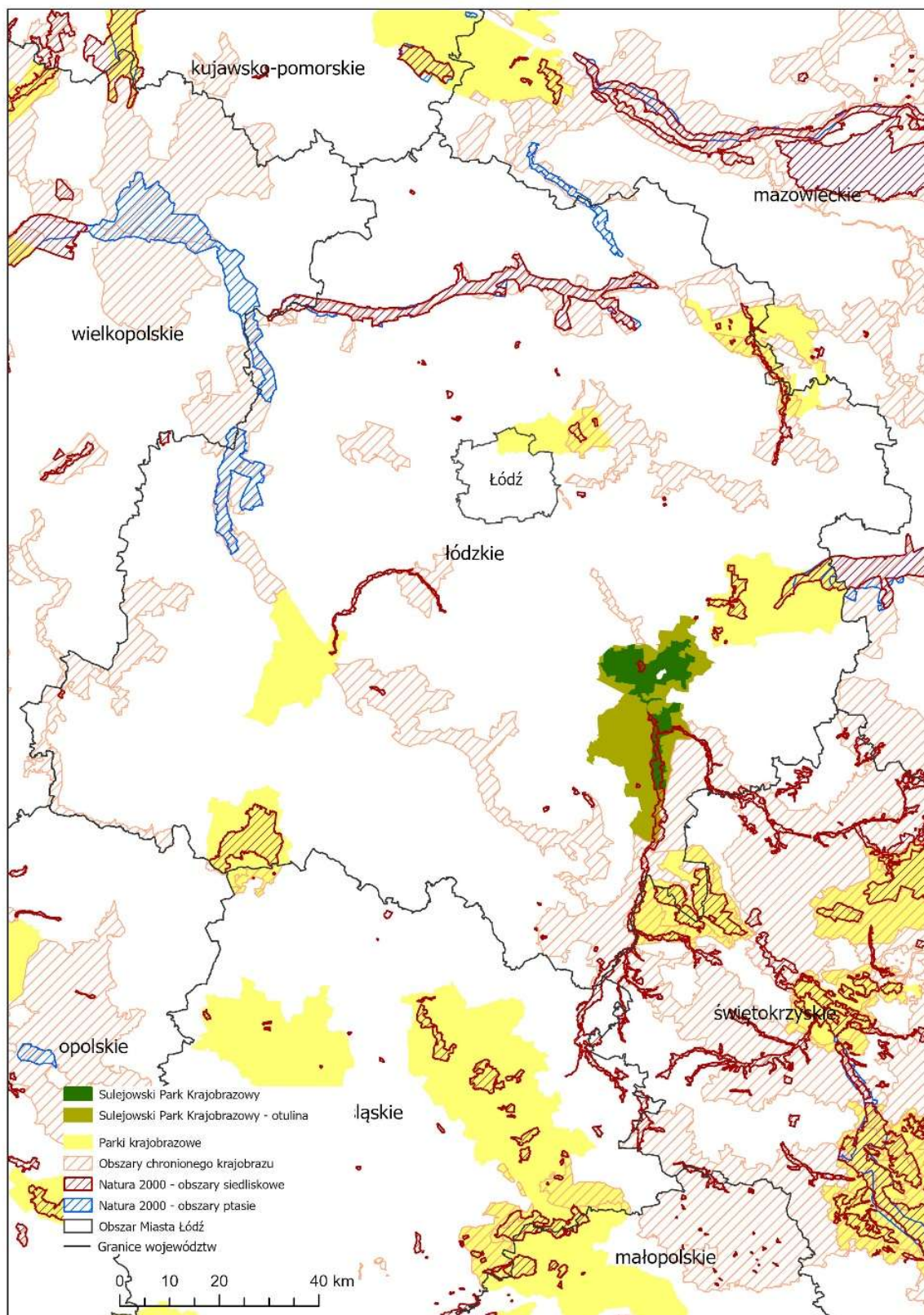
6.1. Uwarunkowania ochrony przyrody – synteza

6.1.1. Park w regionalnej strukturze form ochrony przyrody

Sulejowski Park Krajobrazowy położony w południowej części województwa łódzkiego zajmuje kluczowe miejsce, pełniąc funkcję łącznika pomiędzy innymi obszarami chronionymi województwa łódzkiego. Stanowi on jeden z trzech parków wchodzących w skład Zespołu Nadpilicznych Parków Krajobrazowych, obok Spalskiego i Przedborskiego Parku Krajobrazowego. Wspólnie tworzą one rozległy system ochrony przyrody i krajobrazu doliny Pilicy, zapewniający ciągłość ekologiczną tego obszaru oraz zachowanie jego walorów przyrodniczych i kulturowych (Ryc. 17).

W granicach Sulejowskiego Parku Krajobrazowego oraz w jego bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się liczne rezerваты przyrody. Chronią one szczególnie cenne fragmenty ekosystemów leśnych, torfowiskowych i źródłiskowych, będąc jednocześnie ważnymi ostojami różnorodności biologicznej. Ponadto na terenie Parku jak i w jego sąsiedztwie występują obszary Natura 2000: Dolina Środkowej Pilicy, Lasy Smardzewickie, Lasy Spalskie, Dolina Czarnej oraz obszary chronionego krajobrazu: Piliczański, Doliny Widawki, Doliny Wolbórki.

Sulejowski Park Krajobrazowy jest również ważnym ogniwem w ramach regionalnej sieci ekologicznej województwa łódzkiego. Dolina Pilicy, biegnąca przez środek Parku, stanowi główny korytarz ekologiczny o znaczeniu ponadregionalnym, łączący obszary leśne południowej i północno-wschodniej Polski. Przez teren Parku przebiegają ponadto inne korytarze lokalne i regionalne, umożliwiające migrację gatunków i wymianę genetyczną pomiędzy populacjami.

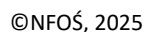
Ryc. 17. Położenie SuPK na tle obszarów chronionych województwa łódzkiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie GDOŚ <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> [dostęp dn. 23.10.2025]

Ryc. 18. Ustanowione formy ochrony przyrody w SuPK i otulinie

©NFOŚ, 2025

- FOŚ, 2025

Źródło: opracowanie własne na podstawie GDOŚ <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> [dostęp dn. 23.10.2025]

Na terenie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego występuje wiele form ochrony przyrody, obejmujących zarówno rezerваты, obszary Natura 2000, obszary chronionego krajobrazu, jak i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne oraz stanowiska dokumentacyjne. W granicach Parku znajdują się 13 rezerwatów przyrody, w tym trzy w obrębie otuliny, o łącznej powierzchni 649,14 ha. Większość rezerwatów położona jest w północnej części Parku, w środkowej części usytuowany jest rezerwat „Jaksonek”, a w południowej części rezerваты: „Bory nad Pilicą”, „Jawora” i „Wielkopole”.

Na terenie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego usytuowanych jest 5 obszarów siedliskowych Natura 2000 o łącznej powierzchni 9841,1 ha. Największy z nich to „Dolina Środkowej Pilicy” (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH100008.H) biegnący południkowo przez środkową i południową część Parku. W swojej północnej części łączy się on z obszarem Natura 2000 „Dolina Czarnej” (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH260015.H). W północnej części SuPK położone są obszary Natura 2000 „Lubiaszów w Puszczy Pilickiej” (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH100026.H) i „Niebieskie Źródła” (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH100005.H), a na południowym-zachodzie, w obrębie otuliny obszar „Wielkopole - Jodły pod Czartori” (PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH100031.H).

W obszarze SuPK występuje tylko jedno stanowisko dokumentacyjne „Groty Nagórzyckie” (PL.ZIPOP.1393.SD.212) położone w jego północnej części, w obszarze otuliny.

Tab. 13 Rezerваты i obszary Natura 2000 na obszarze Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny– stan na 2025 r.

L.p.	Nazwa (kod INPIRE)	Rodzaj	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Przedmiot/cel ochrony
1	Błogie PL.ZIPOP.1393.RP.1237	Rezerwat	68,22	1976	populacja jodły pospolitej, która występuje we wszystkich stwierdzonych tutaj zbiorowiskach leśnych i bardzo dobrze się odnawia
2	Bory nad Pilicą PL.ZIPOP.1393.RP.1642	Rezerwat	23,87	2024	chronione gatunki diagnostyczne dla oligotroficznych borów
3	Gaik PL.ZIPOP.1393.RP.1439	Rezerwat	35,85	1976	różnorodne postacie lasu liściastego z 200-letnimi drzewostanami dębowymi
4	Twarda PL.ZIPOP.1393.RP.325	Rezerwat	22,79	1976	fragmenty wielogatunkowych lasów liściastych i borów mieszanych dębowo-jodłowych z ciekawą florą
5	Czarny Ług PL.ZIPOP.1393.RP.661	Rezerwat	2,46	1996	torfowisko wysokie typu atlantyckiego ze stanowiskiem bagnicy torfowej
6	Jaksonek PL.ZIPOP.1393.RP.469	Rezerwat	79,67	1984	fragment zbocza Doliny Pilicy w pobliżu wsi Taraski, z naturalnym stanowiskiem

L.p.	Nazwa (kod INPIRE)	Rodzaj	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Przedmiot/cel ochrony
					występowania reliktu polodowcowego – zimoziółu północnego; płat dąbrowy świetlistej – ostatniego takiego zbiorowiska w Lesie Jaksońskim
7	Jawora PL.ZIPOP.1393.RP.517	Rezerwat	87,99	1987	grąd, dąbrowa świetlista
8	Las Jabłoniowy PL.ZIPOP.1393.RP.672	Rezerwat	19,63	1996	naturalne stanowiska dzikich drzew owocowych, głównie gruszy, jabłoni i głogu występujące w poszyciu boru mieszanego
9	Lubiaszów PL.ZIPOP.1393.RP.114	Rezerwat	202,49	1958	zespoły lasów liściastych i mieszanych z licznym udziałem jodły pospolitej
10	Meszcze PL.ZIPOP.1393.RP.164	Rezerwat	35,32	1959	rzadki fragment lasu mieszanego z licznym udziałem dynamicznie rozwijającej się lipy drobnolistnej
11	Niebieskie Źródła PL.ZIPOP.1393.RP.176	Rezerwat	28,77	1961	zespół wywierzysk, pięknych i malowniczych źródeł krasowych, wraz z rozlewiskami utworzonymi przez kanały odpływowe
12	Wielkopole PL.ZIPOP.1393.RP.468	Rezerwat	42,08	1984	fragment naturalnego stanowiska jodły pospolitej u podnóża wzgórza Czartoria
13	Dolina Czarnej (PLH260015)	Natura 2000	5780,6	2018	naturalny charakter koryta i doliny
14	Dolina Środkowej Pilicy (PLH100008)	Natura 2000	3787,4	2023	naturalny charakter nieuregulowanej rzeki Pilicy i stosunkowo naturalna roślinność, różnorodność siedlisk
15	Lubiaszów w Puszczy Pilickiej (PLH100026)	Natura 2000	206	2018	ekosystemy o naturalnych cechach, dawnej Puszczy Pilickiej
16	Wielkopole – Jodły pod Czartorią (PLH100031)	Natura 2000	41,9	2022	jedno z najdalej wysuniętych na północno-zachód Polski stanowisk wyżynnego, jodłowego boru mieszanego

L.p.	Nazwa (kod INPIRE)	Rodzaj	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Przedmiot/cel ochrony
17	Niebieskie Źródła (PLH100005)	Natura 2000	25,2	2021	rzadkie wywierzyska krasowe oraz ptaki wodne
18	Groty Nagórzyckie	Stanowisko dokumentacyjne	20,8	2008	skarpa skalna i podziemne wyrobiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://parkilodzkie.pl/npk/sulejowski-pk/> [dostęp dn. 18.10.2025] i GDOŚ <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> [dostęp dn. 23.10.2025]

Na terenie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego utworzono 189 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni 541,9 ha. Obejmują one głównie starorzecza, śródlądne torfowiska oraz okresowo zalewane obniżenia terenowe w lasach. Do najbardziej rozpoznawalnych należą użytki “Na Murowańcu” (PL.ZIPOP.1393.UE.1010093.417) i “Bronisławów” (PL.ZIPOP.1393.UE.1010113.440). Użytek “Na Murowańcu” to fragment rzeki Pilicy rozciągający się od Podklasztorza do Barkowic, o długości ok. 3 km. Stanowi on połowę tzw. małego zalewu, oddzielonego od reszty zbiornika przewężeniem w okolicy Barkowic Mokrych. Obszar ten charakteryzuje się licznymi pływicznymi i wyspami porośniętymi turzycami oraz wierzbami. Użytek “Bronisławów” obejmuje kompleks stawów sąsiadujących ze zbiornikiem oraz kilka większych wysp rozdzielonych pływicznymi i zarastającymi kanałami. Miejsce to stanowi ważną ostoję lęgową ptaków, m.in. co roku gniazduje tu kilkaset par śmieszek. Obszar ten jest również atrakcyjny podczas wiosennych i jesiennych migracji ptaków, kiedy można obserwować żerujące gądoły, nurogęsi, ogorzałki i uhlę.

Na obszarze Sulejowskiego Parku Krajobrazowego znajduje się 13 pomników przyrody, w tym 4 pomniki zbiorowe – grupy drzew (Tab. 14). Większość pomników przyrody – 10, znajduje się terenie otuliny, 3 obiekty w obszarze parku.

Tab. 14 Pomniki przyrody na terenie SuPK i otuliny

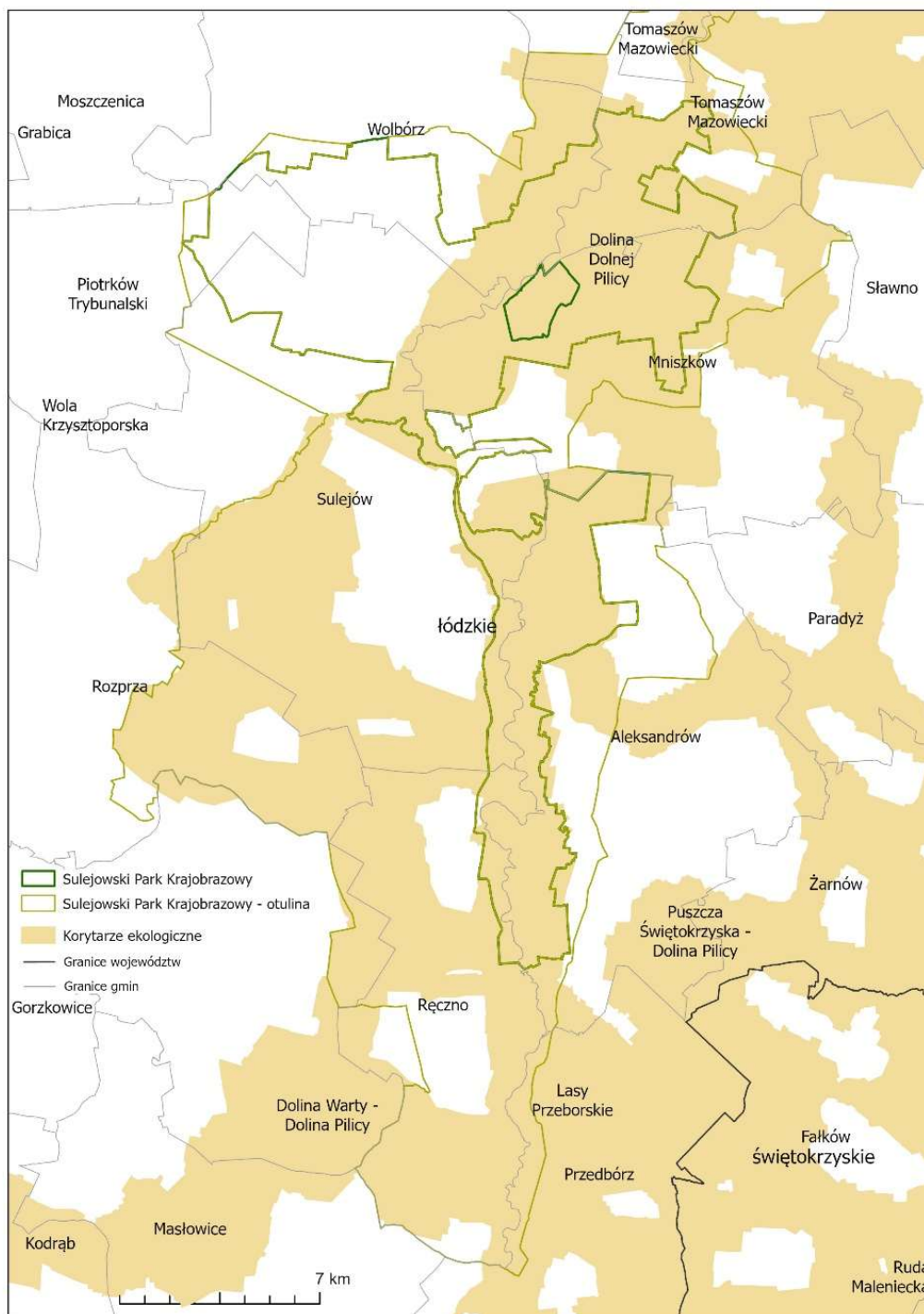
Lp.	Kod INSPIRE	Obiekt	Nazwa	Gatunek	Położenie
1	PL.ZIPOP.1393.PP.101001 2.1405	drzewo		Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	SuPK
2	PL.ZIPOP.1393.PP.101001 2.5247	drzewo	Dąb Mikołaj	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	otulina
3	PL.ZIPOP.1393.PP.101007 2.1461	drzewo		Wierzba - <i>Salix</i> sp.	otulina
4	PL.ZIPOP.1393.PP.101007 2.1462	drzewo		Wierzba - <i>Salix</i> sp.	otulina
5	PL.ZIPOP.1393.PP.101007 2.1463	głaz narzutowy			otulina
6	PL.ZIPOP.1393.PP.101007 2.1464	głaz narzutowy			otulina
7	PL.ZIPOP.1393.PP.101007 2.3129	drzewo		Sosna zwyczajna (Sosna pospolita) - <i>Pinus sylvestris</i>	otulina
8	PL.ZIPOP.1393.PP.101009 3.3155	drzewo		Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	SuPK
9	PL.ZIPOP.1393.PP.101009 3.5240	drzewo	Jagienka	Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	SuPK

10	PL.ZIPOP.1393.PP.101211 3.1571	drzewo		Dąb szypułkowy - Quercus robur	otulina
11	PL.ZIPOP.1393.PP.101211 3.1572	drzewo		Wierz pospolity (Wierz polny) - Ulmus minor	otulina
12	PL.ZIPOP.1393.PP.101211 3.1573	drzewo		Dąb szypułkowy - Quercus robur	otulina
13	PL.ZIPOP.1393.PP.101609 2.5303	drzewo		Dąb szypułkowy - Quercus robur	otulina

Źródło: opracowanie własne na podstawie GDOŚ <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> [dostęp dn. 23.10.2025]

6.1.3. Park w sieci korytarzy ekologicznych – synteza

Przez obszar Sulejowskiego Parku Krajobrazowego przebiega kilka istotnych korytarzy ekologicznych o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym, które odgrywają kluczową rolę w zachowaniu spójności przyrodniczej środkowej Polski. Najważniejszym z nich jest Dolina Dolnej Pilicy, biegnąca przez Park południkowo, wzdłuż rzeki Pilicy. Jest to korytarz o znaczeniu krajowym a nawet międzynarodowym o wysokich walorach przyrodniczych. Dolina Pilicy jest główną osią powiązań przyrodniczych, w kierunku południowym łączy się z obszarem Przedborskiego Parku Krajobrazowego oraz korytarzem ekologicznym rzeki Warty, w kierunku północno-wschodnim łączy się z korytarzem doliny Wisły. Na terenie SuPK, korytarz od południowej granicy Parku do Sulejowa, obejmuje dolinę rzeki Pilicy, w części północnej rozszerza się, ogarniając rozległy obszar wysoczyzny. Ważnym połączeniem przyrodniczym jest też korytarz Dolina Warty – Dolina Pilicy położony w południowo-zachodniej części Parku i otuliny. Istotną rolę w systemie pełnią również Lasy Przedborskie przecinające południową część otuliny SuPK. Z kolei fragmenty korytarza ekologicznego Puszcza Świętokrzyska – Dolina Pilicy przecinają wschodnią część otuliny SuPK (Ryc. 19).

Ryc. 19. SuPK na tle sieci korytarzy ekologicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie GDOŚ <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> i <https://mapa.korytarze.pl/> [dostęp dn. 23.10.2025]

Szczegółowe informacje dotyczące uwarunkowań ochrony przyrody zawierają dokumenty „Operat przyrody ochrony zasobów abiotycznych i gleb”, „Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego”, „Operat ochrony zwierząt” oraz „Operat ochrony siedlisk przyrodniczych szaty roślinnej, grzybów wielkoowocnikowych i porostów” opracowane dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

6.2. Uwarunkowania ochrony krajobrazu – synteza

Ochrona krajobrazu Sulejowskiego Parku Krajobrazowego uwarunkowana jest następującymi czynnikami:

- presją urbanizacyjną i rozwojem zabudowy letniskowej w otoczeniu Zalewu Sulejowskiego,
- intensyfikacją funkcji turystycznej i rekreacyjnej w granicach Parku i jego otuliny,
- przekształceniami w strukturze użytkowania gruntów i zanikaniem tradycyjnego krajobrazu rolniczego,
- oddziaływaniem inwestycji infrastrukturalnych i komunikacyjnych,
- presją na strefy brzegowe Zalewu Sulejowskiego oraz obszary o wysokich walorach widokowych,
- potrzebą godzenia ochrony przyrody z rozwojem społeczno-gospodarczym regionu nadpilickiego.

Rozwój zabudowy rekreacyjnej i letniskowej, szczególnie w rejonie Smardzewic, Barkowic, Zarzęcina i Podklasztorza, prowadzi do fragmentacji krajobrazu oraz utraty jego spójności kompozycyjnej. Chaotyczna zabudowa, często pozbawiona cech regionalnych, zakłóca harmonię przestrzenną doliny Pilicy i zmienia tradycyjny charakter nadpilickich miejscowości. Wraz z przekształcaniem terenów rolnych w działki rekreacyjne następuje zanik otwartych pól, miedz i zadrzewień śródpolnych, co skutkuje homogenizacją przestrzeni i osłabieniem czytelności historycznych struktur użytkowania ziemi.

Ważnym czynnikiem przekształcającym krajobraz jest również intensyfikacja ruchu turystycznego. Zbiornik Sulejowski, pełniący funkcję rekreacyjną o znaczeniu regionalnym, przyciąga duże grupy odwiedzających, zwłaszcza w sezonie letnim. Nadmierna presja turystyczna skutkuje degradacją roślinności brzegowej, zanieczyszczeniem wód i gleb oraz wzrostem hałasu. Szczególnie wrażliwe na te oddziaływania są strefy przybrzeżne i fragmenty lasów nadpilickich. Niekontrolowany ruch pieszy i rowerowy, a także nielegalne korzystanie z dróg leśnych przez pojazdy terenowe, prowadzą do degradacji powierzchni gleb, zniszczenia runa i płoszenia zwierząt.

Na krajobraz negatywnie wpływają także inwestycje infrastrukturalne, w tym modernizacja dróg krajowych i wojewódzkich, linie energetyczne oraz zabudowa techniczna towarzysząca turystyce. Równocześnie obserwuje się zanikanie tradycyjnych form rolnictwa. Ograniczenie wypasu i koszenia łąk prowadzi do sukcesji roślinności, co zmienia charakter otwartych krajobrazów nadpilickich. Wraz z postępującym zarastaniem łąk i muraw kserotermicznych maleje różnorodność biologiczna i zanikają walory widokowe, które dotąd stanowiły istotny element tożsamości krajobrazu SuPK.

Ochrona krajobrazu w granicach SuPK ukierunkowana jest na zachowanie i kształtowanie harmonijnego, zróżnicowanego krajobrazu naturalnego i kulturowego, stanowiącego istotny element tożsamości regionu nadpilickiego. Działania te obejmują zarówno utrzymanie wartości przyrodniczych, jak i zachowanie śladów wielowiekowej obecności człowieka w przestrzeni. Powinny godzić rozwój turystyki, gospodarki i osadnictwa z zachowaniem walorów przyrodniczych, estetycznych i historycznych. Konieczne jest wprowadzenie skutecznych mechanizmów planistycznych ograniczających niekontrolowaną zabudowę w strefie brzegowej Zalewu Sulejowskiego oraz w dolinie Pilicy, a także kształtowanie ładu przestrzennego w oparciu o lokalne tradycje architektoniczne i kompozycyjne.

Zachowanie atrakcyjności krajobrazu stanowi warunek dalszego, zrównoważonego rozwoju funkcji rekreacyjnych i turystycznych obszaru. Degradacja jego spójności przestrzennej oraz utrata naturalnego charakteru prowadziłyby do nieodwracalnego obniżenia walorów estetycznych, które są podstawą ochrony i gospodarowania w granicach Parku. Dlatego działania w zakresie ochrony

krajobrazu SuPK powinny być ukierunkowane na świadome zarządzanie zmianami przestrzennymi – tak, aby wspierały one zachowanie tożsamości przyrodniczej, kulturowej i krajobrazowej regionu nadpilickiego.

Szczegółowe informacje dotyczące uwarunkowań ochrony krajobrazu zawiera dokument *„Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego”* opracowany dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

6.3. Uwarunkowania ochrony dziedzictwa kulturowego - synteza

Dziedzictwo kulturowe Sulejowskiego Parku Krajobrazowego stanowi istotny element tożsamości regionu i integralną część jego krajobrazu. Na obszarze tym zachowały się liczne obiekty i układy przestrzenne będące świadectwem historii, tradycji oraz kultury ludowej Nadpilicza. Do najcenniejszych walorów należą typowe dla krajobrazu wiejskiego kapliczki i krzyże przydrożne, często otoczone starodrzewem, a także nieliczne już drewniane domy – relikty dawnego budownictwa ludowego. Ważnym elementem przestrzeni są również punkty widokowe oraz miejsca pamięci, które utrwalają pamięć o wydarzeniach historycznych i lokalnych bohaterach (Milecka, Różańska, 2010).

Wyjątkową rolę w strukturze dziedzictwa kulturowego Parku odgrywają obiekty sakralne – w tym romański zespół opactwa cystersów w Sulejowie-Podklasztorzu, jeden z najcenniejszych zabytków architektury w Polsce, oraz kościoły parafialne w Skotnikach, Ręcznie, Lubieniu czy Smardzewicach. Stanowią one zarówno ośrodki lokalnej tradycji religijnej, jak i magnes dla ruchu turystycznego. Wzrost funkcji komercyjnych wokół najcenniejszych obiektów (np. adaptacja klasztoru na funkcje hotelowe) wymaga szczegółowego nadzoru konserwatorskiego, aby nie zatarty historyczny charakter i wartości sakralnych miejsca.

Obszar SuPK nosi liczne ślady działań wojennych z okresu I i II wojny światowej. W lasach nadpilickich zachowały się miejsca straceń upamiętnione obeliskami i tablicami pamiątkowymi (m.in. w Barkowicach Mokrych, Błogich Szlacheckich, Dąbrowie nad Czarną, Lubiaszowie, Sulejowie i Zygmuntowie), a także pozostałości obozowisk partyzanckich. Cennym świadectwem przeszłości są również niemieckie umocnienia obronne z okresu II wojny światowej – tzw. Linia Pilicy (Piliza Stellung), obejmująca transeje, rowy strzeleckie, stanowiska artyleryjskie oraz betonowe bunkry typu „Tobruk”¹¹.

Podstawowe uwarunkowania ochrony dziedzictwa kulturowego SuPK obejmują:

- presję inwestycyjną i zabudowę letniskową w rejonie Zbiornika Sulejowskiego,
- prywatną własność wielu obiektów utrudniającą ich udostępnianie i konserwację,
- konieczność zachowania integralności krajobrazu kulturowo-przyrodniczego,
- ekspozycję turystyczną obiektów, mogącą wpływać na ich stan,
- potrzebę aktualizacji i realizacji planów ochrony konserwatorskiej oraz edukacji lokalnych społeczności.

Szczegółowe informacje dotyczące zasobów i form ochrony dziedzictwa kulturowego zawiera dokument *„Operat ochrony walorów krajobrazowych i dziedzictwa kulturowego”* opracowany dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

¹¹ <https://parkilodzkie.pl/npk/sulejowski-pk/dziedzictwo-kulturowe> [dostęp dn. 12.10.2025]

7. ZAGROŻENIA CHRONIONYCH ZASOBÓW PARKU WYNIKAJĄCE Z ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ORAZ MOŻLIWE SPOSOBY ICH ELIMINACJI LUB OGRANICZENIA

7.1. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego dla przyrody, dziedzictwa kulturowego i walorów krajobrazu oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, zagrożenie wewnętrzne to czynnik, który może spowodować niekorzystne zmiany w właściwościach fizycznych, chemicznych lub biologicznych zasobów, tworów i elementów chronionej przyrody, a także w walorach krajobrazowych i przebiegu procesów przyrodniczych. Może on wynikać zarówno z naturalnych przyczyn, jak i z działalności człowieka prowadzonej w granicach obszarów lub obiektów objętych ochroną prawną.

Zidentyfikowane zagrożenia opracowano na podstawie diagnozy zaprezentowanej w rozdziale 4 niniejszego dokumentu. Zestawienie zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego Sulejowskiego Parku Krajobrazowego przedstawiono w tabeli 15.

Tab. 15 Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
1	E01.04	Inne typy zabudowy	Rozwój zabudowy mieszkaniowej i letniskowej	Fragmentacja krajobrazu, utrata ciągłości ekosystemów, presja urbanizacyjna na obszary cenne przyrodniczo	Sulejów, dolina Pilicy, okolice Zalewu Sulejowskiego	12	Proces nasilony w rejonach atrakcyjnych turystycznie i przyrodniczo, szczególnie bez MPZP	Ograniczanie zabudowy poza wyznaczonymi terenami, egzekwowanie zapisów MPZP, promowanie zabudowy harmonijnej z otoczeniem, edukacja ekologiczna mieszkańców
2	E01.04	Inne typy zabudowy	Przekształcanie gruntów rolnych na działki budowlane i rekreacyjne	Zmniejszenie powierzchni użytków rolnych, utrata tradycyjnego krajobrazu rolniczego, zanik mozaiki pól i zadrzewień śródpolnych, obniżenie walorów krajobrazowych, tworzenie barier	Obszary rolnicze, szczególnie w sąsiedztwie wsi i dróg	12	Często towarzyszy rozproszona zabudowa, trudna do skoordynowania z układem przestrzennym i przyrodniczym Szczególnie uciążliwy w pobliżu zbiorników wodnych	Zachowanie pasów rolnych i zadrzewień, kontrola przekształceń gruntów, planowanie przestrzenne z uwzględnieniem wartości krajobrazowych Ograniczenie przekształceń w MPZP

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
3	E01.04	Inne typy zabudowy	Zaniedbanie i degradacja obiektów zabytkowych	Utrata wartości historycznych i kulturowych, obniżenie atrakcyjności turystycznej, degradacja przestrzeni publicznej i krajobrazu kulturowego	Obiekty i zespoły zabytkowe, centra miejscowości, dawne założenia dworskie, sakralne	8	Często wynika z braku środków finansowych i świadomości społecznej	Renowacja obiektów zabytkowych, wsparcie finansowe z programów ochrony dziedzictwa, działania edukacyjne i promocyjne, współpraca z konserwatorem zabytków
4	H04.03	Inne zanieczyszczenia powietrza	Użytkowanie przestarzałych pieców i kotłowni na paliwa stałe Wykorzystywanie nielegalnych materiałów opałowych	Zanieczyszczenie powietrza	Cały obszar SuPK	10	Emisja rozproszona (tzw. niska emisja) – szczególnie w sezonie grzewczym	Modernizacja systemów grzewczych (programy wymiany pieców); promocja OZE i pomp ciepła; kontrole palenisk; zakaz spalania odpadów; termomodernizacja budynków i edukacja ekologiczna
5	E01.04	Inne typy zabudowy	Chaos przestrzenny i wizualny wywołany przez reklamy, szczególnie w przestrzeniach	Degradacja krajobrazu kulturowego i estetyki przestrzeni; utrata	Cały obszar SuPK, a w szczególności główne drogi i ciągi	11	Zjawisko szczególnie widoczne przy głównych trasach i w otoczeniu nowych inwestycji	Ograniczenie lokalizacji reklam i urządzeń reklamowych w obrębie przestrzeni publicznych.

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
			publicznych i wzdłuż pasa dróg	harmonii widokowej	komunikacyjne, wjazdy do miejscowości, centra wsi i strefy usługowe			Ujednolicenie kolorystyki i formy graficznej ekspozowanych treści reklamowych i informacyjnych.
6	G01.01 G01.03 G01.02	Żeglarstwo Pojazdy zmotoryzowane Turystyka piesza, jazda konna i jazda na pojazdach niezmotoryzowanych	Hałas i presja turystyczna (ruch samochodowy, sporty wodne)	Zakłócenie spokoju siedlisk ptaków i ssaków, obniżenie walorów rekreacyjnych	Zbiornik Sulejowski, dolina Pilicy, Smardzewice	12	Nasilenie w sezonie letnim	Regulacja ruchu turystycznego, wyznaczanie stref ciszy, ograniczenie skuterów wodnych
7	K02.01	Zmiana składu gatunkowego (sukcesja)	Naturalna i przyspieszona przez działalność człowieka sukcesja zbiorowisk zaroślowych i leśnych na naturalne i półnaturalne zbiorowiska nieleśne	Zarastanie muraw, łąk i torfowisk, zanik siedlisk cennych przyrodniczo, spadek różnorodności biologicznej	m.in. Dolina Pilicy, Dolina Radońki-Podklasztorze, Owczary, Dąbrówki, Trzy Morgi	11	Brak użytkowania łąk i pastwisk oraz niewłaściwe zalesienia Silne falowanie wód Zbiornika Sulejowskiego	Działania renaturalizacyjne
8	E01.04	Inne typy zabudowy	Zanik cech architektury regionalnej i unifikacja zabudowy	Chaos przestrzenny, utrata tożsamości	Cały obszar SuPK	8	Wynik braku wytycznych architektonicznych	Ograniczanie zabudowy poza terenami wyznaczonymi w MPZP, kształtowanie

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
				kulturowej krajobrazu				zabudowy zgodnej z lokalnym kontekstem
9	H06.01	Uciążliwość hałasu, zanieczyszczenie hałasem	Zanieczyszczenie światłem i hałasem	Zakłócenie rytmów biologicznych zwierząt, degradacja walorów nocnego krajobrazu	Obszary zabudowane, drogi, przystanie nad Zalewem Sulejowskim – Barkowice, Smardzewice	9	Coraz bardziej powszechne zjawisko	Stosowanie oświetlenia kierunkowego, pasy zieleni izolacyjnej
10	H04.03	Inne zanieczyszczenia powietrza	Odory z hodowli przemysłowej i składowisk	Pogorszenie jakości powietrza, uciążliwość zapachowa	Barkowice, Golesze	7	Związane z hodowlami zwierząt	Modernizacja obiektów, biofiltry, oddalenie od zabudowy
11	E03.01 E03.02	Pozbywanie się odpadów z gospodarstw domowych / obiektów rekreacyjnych Pozbywanie się odpadów przemysłowych	Zanieczyszczenie odpadami (dzikie wysypiska, śmieci turystyczne) Zanieczyszczenie gleb w wyniku dopływu ścieków i stosowania nawozów	Obniżenie walorów krajobrazowych, zagrożenie sanitarne	Cały obszar SuPK	5	Szczególnie w pobliżu szlaków i zalewu	Usuwanie wysypisk, monitoring, edukacja ekologiczna
12	D02.01.01	Napowietrzne linie elektryczne i telefoniczne	Lokalizacja infrastruktury technicznej (linie)	Zagęszczenie barier ekologicznych w	Cały obszar SuPK, szczególnie	11	Dominują efekty wizualne i akustyczne	Stosowanie ekranów krajobrazowych i nasadzeń; Planowanie tras z

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
			energetyczne, maszty, drogi, etc.)	krajobrazie, kolizje z korytarzami migracji zwierząt, zakłócenia widokowe, hałas komunikacyjny, lokalizacja dominujących w krajobrazie obiektów wysokościowych, liniowych i obszarowych	tereny w bezpośrednim sąsiedztwie infrastruktury			uwzględnieniem rzeźby terenu i korytarzy migracji zwierząt
13	G05.09	Płoty, ogrodzenia	Rozbudowa sieci drogowej Postępująca urbanizacja Rozwój zabudowy rekreacyjnej i turystycznej Powstawanie ogrodzeń i elementów infrastruktury przerywających korytarze ekologiczne	Fragmentacja krajobrazu przyrodniczego Ograniczenie migracji zwierząt i wymiany genetycznej pomiędzy populacjami	Cały obszar SuPK	9	Coraz bardziej powszechne zjawisko	Kontrola przekształceń gruntów, planowanie przestrzenne z uwzględnieniem wartości krajobrazowych Ograniczenie przekształceń w MPZP

Źródło: opracowanie własne.

* Kody i opis zagrożeń wg: Lista referencyjna zagrożeń, presji i działań Dyrekcja Generalna ds. Środowiska, Europejska Agencja Środowiska (EEA), aktualizacja: 12.04.2011

** Zagrożenia oceniono stosując skalę bonitacji zagrożeń T.J. Chmielewskiego i in. (2014) według przyjętej skali:

0 – brak zagrożeń,

1 – zagrożenia potencjalne, niewielkie,

2 – zagrożenia potencjalne, umiarkowane,

3 – zagrożenia potencjalne, duże,

4 – zagrożenia istniejące, niewielkie, o słabnącym natężeniu,

5 – zagrożenia istniejące, niewielkie, względnie stałe,

6 – zagrożenia istniejące, niewielkie, o narastającym natężeniu,

7 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, o słabnącym natężeniu,

8 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, względnie stałe,

9 – zagrożenia istniejące, umiarkowane, o narastającym natężeniu,

10 – zagrożenia istniejące, duże, o słabnącym natężeniu,

11 – zagrożenia istniejące, duże, względnie stałe,

12 – zagrożenia istniejące, duże, o narastającym natężeniu.

? – zagrożenie trudne do oceny

7.2. Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego dla przyrody, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia

Zgodnie z *Ustawą o ochronie przyrody*, za zagrożenie zewnętrzne uznaje się każdy czynnik, który może powodować niekorzystne zmiany w właściwościach fizycznych, chemicznych lub biologicznych elementów przyrody chronionej, a także wpływać negatywnie na walory krajobrazowe i naturalne procesy przyrodnicze. Źródłem takich zagrożeń mogą być zarówno zjawiska naturalne, jak i działalność człowieka, pod warunkiem, że ich oddziaływanie pochodzi spoza granic obszaru objętego ochroną prawną.

Zagrożenia zewnętrzne dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego zestawiono w tabeli 16. Zidentyfikowane zagrożenia zewnętrzne opracowano na podstawie diagnozy zaprezentowanej w rozdziale 4 niniejszego dokumentu.

Tab. 16 Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego

Lp.	Kod*	Opis wg listy za-grożeń EEA*	Przyczyna (źródło)	Skutki (w odniesieniu do walorów przyrodniczo-kulturowo-krajobrazowych)	Obszar oddziaływania	Intensywność **	Komentarz	Możliwe sposoby eliminacji lub ograniczenia negatywnych oddziaływań i ich skutków
1	D02.03 C03.03	Maszty i anteny komunikacyjne Produkcja energii wiatrowej	Lokalizacja masztów (telekomunikacyjnych i do turbin wiatrowych) oraz anten w sąsiedztwie SuPK	Dysharmonijne obiekty w krajobrazie wiejskim; Pogorszenie warunków bytowania ptaków	Bufor 3 km od granicy SuPK	5	Dotyczy krajobrazów w strefie brzegowej SuPK	Lokalizowanie anten na masztach telekomunikacyjnych współużytkowanych przez różnych operatorów i do różnych celów; Lokalizowanie masztów do turbin wiatrowych w obszarach koncentracji istniejącej infrastruktury
2	A06.01 A04.02	Uprawy roczne na potrzeby produkcji żywności Wypas intensywny	Zanieczyszczenia wód powierzchniowych (spływy rolnicze, ścieki z terenów sąsiednich)	Eutrofizacja, spadek bioróżnorodności, degradacja siedlisk wodnych i przybrzeżnych	Rzeki Pilica, Łuciąża i ich dopływy	12		Kontrola i modernizacja oczyszczalni, pasy roślinności buforowej, ograniczenie nawożenia i pestycydów
3	E01.04	Inne typy zabudowy	Rozwój zabudowy i infrastruktury na terenach przyległych do SuPK i otuliny	Fragmentacja siedlisk, presja urbanizacyjna, zakłócenia widokowe i krajobrazowe	Strefa funkcjonalna Tomaszowa Mazowieckiego i Piotrkowa Trybunalskiego	9		Wprowadzenie stref buforowych, ograniczenia planistyczne, kształtowanie ładu przestrzennego

4	G05.07	Niewłaściwie realizowane działania ochronne lub ich brak	Napływ gatunków inwazyjnych spoza SuPK	Wypieranie gatunków rodzimych, zmiany w strukturze zbiorowisk roślinnych	Cały SuPK, głównie wzdłuż dróg i cieków	11	Gatunki takie jak: rdestowiec, niecierpek gruczołowaty, nawłóć	Monitoring i usuwanie gatunków inwazyjnych, edukacja lokalnych społeczności
5	M01.01	Zmiana temperatury	Zmiany klimatyczne (susze, gwałtowne zjawiska pogodowe)	Osuszanie siedlisk mokradłowych, obniżenie poziomu wód, pożary lasów	Cały SuPK, szczególnie torfowiska i doliny rzeczne	9	Zjawisko nasilane przez działalność człowieka	Renaturyzacja cieków, retencja wodna, zwiększanie odporności ekosystemów leśnych
	M01.02	Susze i zmniejszenia opadów						
	M01.03	Powodzie i zwiększenia opadów						

Źródło: opracowanie własne.

* Kody i opis zagrożeń wg: Lista referencyjna zagrożeń, presji i działań Dyrekcja Generalna ds. Środowiska, Europejska Agencja Środowiska (EEA), aktualizacja: 12.04.2011

** Zagrożenia oceniono stosując skalę bonitacji zagrożeń T.J. Chmielewskiego i in. (2014) według przyjętej skali.

8. Literatura

Chmielewski, T., J., Sowiska-Świerkosz, B., Kułak, A., Chmielewski, Sz. (2014). Krajobrazy Roztocza: dziedzictwo natury i kultury. Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, Lublin: 1-194.

Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880. *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*.

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska GDOŚ, <https://www.gov.pl/web/gdos/dostep-do-danych-geoprzestrzennych> (dostęp dn. 23.10.2025).

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, <https://wody.gios.gov.pl/pjwp/maps/> (dostęp 23.10.2025).

Milecka, M., & Różańska, A. (2010). Piliczańskie parki krajobrazowe – idea ochrony a praktyka. *Architektura Krajobrazu*, 1, s. 4-10.

Prószynska-Bordas, H., & Frackiewicz, B. (2016). Segmenty turystów odwiedzających Zalew Sulejowski i ich opinia o przygotowaniu obszaru do turystyki. *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis. Oeconomica*, (82), s. 127–138.

Sulejowski Park Krajobrazowy (2025). Szlaki turystyczne. Dostępne online: <https://parkilodzkie.pl/npk/sulejowski-pk/turystyka/szlaki-turystyczne> (dostęp: 29.10.2025).

Szmidt, A., Jaskulski, M., & Kossowski, M. (2024). Zmiany morfologiczne w obrębie doliny Pilicy pomiędzy Sulejowem a Smardzewicami w latach 1968–2016. *Acta Geographica Lodziensia*, 116, s. 251-267.

Sulejowski Park Krajobrazowy (2025). Dziedzictwo kulturowe. Dostępne online: <https://parkilodzkie.pl/npk/sulejowski-pk/dziedzictwo-kulturowe> (dostęp dn. 12.10.2025).

Krajobrazy w obrębie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego (2025), Audyt krajobrazowy województwa łódzkiego.

9. SPIS RYCIN, FOTOGRAFII I TABEL

Spis rycin:

Ryc. 1.	Mapa Sulejowskiego Parku Krajobrazowego	12
Ryc. 2.	Istniejące elementy systemu obszarów chronionych w województwie łódzkim	30
Ryc. 3.	Korytarze ekologiczne w województwie łódzkim na tle kraju w 2016 r.	35
Ryc. 4.	Istniejące wybrane formy ochrony przyrody w województwie łódzkim w 2018 r.	36
Ryc. 5.	Elementy systemu obszarów chronionych w województwie łódzkim w 2018 r.	37
Ryc. 6.	Grupy najcenniejszych krajobrazów w województwie łódzkim	40
Ryc. 7.	Środowisko przyrodnicze – ochrona przyrody w województwie łódzkim – kierunki	46
Ryc. 8.	Kierunki ochrony krajobrazu i kształtowania ładu przestrzennego na obszarze województwa łódzkiego	50
Ryc. 9.	Rysunek 1. Granice Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny	54
Ryc. 10.	Udział powierzchniowy gmin w obszarze SuPK	55
Ryc. 11.	Struktura użytkowania gruntów w granicach SuPK	56
Ryc. 12.	Liczba ludności w latach 2000-2024 w gminach położonych w SuPK (bez m. Piotrków Trybunalski)	58
Ryc. 13.	Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w % w 2024 roku	59
Ryc. 14.	Biblioteki publiczne na 10 tys. ludności w gminach położonych w SuPK w 2024 r.	60
Ryc. 15.	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	61
Ryc. 16.	Nowozarejestrowane podmioty gospodarcze z branży przemysł i budownictwo w latach 2020-2024	62
Ryc. 17.	Położenie SuPK na tle obszarów chronionych województwa łódzkiego	79
Ryc. 18.	Ustanowione formy ochrony przyrody w SuPK i otulinie	80
Ryc. 19.	SuPK na tle sieci korytarzy ekologicznych	85

Spis fotografii:

Spis tabel:

Tab. 1	Zestawienie opracowań planistycznych, strategicznych oraz aktów prawnych w odniesieniu do operatu zagospodarowania przestrzennego SuPK	16
Tab. 2	Zestawienie dostępnej literatury z analizą przydatności na potrzeby sporządzenia „Operatu zagospodarowania przestrzennego” dla SuPK	18
Tab. 3	Udział powierzchni prawnie chronionej w powierzchni gmin wchodzących w skład SuPK	56
Tab. 4	Stopień pokrycia gmin planami miejscowymi	57

Tab. 5	Podstawowe wskaźniki demograficzne dla gmin położonych w obszarze SuPK w 2024 roku	58
Tab. 6	Liczba i wielkość gospodarstw rolnych w gminach położonych na terenie SuPK	63
Tab. 7	Długość gminnych dróg publicznych	64
Tab. 8	Sieć wodociągowa i gazowa w gminach położonych w SuPK (bez m. Piotrków Trybunalski)	65
Tab. 9	Sieć kanalizacyjna w gminach położonych w obszarze SuPK (bez m. Piotrków Trybunalski)	66
Tab. 10	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku w m ³ na 1 mieszkańca.	71
Tab. 11	Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi w ciągu roku w m ³ na 1 mieszkańca	72
Tab. 12	Udział powierzchni lasów w ogólnej powierzchni jednostek administracyjnych w procentach	74
Tab. 13	Rezerваты i obszary Natura 2000 na obszarze Sulejowskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny – stan na 2025 r.	81
Tab. 14	Pomniki przyrody na terenie SuPK i otuliny	83
Tab. 15	Charakterystyka oraz źródła zagrożeń wewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego	89
Tab. 16	Charakterystyka oraz źródła zagrożeń zewnętrznych wynikających z zagospodarowania przestrzennego oraz możliwe sposoby ich eliminacji lub ograniczenia dla Sulejowskiego Parku Krajobrazowego	95